

Z D E J Í N

ev. a. v. cirkevného zboru v K R A J N O M.

K dvestoročnej pamiatke posvätenia
kostola 1784 - 1984 napísal
J á n E Ľ K O .

Túto knihu venujem svojej drahej manželke
Ružene E Ľ k o v e j r . Záleskej, ktorá
mi bola dobrou pomocníčkou v práci v tomto
rozsiahlom a na duše početnom zbore.

P r e d s l o v .

Ešte počas teologických štúdií na Slovenskej ev. a. v. bohosloveckej fakulte v Bratislave nám prof. cirkevných dejín dr. Ján Oberuč dobromyseľne kládol na srdce, pokiaľ budeme pôsobiť v cirkevných zborech, ktoré ešte nemajú spísané cirkevné dejiny, aby sme ich napísali. Možno vtedy sme nebrali vážne tieto jeho otcovské rady. Keď som však nastúpil do kňazskej služby, skoro som spoznal, že toto odporúčanie bolo oprávnené. V živote cirkevného zboru sú príležitosti, kedy je dobre pri zvesti Božieho slova oživiť aj historické udalosti. Na prvom mojom pôsobisku v Lazoch pod Makytou napísal dejiny zboru môj predchodca. Keď som prišiel do Krajného, zistil som, že vo vedomí údov zboru pretrvávajú isté dejinné tradície. Mimo krátkej a z historického hľadiska ďaleko neúplnej zápisničnej správy vydanéj z príležitosti 150. výročia tolerančného patentu, nebolo súhrnejšie spracovanie dejín zboru. Keď som sa hlbšie začal zaoberať touto otázkou, videl som, že medzi tradíciou a skutočnosťou sú isté nezrovnalosti a koľko je udalostí, ktoré treba spracovať a zachovať pre budúce pokolenia. To ma ešte viacej ponúkalo zaujímať sa o dejiny zboru .

Ale sú aj iné dôvody. Je to predovšetkým povinnosť voči cirkevnému zboru, tak ako ju už v r. 1937 pod bodom III zápisnice uložil generálny konvent. Podobne aj Cirkevná ústava § 92 spomína opatrovanie archívu ako jednu z povinností farára. Michal Bodický predišiel tieto ustanovenia, keď už v rokoch 1906 - 1920 v malej kronike zaznamenával najdôležitejšie pamätihodnosti zo života zboru.

Konečne už v I. M je príkaz: „Rozpomeň sa na dávne časy, uvažuj o rokoch starých pokolení, spytuj sa svojho otca a oznámi ti, svojich starcov a povedia ti.“ Z obrazu dávnych čias Boží ľud všetkých pokolení vie vyčítať činy všemohúceho Hospodina. Jeho múdrosť, starostlivosť, vernosť i spravodlivosť a prenesmiernú lásku. Uvažovanie o rokoch starých pokolení vedie k poznaniu statočnosti či nevernosti tých, ktorých si Pán vyvolil, aby ho vzývali a nasledovali. Nemyslíme pri tom len na otcov a starcov na úrovni biblických svedkov, ale aj na takých, ktorí v našom zbore boli prví spomínaní, či už kostolník Vavro Kofejka a Mikuláš Zanichovich, alebo potom v dobe protireformácie celé pokolenie a medzi nimi kňaz Ján Hradský a rodina Nebeských. I najmenšia spomienka nám pomáha urobiť si aspoň čiastočný obraz borby, práce, starosti, víťazstiev i porážok Božieho ľudu. Po rokoch sa budú spytovať i naši potomci na naše časy, naše chovanie, našu prácu, na našu horlivosť či ľahostajnosť.

Pokladal som si za milú povinnosť nielen spísať jednotlivé udalosti, ale urobiť to tak, aby táto minulosť vydávala nám svedectvo o Božej prítomnosti i vtedy, keď sami sa stávame ľuďmi

malej viery. Dejiny cirkvi - a teda aj cirkevného zboru - naznačené grafom nepredstavujú rovnú čiaru, ale stúpajúcu a klesajúcu krivku. Majú svoje svetlé vrcholy i tmavé priepadliská. Toto úprimne veriacim srdciam dáva vždy istotu, že cirkev a jej jestvovanie je záležitosť Božia a nie ľudská, na ktorej sa naplňuje zasľúbenie Pánovo: Ajhľa, ja som s vami po všetky dni, až do konca sveta. Mt. 28, 20.

Dejiny zboru zároveň ukazujú, akým smerom sa má uberať zvesť Božieho slova, aby nedochádzalo k smutným skúsenostiam minulosti a to nielen na poli cirkevnom, ale v ľudskej spoločnosti vôbec. Aj na živote nášho zboru je pečať minulosti, ktorá svedčí, že nenávisť, neznášanlivosť, utláčanie svedomia, upieranie práva na slobodné vyznanie nemá miesto v ľudskom spoločenstve. Cirkev má prinášať radostnú zvesť o Božej láske k všetkým ľuďom zjavenej v Kristovi Ježišovi, nabádať ľudí k zmiereniu, k dorozumeniu, k spolupráci a k znášanlivému spolu-
nažívaniu všetky národy. Zvesťou slova Božieho má budiť súcit v ľudskom srdci a vychovávať k láske a dobrým medziľudským vzťahom a tak pomáhať spoločnosti v ktorej žije „tvoriť mravného človeka v duchu Kristovom na utvrdenie ducha lásky vo zväzku pokoja.“ CÚ § 7.

Ak čitateľ po prečítaní týchto dejín príde k tomu istému poznaniu, potom ony splnili svoje poslanie a moja práca nebola daromná v Pánu.

O b e c K r a j n é .

Na ceste vedúcej s Považia od Vrbového do Myjavy a potom ďalej na Moravu na západnej strane Malých Karpát rozprestiera sa typická kopaničiarska obec K r a j n é. O jej vzniku a začiatkoch nevieme nič určitého. Podľa nadačnej listiny prináležala k čachtickému hradu a jej meno v listinách sa spomína už roku 1392.

Myjavská pahorkatina, kraj medzi čachtickým a braneckým hradom, medzi pohraničnými horami Bielych Karpát a dobrovodským hradom, bol až do druhej polovice 16. storočia pokrytý lesmi a nazýval sa belohorským krajom. Ešte v 18. storočí sa spomína krajňanská cirkev ako v belohorakých horách ležiaca.

V obvode čachtického panstva preniklo osídlenie už v dobách predhusitských od Považia sa čachtický hrad a to údolím Dudváhu a jeho prítokov, kde medzi inými osadami sa spomína i Krajné. Po bitke u Moháča r. 1526, keď Turci rýchlo zaplavili Uhorsko, v krajine nastal veľký pohyb obyvateľstva. Z južných krajov Uhorska tisli sa pred Turkami na územie Slovenska nielen uhorskí veľmoži, ale aj im poddaný ľud. Pôvodné obyvateľstvo s dolného Považia vytlačal jednak tento ľud, jednak ono samo pred tureckým nebezpečenstvom uchýľovalo sa do zalesnených hôr v belohorskom kraji, kde klčovali lesy a tak získavali pôdu vhodnú pre poľnohospodársku výrobu, ktorá bola ich hlavnou obživou. Pahorkatina, na ktorej bolo treba takto získať pôdu, dala vzniknúť mnohým osadám a tým sa vytvoril rázovitý kopaničiarsky štýl osídlenia. Na chotári v kruhu s takmer 10 km priemerom mimo ústredia dediny nachádza sa 42 kopaníc - osád. Ich veľkosť je rozdielna od 2 - 3 obydlí až po 60 - 70.

Rodiny boli početné na deti a zo skromného hospodárstva sa ťažko živili. Pestovali všetky druhy obilnín a strukovín. Zemiaky sa začali pestovať pomerne neskoro, hoci je to kraj dobrý na zemiaky. Podľa vyjadrenia manželky učiteľa Michala Zatkálíka bolo to na začiatku ich pôsobenia v Krajnom, teda r. 1843. Pôda bez dostatočnej prípravy, primitívne pluhy a nedostatočné hnojenie, dávalo len slabú úrodu. Role nechávali aj ležať úhorom. Bodický ako predseda Potravného spolku zadovážil čistíčku na obilie, aby sa sialo čisté a kvalitné, „lebo z gebuziny bude zase len gebuzina“. Len málo bolo tých, ktorí ju použili. S umelým hnojivami vôbec nepochodil a predal ich pod cenou. Za takýchto okolností chudobnejší chodievali na sezonné práce, na výžinky a do služby. Stalo sa, že mnohý, ktorý mal len domec, mal v jeseni viacej obilia ako gazda, ktorý lopotil na svojich roľiach celý rok. Do obce sa doviezlo z výžinkov viac obilia, ako sa urodilo na celom chotári. Túto prácu na cudzom zvečnil farár Ján Boor v jednej svojej básni slovami: Před Váhem, za Váhem, nivy rozložené, na nich si Krajňanec pot s čela utírá. V poznámke pod čiarou uvádza: „Sem obyčejně do žatvy a do mlatby, též na jiné výrobky lid náš chodíva, aby z práce rukou svých, poctive vyživeni

sobě vyhledával. (1868)“

Sociálne pomery nútili ľudí odchádzať za prácou aj do cudzích krajín. Takto odchádzali z domu najsúcejší a najzdravší ľudia. Roku 1906 bolo z Krajného vystáňovano v Amerike 508 a inde 129 ľudí. Niektorí keď si ušetrili peniaza vrátili sa domov, niektorí boli v Amerike viackrát, iní sa tam natrvalo usídlili. Ich potomstvo však v tretej generácii už zabudlo reč svojich predkov.

Vylepšenie svojich sociálno hospodárskych pomerov ľudia vyhľadávali mimo poľnohospodárstva vo vedľajšej činnosti, obyčajne v remeslách, ktoré sa denne potrebovali, ako kováči, kolári, obuvníci, krajčíri, tkáči, čipkárky, ba aj muzikanti, ktorí hrávali mládeži na potešenie a na svadbách. Len niektorí sa vyučili, iní boli samoukovia.

Ako potraviny, tak aj iné veci potrebné k životu si sami doma dorobili. Obilie mleli štyri vodné mlyny na Podrieni, v Žadovici, na Podvrchu a na Podprehore. Priadli vlnu, konope, ľan a tkali plátno. Túto poslednú prácu robili aj muži a to nielen pre vlastnú potrebu, ale aj iným za odmenu.

Poľnohospodárske pomery mala zlepšiť komasácia pozemkov, ku ktorej nedošlo. Po roku 1948 sa drobná poľnohospodárka výroba začala orientovať na veľkovýrobu. Roku 1949 založilo sa Jednotné roľnícke družstvo v dedine, pozdejšie aj na kopaniciach v Matejovci a po zlúčení s týmto, ako aj s JRD v Podkylave a na Babulicovom vrchu, vytvoril sa prosperujúci poľnohospodársky závod obhospodarujúci okolo 2500 hektárov pôdy s potrebným množstvom mechanizmov, opravarenských dielni, skladov, sušičiek a farmou pre 600 dojnic s automatickou kruhovou dojárnou. Reprezentačný družstevný dom nie je len administratívnou budovou, ale je v ňom aj moderná kuchyňa s veľkou jedálňou a zasadacia hala.

Krajňanská obec sa nezaobíde bez pripomienky národnej minulosti. Ako národovci sa spomínajú farár Ján Boor, ktorý ako 22. ročný bol ťažko žalárovaný za aktívnu účasť na hurbanovskom povstaní. Takými boli označení aj jeho štyria synovia a dve dcéry, členovia národných spolkov, zároveň syn Ján a dcéry Hermína Holuby a Ľudmila Markovičova pracovali aj literárne, posledná aj ako jedinečná znalkyňa piešťanskej výšivky s kroja. Mimo toho syn Ľudevít bol pokutovaný pre panslavizmus a syn Ladislav z tých istých dôvodov bol prenasledovaný, nemohol doštudovať a nakoniec bol prinútený vystáňovať sa do Ameriky. Medzi národovcov sa počíta aj učiteľ Michal Zatkálík s manželkou. Farár Michal Bodický s manželkou sa zaslúžil o organizovanie volieb slovenských kandidátov. Bol súdený a pokutovaný pre vlastenectvo. Ale medzi národovcov sa počítalo aj osemnásť roľníkov, dvadsaťjeden legionárov a päť dobrovoľníkov z roku 1919.

V r. 1848 - 1849 za Slovenského národného povstania na Hurbanovu výzvu desiatky Krajňancov išli do povstania. Niektorých otcov zatvorili len preto, že svojich synov pustili za dobrovoľníkov. Po potlačení povstania zatvorili aj niektorých jeho účastníkov. Takto bolo žalárovaných 70 ľudí. Zásahu na týchto perzekúciách mal aj notár Štefan Erdélszky, ktorý sám udával a svedčil proti občanom. Tu v Krajnom chytili aj Vilka Šuleka, ktorý sa zdržiaval u svojej sestry, manž. farára Pavla Štefánika ml., ktorého popravili ako revolucionára pre účasť na Slov. nár. povstaní pri Leopoldove v dnešnom Šulekove. V tejto tradícii pokračovali Krajňanci i za SNP r. 1944, keď sa ho aktívne zúčastnili buď ako partizáni alebo ho podporovali zásobovaním potravinami a iným materiálom. Táto pomoc je o to závažnejšia, že tu robili trestné výpravy nemeckí vojaci s členmi Hlinkovej gardy z Nového Mesta a potom tu bola stála posádka nemeckých vojakov v počte 85 mužov, ubytovaná v meštianskej škole. Päť zastrelených občanov, dvaja neznámi muži, dvaja partizáni a traja sovietski vojaci, zničený most na hornom konci dediny, to bola smutná bilancia ich pôsobenia. Konečne v noci na 6. aprílu 1945 pod tlakom postupujúcej sovietskej armády bola obec oslobodená. Nastal nový vek, v ktorom k národnému oslobodeniu pristupuje aj oslobodenie sociálne.

Tu pôsobili aj výteční učitelia ako bol osvietenec Samuel Záhon, po ňom Michal Zatkálík a o meštiansku školu zaslúžilý miestny rodák Samuel Matyaš.

Dnes môžeme Krajňancov stretnúť v zodpovedných funkciách, ako pedagógov na vysokých

školách, člena SaV, výskumníkov, lekárov, inžinierov, farmaceutov, odborníkov v rôznych profesiách v zamestnaní, ktorí robia dobré meno svojej obci na rôznych pracoviskách.

Ale Krajné malo aj svoje „čierne roky.“ Nedostatok, hlad, zjavovali sa častejšie, najmä vo vojnových obdobiach. Následkom toho býval mor, cholera v r. 1796, potom 1866, 1873 a španielka 1914. Hoci pri takýchto epidémiách išlo o značné straty na ľudských životoch (r. 1866 zomrelo 181 ľudí) život sa s tým vyrovnal a udržal si svoju rovnováhu, keď už r. 1876 sa vo vizitačnej listine zisťuje, že „i táto štrbina již vyplnená jest“. Vtedy bolo zakázané pri dome odbavovať pohrebnú počestnosť, aby sa cholera nešírila. Pochovávalo sa v blízkosti katolíckeho cintorína, na ktorom mieste sa odvtedy ešte nevykopal nový hrob. Prevencia proti týmto chorobám bola skromná. Keď sa roku 1873 objavili prvé príznaky cholery, predseda cholerového výboru od služného z Myjavy dostal takéto príkazy: 1. Hneď dezinfikovať školy, verejné miesta i jednotlivé domácnosti. Zaopatriť toľko modrej skalice, aby na každého obyvateľa pripadlo jeden a pol lota. 2. Treba zriadiť „cholerický špitál“ - dve izolačné izby, jedna pre mužov, druhá pre ženy a najat' potrebných opatrovníkov. 3. Krčmy o deviatej hodine večer majú sa zatvoriť, lebo nočné prostopašnosti slúžia ako zárodok moru. Neuposlušnutie sa trestá pokutou 5 - 200 zlatých. 4. Všetky kaluže treba vyplniť a hnoj vyvážať každých štrnásť dní. 5. Mäsiarov treba kontrolovať aký tovar predávajú a či ho nepredávajú. Nepodceňujeme tieto opatrenia, ale chorobu iste nemohli zastaviť. Stály lekár sa v Krajnom usadil až po prvej svetovej vojne, čo iste napomohlo zdravotníckym pomery. Po druhej vojne bolo zriadené a potom vybudované nové zdravotnícke stredisko s obvodným lekárom, detským lekárom, zubnou ambulanciou s poradnou pre matky a deti.

Vodohospodárske pomery boli vždy dobre a v chotári sa nachádzajú výdatné pramene pitnej vody, ktoré slúžia ako zdroj vodovodu a to v Luskovici, Pod Korytárkou a Jelšovská studnička. Mimoriadne výdatný je prameň v Dobrejmere, ktorý sa predbežne nevyužíva. Okolo potokov však boli role podmosené. To iste bolo v dedine, keď potok, po ktorého oboch stranách boli v značnej vzdialenosti postavené domy, sa často rozvodňoval a uprostred dediny vytváral močiar. Vizitačná listina hovorí v r. 1611, že cirkevníci vyklčovali pri potoku vrbinu, aby tam bola lúka. V dobe dažďov na jar a v jeseni na uliciach bolo tak rozbahnené, že si farár vymohol, aby nemusel chodiť k domu pri pohrebe, ale mŕtvolu doviezli priamo ku kostolu. Také, ba aj horšie podmienky boli aj na cestách do kopaníc, keď v dobe dažďov bolo ťažko prejsť vozom. Zregulovaním potokov v r. 1935 od Žadovice a pozdejšie od Svinovej, ako aj melioráciou pozemkov, zamokrená pôda sa zúrodnila. Od základu sa zmenili ulice v dedine a cesty do kopaníc, ktoré sú teraz všetky asfaltové.

Obyvatelia Krajného mimo zamestnania na Jednotnom roľníckom družstve, pracujú v mieste v pobočnom závode Chirany Stará Turá, v Piešťanke a v závodoch po okolitých mestách. S možnosťou zamestnania stúpla životná úroveň, postavilo sa mnoho rodinných domov i družstevných bytoviek. Obec bola elektrifikovaná roku 1940, má vodovod a plyn predbežne len pre potreby družstva. Potrebné nákupy potravín a priemyselného tovaru poskytuje veľký obchodný dom Jednoty. Krajné je stredisková obec. Roku 1906 počítala 2690 duší, pri poslednom sčítaní r. 1980 2203 duší. Úbytok spôsobilo jednak administratívne pričlenenie niektorých kopaníc do Podkylavy, ale predovšetkým odchod mladej generácie do miest, v ktorých pracujú. Niektoré kopanice sa takto vyprázdňujú.

Častou pohromou býval požiar. Domy bývali pokryté slamou, čo znamenalo vždy nebezpečenstvo požiaru. Roku 1880 vyhorelo na Podvrchu dvanásť domov. Roku 1883 zhorel aj obecný dom. Vtedy si obec vypožičala od cirkvi 400 zlatých na 7 % úrok. Peniaze boli pripravené na stavbu fary.

I neúplný pohľad do minulosti dáva nám príležitosť konfrontovať ju s prítomnosťou. Ak táto konfrontácia je v prospech prítomnosti, o to viacej si ju treba vážiť.

Z d e j í n cirkevného zboru.

Reformácia obdivuhodne skoro sa dostala aj na Slovensko a rýchlo sa rozšírila v jednotli-

vých oblastiach. V kraji podjavorinskom sa ujala pomerne neskoro. Stredoveká cirkev, ktorá opusťala základy Písma Svätého a prameňom viery urobila ľudské ustanovenia, nemohla spôsobiť rozváženie ducha a dať sa uplatniť spravodlivosti a láske. Sama vládla nielen duchovne, ale vládla nad mnohými aj vo svetských veciach. Veriaci ľud očakával od reformácie nielen nápravu náboženských vecí, ale aj zmenu sociálnych poriadkov. Isteže ona aj v tomto ohľade dala do pohybu nové zmýšľanie, ale jej prvoradou úlohou bolo navrátiť cirkev k biblickému učeniu, vykupiteľské dielo Ježiša Krista postaviť ako prostriedok milosti k spásu a vo vzťahu k Nemu učiť diatky Božie novej zbožnosti, lásky a milosrdenstvu.

Kde mestá alebo veľmoži prijali reformáciu, tam rýchlo vznikali ev. a. v. cirkevné zbory. Toto rýchle ujímanie sa reformácie na nie ktorých miestach dáva sa do súvisu s pohybom husitov na Slovensku, pripadne s ich zbormi, ktoré mali založiť. Takáto klamná tradícia pretrváva aj v Krajnom, ako by tu bol husitský zbor a mal svoj kostol. Túto mienku treba odmietnuť ako nepodloženú. Vážne historické výskumy vyvracajú všeobecne rozšírenú tradíciu o husitských zbormi, lebo na to nie sú doklady. Podľa Kvačalu dá sa uveriť, že v husitských pohyboch sa usadilo viac českých rodín na slovensko moravskom pohraničí a ľud prilnul k Husovmu učeniu a že v Trnave a Čachticiach mali svoje zbory. Je len otázka, dakedy ony trvali. Pravdepodobne Lipany urobili koniec ich jestvovaniu. Pripúšťam, že mohli robiť propagandu svojim náboženským záujmom, nedá sa však predpokladať, žeby tu vytvorili podmienky pre vznik husitského zboru. Naopak, „nemáme husitských dokumentov o tom, žeby mali husiti nejaký väčší úspech medzi ľudom pri rozširovaní svojich náuk.“ Nemali úspech už zaiste aj preto, že ich vpády boli vždy obmedzené na krátku dobu a keď vyplienili kraj, obyčajne odtiahli. Príklad vodcu bratříkov Švehlu, ktorého na úteku po prehratej bitke pri Veľkých Kostolanoch chytili Staroturanci a odovzdali vrchnostiam svedči, že v skutočnosti sami domorodí sediaci pomáhali vrchnostiam vyhubiť ich ako príťaž, ktorá ich tak veľmi tlačila. Nezrovnáva sa s pravdou, žeby po husitských vojnách a po bitke bielohorskej zaľudnil podjavorinský kraj nejaký väčší kolonizačný prúd. Ak nejakí prišli po bitke bielohorskej, boli to len jednotlivci a neprichádzajú do úvahy a z Moravy neodchádzali z náboženských dôvodov. Ale vtedy už na tomto území jestvovali ev. a. v. cirkevné zbory. Cirkevná matrika z r. 1721 má pri mene otca zaznamenané „Bohemus“, Čech, to však hovorí skôr o novoprist'ahovalcovi, ako o starousadlíkovi z husitských, alebo pozdejších čias. Ak sa husitská tradícia zachovala v podjavorinskom kraji, stalo sa tak zámerne v dobe protireformácie, keď vodcovia tohoto ľudu - menovite kňazi - aby u ľudu udržali stálosť vo viere, poukazovali na jeho predkov - husitov i českobraských exulantov, ktorí prenasledovaní pre svoju vieru, vyhľadávali si novú vlasť tu v horách a zostali verní svojej viere.

O počiatkoch reformácie v Krajnom nemáme presných správ. Keďže však aj v období pred prijatím reformácie bolo spojené s čachtickým panstvom a tamojšou cirkvou, počiatok reformácie môžeme dať do obdobia, keď táto cirkev prijala reformáciu. Ev. a. v. cirkevný zbor v Čachticiach sa zriadil v roku 1560. Krajné k nemu prináležalo spočiatku ako filia. Keď sa počet obyvateľstva rozmnožil i ľudmi, utekajúcimi z považských rovín pre nájazdmi Turkov, Krajnanci sa obrátili s prosbou na zemského pána Františka Nádašdyho I., aby im povolil utvoriť si samostatný cirkevný zbor. Urobili tak po príklade Vad'oviec, kde už r. 1578 bol dosadený ev. a.v. farár. Cítili sa počtom dostatočnými, ochotou horlivými, aby si mohli udržať zbor so všetkými nákladmi s tým spojenými. A predsa mať vlastný kostol a farára považovali za výhodnejšie, ako chodievať do vzdialených Čachtíc. Iste boli na to priaznivé podmienky, keď Nádašdy vyhovel ich žiadosti a povolil im zriadenie zboru.

Či v Krajnom v tom čase už mali kostol - terajší katolícký - alebo si ho postavili len po osamostatnení, nemožno s určitosťou povedať. Keby ho boli mali, iste by sa bol zbor zriadil v tom čase ako vo Vad'ovciach, tedy r. 1578. Ak si ho postavili po tomto roku to dosvedčuje, že nebol husitský. Ale ak by bol postavený aj pred týmto rokom, to nehovorí nič o jeho husitskom pôvode. To potvrdil aj znalec chrámovej architektúry architekt Emil Edgar s Prahy, ktorý si kostol prezrel a poprel jeho husitský pôvod. „Prehliadol som veľkú skupinu tzv. „husitských kostolov“ a presvedčil som sa, že oni jeden nie je husitského pôvodu, napísal mi k tejto otázke. Profesor cirkevných dejín

Dr. Ján Kvačala vyslovil túto mienku: „Kostolov, ktoré označuje ľudová tradícia a náhodná ochotnícka veda za husitské, je na Slovensku na tucty. Vpravde však ide len o populárnu legendu, akúsi rodovú zvyklosť, aplikujúcu na rôzne kostoly nesprávne predstavy s pojmy o husitstve.“

Ak dávame do súvisu vznik zboru a postavenia kostola, tak najčastejšie sa spomína rok 1595. Podľa Bodického jediným svedkom, kedy sa asi Krajné stalo samostatnou cirkvou, je strieborný kalich, spomínaný vo vizitačnej zápisnici pri prvej vizitácii vykonanej nitrianskym superintendentom Izákom Abrahamidesom z Bojníc, ktorý má vyrytý rok 1601. To dosvedčuje, že už pred tým rokom tu bol riadne zriadený a fungujúci zbor. Ak Krajné bolo vizitované r. 1611, a vizitovať bolo možné len riadne zriadené zbory, môžeme vyššie vyslovenú mienku pokladať za hodnovernú a do uvedených časových údajov položiť začiatok zboru.

Cirkev mimo kostola postavila aj faru a školu, ktoré stáli niekde v priestore pod kostolom. Postarala sa o dôchodok farára a učiteľa, o čom bude reč osobitne.

I keď začiatok krajňanskej cirkvi spadá do doby rozkvetu reformácie na Slovensku, pospolitý ľud bol aj v otázkach viery a náboženstva závislý na zemských pánoch. A tí hľadali len svoj prospech. Ani cirkev katolícka sa nechcela vzdať svojich nárokov a priam nútila kráľovský dvor a veľmožov, len aby si udržala svoju moc. Ich mocenské zápasy odnášal evanjelický veriaci ľud. I v dejinách cirkvi krajňanskej sa často zjavujú utrpenia pre vieru takmer celé dve storočia. Sama by vo svojom boji sotva bola obstála. Podobný osud stíhal rovnako všetky cirkve čachtického a pozdejšie branecko-čachtického saniorátu. Tu sa naplnilo: ak trpí jeden úd, trpí celé telo, preto za svoje udržania sa a záchranu vždy všetko konali spoločne.

Nástupcovia Országovcov, Nádasdyovci, veľmoži a páni čachtického hradu, boli spočiatku horlivými evanjelikmi. Vtedy i na území Slovenska nachádzali sa horliví zástancovia evanjelikov, ba aj katolícke kniežatá v zápase s panovníckym dvorom pri svojich úspechoch mierom vo Viedni r. 1606 a potom v Linci r. 1645 zaručili pre evanjelikov náboženskú slobodu v používaní kostolov, zvonov a cintorínov. Nikomu sa nemalo brániť pri vykonávaní jeho náboženstva. Bolo zakázané násilne odoberať kostoly a vyháňať farárov z ich pôsobísk. Tieto nariadenia boli uzákonené i navzdory odporu katolíckeho kléru, žiaľ, zostali len na papieri. Katolícka cirkev veľmi vehementne bojovala za neplatnosť viedenského a lineckého mieru a za obnovenie postavenia panujúceho katolicizmu. Ich chvíľa prišla keď na trón nastúpil Leopold I. 1657-1705, odchovanec jezuitov. Jeho panovanie bolo pre jezuitov zlatou dobou. Pre evanjelikov nastali najsmutnejšie časy, do ktorých spadá kruté prenasledovanie spojené s bratislavskými súdmi, galejnými otrokmi a prešovskou krvavou jatkou. V tomto t.zv. desaťročnom prenasledovaní 1671-1681, na zboroch pozbavených duchovných vodcov sa naplnili slová Písma: biť budú pastierov a rozprchnú sa ovce stáda.

Katolícki biskupi vo svojom predsavzatí nezostali ojedinelí a v zmysle ich uzavretia (Trnava 1658) pokračovali viacerí páni, zväčša potomkovia nie tak dávno o evanjelickú cirkev zaslúžilých otcov. Posmelení pádom Rákócziho a chcúc si vyzískať priazeň nového panovníka, katolícki páni proti svojim evanjelickým poddaným vystupovali vždy bezohľadnejšie. V diele tom vynikol i František Nádasdy II. Spočiatku aj on bol priaznivcom evanjelikov, ale potom po ženbe r. 1660 odpadol od viery a stal sa ich veľkým nepriateľom. Na území svojho panstva (Nitra, Bratislava, za Dunajom) zrušil 200 evanj. zborov, 40 ev. kňazov odohnal zo svojich statkov a asi 40 tisíc poddaných prinútil prestúpiť na katolícku vieru. Cirkev krajňanská, ktorá až doteraz sa mohla pokojne rozvíjať, bola postihnutá ťaž týmto postupom Nádasdyho. V sťažnostiach evanjelikov podaných na sneme prešporskom r. 1662 stojí, že aj v Krajnom odobral kostol, vyhnal farára a ľud nútil ku katolíckym ceremóniam. Keďže zbor bol r. 1658 vizitovaný auperintendentom Martinom Tarnocin a snem v Prešporku sa konal r. 1662, tak do tohoto obdobia spadá prvé zaniknutie zboru, najpravdepodobnejšie do r. 1660. Bola to doba temna s následným desaťročným prenasledovaním (1671-81). Po šopronskom sneme r. 1681 v čach-tickom senioráte oživali cirkevné zbory a v tom čase pozvali do Krajného za farára Jána Leviusa II. Cirkev prežila veľkú skúšku, ktorá jej bola dobrou prípravou na to, čo sa bude diať v ďalších desaťročiach. Dokázala vernosť svojmu Pánovi, Jeho evanjeliu a reformačnému vyznaniu. Ukázala sa však aj podivnosť Božích ciest a spravod-

livosť božích súdov. Františkovi Nádasdymu nič neprospera jeho horlivosť v prenasledovaní evanjelikov. Keď na dvore čachtického zámku dal páliť knihy, ktoré zhabal na beckovskej fare, údajne z horiacej Biblie vietor zachytil jeden list a zanesol ho do lona Nádasdyho. Gróf ho zachytil a čítal: Usýcha tráva, vädne kvet, ale slovo nášho Boha zostáva na veky. Iz. 40, 8. I jeho moc bola len trávou. Hoci katolík, bol jedným z osnovateľov wesselényovského povstania proti panovníkovi a 30. apr. 1671 sťatý. Nepomohla mu ani priazeň jezuitov, ktorých bol miláčikom. Posledné jeho slová údajne boli: Spravodlivý je Hospodin vo všetkých svojich skutkoch. Po neúspešnom wesselényovskom sprisahaní dostalo katolícke kňazstvo súhlas na prenasledovanie evanjelikov a nastalo už spomínané smutné desaťročné prenasledovanie.

Aj keď sa cirkev krajňanská obnovila, nastávajúce roky boli ustavičným zápasom o bytie či nebytie. Roku 1687 opäť sa začalo trápenie cirkve. Keď sa dozvedela, že iné zbory si opatrili ochranné listy, učinila podobne, aby si mohla brániť svoj kostol, ak by ho zemský pán chcel odobrať. Ak nemala hynúť, musela hľadať oporu v spoločenstve s inými zbormi, ktoré boli v podobnej situácii. Ich počet sa v braneckom a čachtickom senioráte veľmi zmenšil. Preto na radu Daniela Krmana II. sa spojili v jeden seniorát branecko-čachtický v r. 1693 a mimo Krajného do neho patrili Myjava, Turá Lúka, Vrbovce, Prietrž, Vaďovce, Bzince a Brezová.

Sotva sa však zriadil tento seniorát, už hrozila nová búrka. Roku 1695 dostal nádasdyovský majetok a čachtické panstvo Krištof Erdödy. Tento nový majiteľ si zaumienil pozbaviť evanjelikov na území svojho panstva náboženskej slobody, povýhať farárov a ľud nútiť ku katolíckej viere. Začal Myjavou a Bzincami, čo sa mu aj podarilo. Ostatné zbory tým predesené, chceli sa vyhnúť tejto nepríjemnej udalosti, predom sa utiekali k cisárovi o ochranu s prosbopisom. V tejto žiadosti, ktorú podpísala, aj krajňanská cirkev, mimo patričných poklôň a poddanskej oddanosti cisárovi, vyjadruje sa trpké znepokojenie nad tým, že aj kazateľom aj ľudu robia sa prekážky v náboženských veciach. Poslušne znášali navštívenia a biedy pre obhajovanie cisársko kráľovského Veličenstva a za ochraňovanie kresťanstva proti jeho úhlavnému nepriateľovi - Turkovi. Žiadajú potrestať tých, ktorí ich znepokojujú, oni však ochotne budú znášať obecné i domáce bremená, len aby mohli žiť v pokoji.

Túto prosbu na požiadanie Krmanovo i Bzinčanov počiatkom marca 1701 predložili cisárovi vyslanci nemeckých a belgických kniežat a kráľov a dôrazne ju podporovali. Cisár obmäkčený prosbopisom i príhovorom odpovedal, že jak Myjava a Bzince, tak aj ostatné cirkve majú zostať v doterajšom užívaní kostolov a nesmú byť ukracované vo svojej náboženskej slobode. Veľkú úľavu radosti a uspokojenia pocítili i Krajňanci, keď Krman, ktorý čakal vo Viedni na výsledok jednaní, oznámil im túto dobrú správu. Zase na niekoľko rokov mali pokoj.

Ale zemskí páni neustali vo svojej snahe obmedzovať práva evanjelikov. Boli by iste uskutočnili rady jezuitov, keby nebol nastal odboj uhorskej šľachty proti Leopoldovmu absolutizmu pod vodcovstvom Františka Rákócziho II., ktorého vojska sa zdržiavali aj v tomto kraji. Hoci sám bol katolíkom, do programu svojho odboja pojal plne aj náboženskú slobodu evanjelikov. Keď konečne sa rozhodovalo na sneme v Sečanoch r. 1705, ktoré kostoly sa majú odovzdať katolíkom a ktoré evanjelikom, aby pre ne nevznikali ustavičné spory a sťažnosti, i cirkev krajňanská bola menovaná medzi tými, ktoré mali ostať v doterajšom užívaní kostolov a majetku. Na istý čas nastal pokoj a pomery sa významne zlepšili. Cirkev po štyridsiatich ôsmich rokoch vizitoval v r. 1706 superintendent Daniel Krman, vtedy farár žilinský. Zišla sa aj kongregácia 17. marca 1707 na Starej Turej, kde zvolili vyslancov na synodu v Ružomberku. Za Krajné poverovaciu listinu podpísal farár Daniel Pepich. Roku 1713 podpísal aj seniorálne zákony a bol vyvolený za zapisovateľa. Roku 1717 zbor zasvätil dvestoročnú pamiatku reformácie. Jubilejnú slávnosť podľa úpravy super. Daniela Krmana rozvrhnutú a tri dni, vykonal farár Daniel Pepich. Dôkladne a živo predstavil dielo reformácie, takže údovia zboru museli sa zapáliť novou horlivosťou za pravú prijatú vieru, roznieť za lásku a vernosť a tak v tých ťažkých časoch potešiť sklúčené srdcia pomocou Božou a nádejou lepšej budúcnosti. Slávnosť sa síce konala bez vonkajšieho lesku a jasotu, lebo to bolo vládou zakázané, ale zato vzdelávateľnou zvesťou slova Božieho. Superintendent Krman vyznačil piesne,

odporúčal biblické texty, napomenul farárov k opatrnosti, aby sa chránili urážlivých slov a všetky krivdy porúčali spravodlivému nebeskému sudcovi. I to bol spôsob, ako ukázať dobrú vôľu a nedať príležitosť nepravíkom uvaliť vinu na evanjelikov. Táto slávnosť obživujúco pôsobila na údov zboru, veď tu práve odznievalo: Než háji nás rek udatný, jež Buh nám dal k spasení.

Jubileum druhej storočnice reformácie obživilo bojujúcu cirkev. Bola to požehnaná rosa v tom sparne utrpenia na vädnúcu bylinku - cirkev. O tri roky nastalo nové pokušenie. V zmysle 26. článku z r. 1681 o artikulárnych chrámoch, protivná stránka obžalovala zbory branecko čachtického seniorátu, že protiprávne a protizákonne si nárokuje náboženskú slobodu a vykonávajú verejné služby Božie. Palatín Mikuláš Pálffy ustanovil komisiu, ktorá r. 1720 prišla do Myjavy, aby vec vyšetrila. I Krajňanci boli predvolaní. Komisia ich vyšetrovala z toho: kto a kedy postavil ich kostol, odkedy ho užívajú s akým právom si ho privlastňujú. Vyslanci, mimo mladého farára Michala Krmana, ktorý len pred rokom prišiel do zboru, všetci už starí a predošlých vecí dobre povedomí mužovia, pod prísahou svedčili, že kostol si sami postavili, užívali ho dávno pred desaťročným prenasledovaním a šopronským snemom z r. 1681 a tak že je ich vlastníctvom jak podľa zákona tak i podľa doterajšieho úžitku. Komisia sa uspokojila s týmto prísažným osvedčením a r. 1721 vydala palatínovým podpisom opatrné svedectvo o vyšetrovaní a zloženej prísaha a že sa ponechávajú v doterajšom slobodnom vykonávaní svojho náboženstva, lebo dokázali spravodlivé a zákonité držanie svojho kostola. A tak roztrhlo sa i toto osídlo utkané zemskými pánmi. Po tom bol pokoj až do roku 1729.

Boli to však len občasné záblesky cez mračná búrok, ktoré nakrátko za svietili veriacemu ľudu. On predovšetkým trpel pre zápasy mocných tohoto sveta, ktorí ho utláčali telesne i duchovne. Preto boli málo platné na snemoch a kráľovských nariadeniach tak často prízvukované náboženské slobody. O náboženských veciach rozhodoval katolícky klérus, ktorý si zákony vysvetľoval po svojom a tak evanjelici v nich nemali nijakú ochranu. Prízvukovala sa náboženská sloboda, ktorej nikde nebolo. V skutočnosti evanjelici boli postavení mimo zákon. Už na sneme r. 1714 cirkvi ako spoločenstvu bola odobratá možnosť domáhať sa náboženských práv alebo sa sťažovať. Bolo možné tak robiť len jednotlivou súkromnou cestou. Vieme čo to pre krajňanskú cirkev znamenalo, ktorá doteraz s ostatnými zbormi seniorátu sa mohla spoločne domáhať svojho práva. Tým sa ich postavenie sťažilo zvlášť po vydaní Karlovej rezolúcie 1731, ktorá doterajšie krivdy páchané na evanjelikoch nielen neodstránila, ale ich ešte zväčšila a zákony, ktoré už v minulosti boli v neprospech evanjelikov, bol i potvrdené a sprísnené. V skutočnosti tým sa prikryli i všetky prehmaty a násilia katolíckeho kléru. Už samotná skutočnosť, že evanjelici boli postavení pod tútorstvo katolíckeho kléru najlepšie svedčí, v akom ťažkom položení sa evanjelická cirkev nachádzala.

Mimo toho rezolúcia stanovila, že evanjelickí kazatelia sa ponechávajú len v artikulárnych cirkvách. Táto rezolúcia bola znamením blížiacej sa pohromy, ktorá nedala na seba dlho čakať. Hneď nasledujúceho roku cisársky mandát ju uviedol do života. Keď sa o tom dozvedeli evanjelici v nitrianskej, ktorí bývali v neartikulárnych zbormi, obrátili sa na cisára so žiadosťou, aby si smeli ponechať kostoly. I Krajné vyslalo svojho vyslanca s prosbou, aby mu boli ponechané výsady udelené Leopoldom I. v protekcionáliach z r. 1687, sečanským snemom z r. 1705 a svedectvom palatína Mikuláš Pálffyho z r. 1721 a podľa toho aby naďalej mohlo užívať svoj kostol a náboženskú slobodu. Vyslancom bolo povedané, že odpoveď príde cestou dvornej rady. Tá prišla, ale nepotešila. Znela nasledovne: Vracia sa prosebníkom s tým, že na újmu kráľovských zákonov nemožno vyhovieť ich žiadosti o podržanie verejného užívania náboženstva na mimoartikulárnych miestach. V tom čase - 5. dec. 1732 - už nitrianska stolica dostala prísny rozkaz, aby naskutku odňala neartikulárne kostoly. Aby pospolitý ľud nezostal bez duchovnej opatery po zrušení evanjelických cirkevných zbormi, treba ustanoviť rímsko katolíckych farárov, ktorý preberú kostoly, fary, školy, pozemky a príjmy. Hoci rezolúcia stanovila, že za vykonávanie bohoslužebných výkonov od nekatolíkov nesmú vyberať väčšie štóly než od katolíkov, nátlak tu bol v každom smere, či už nútenia k prestupu odopierania cirkevného sobáša, krstu alebo pohrebu. Už prv zapísal sa kostol, farár sa mal rozhodnúť či sa vystáhuje alebo bude žiť v mieste ako súkromná osoba. Pritom ho mali

sledovať či skutočne žije ako súkromná osoba a či nevybavuje kňazské výkony.

Krajné až doteraz zvláštnym šťastím vždy vyviazlo z osídel mu kladených a v spoločnom postupe s ostatnými zbormi seniorátu sa mu podarilo ubrániť kostol. Teraz nápor bol taký silný, že každá snaha o obranu bola márna. Evanjelikom nebolo možné dovolať sa nikde práva a spravodlivosti.

Žiada sa tu pripomenúť, že roku 1729 bola na Myjave vzbura pre náboženské veci. Táto výtržnosť ešte viacej popudilo mysle nepriateľov, i tak už evanjelikom hodne nepravdivé. Bola vhodnou príležitosťou využiť ju proti okolitým cirkvám hoci žili pokojne a nikomu nedali príčinu na zakročenie proti nim. Ako poznamenal Paulíny, boli všetky s Myjavou hodené do jedného vreca.

Nitrianska stolica po opätovnom príkaze sa mimoriadne rýchlo poponáhľala uskutočniť cisárov rozkaz. Stoličná deputácia na čele s grófom Jurajom Erdödym, pozostávajúca so svetských pánov a stoličných úradníkov, sprevádzaná služobníctvom, hajdúchmi a vojskom, prišla do Krajného 22. jan. 1733. Zložila sa v obecnom dome, kam si pozvala farára Jána Hradského a preukázuc sa cisárskym mandátom, pozbavili ho kňazskej služby, odobrali kostol, faru a ostatný cirkevný majetok do úžitku cirkve rímskokatolíckej a usadil jej farára Petra Pavla Šachorovského. Vzrušenie, ktoré pri tom panovalo medzi cirkevníkmi, môžeme si domyslieť. Pobúrený ľud sa zbehol a z obďaleč sledoval čo sa deje a ani plačom ani hnevom si nemohol uchrániť kostol. Proti vojsku a násiliu nemohol nič robiť i tak dosť ubiedený. Nikto nebral do ohľadu, že cirkev mala výnimočné povolenia - protekcionálie - rozhodnutie snemu i potvrdenie palatinského vyšetrovania, že podľa práva a zákona užíva svoj kostol. Bola pozbavená svojho chrámu a náboženskej slobody a odkázaná na artikulárny kostol v Prietrži. Ešte toho roku myjavský katolícky farár Štefan Nedecký a zo svetskej strany Ladislav Novota v stoličnej deputácii prišli do Krajného, aby zistili aké tu boli kňazské dôchodky, čo obecný úrad musel v osobitnom zozname udať a potvrdiť.

Šesť zborov seniorátu vystrojilo v r. 1734 do Viedne k cisárovi deputáciu so žiadosťou o prinavrátenie kostolov. Aj sa im sľúbilo, že obdržia cisársku milosť. Aké veľké bolo ich prekvapenie keď dostali odpoveď, podľa ktorej ich žiadosť bola pochopená v tom zmysle, že sa zriekajú svojich kostolov a miesto nevyhovujúcej Stráže pri Krakovanoch sa im už podľa vôle zriadilo artikulárne miesto v Prietrži. Žiadosť podoprel i vyslanec pruského kráľa, ale nadarmo. Ukázali mu osvedčenie tých cirkvi, že pristávajú na tom, aby artikulárna sloboda prešla zo Stráže do Prietrže. Prekvapený, nemohol sa ďalej prihovárať za onú žiadosť.

Nie je dosť jasné, prečo podpisy na tejto žiadosti boli považované za zrieknutie sa kostola. Iste niekto vydal v tom zmysle nepravé osvedčenie. Čo to bola za listina objasní hádam aspoň čiastočne zápis vo vizitačnom protokole bzinskej cirkvi z r. 1876, kde stojí: Nepriatelia evanjelickej cirkvi, aby mohli zotrieť i posledný tieň ochrannnej listiny, znemožniť každý nový pokus o získanie náboženskej slobody, márnym urobiť i príhovor vyslanca pruského kráľa, Istive si dali predvolať členov cirkve bzinskej a ostatných bývalých protekcionálnych cirkvi a dali im podpísať isté predložené osvedčenie, na ktorom sami potvrdili zrieknutie sa všetkých zvláštnych výhod a dobrovoľne pristávajú na jednom prietržskom chráme.

Cirkev nedala sa pomýliť prvým neúspechom a 6. dec. 1735 podala prostredníctvom náboženského agenta novú žiadosť o prinavrátenie náboženskej slobody, ale aj táto bola zamietnutá s tým, že verejná náboženská sloboda evanjelikov je obmedzená na artikulárny kostol.

Evanjelictvo odobratím kostolov utrpelo ťažkú ranu. Krajné nevyhlo sa útisku a útlaku. Špehovanie a udavačstvo hrozilo každej vo viere horlivej duši. Od roku 1733 cez plných päťdesiat rokov sa tu verejne nezvestovalo evanjelickému ľudu čisté evanjelium Kristovo,

Farár Ján Hradský, i keď bol pozbavený funkcie, nezaháľal a nedal sa zastrašiť. Potajomky zhromažďoval ľudí okolo slova Božieho a sviatosti raz na tom a potom na inom mieste po domoch a v lete v chráme Božej prírody. Iste z toho času sa zachovali aj dve pomenovania časti chotára „Na kňazskom“ a „Pod sviatosťou.“ Hradský však túto vieru roznecoval aj mimo územia Krajného až po Nové Mesto, Vaďovce a Myjavu. Nevieame ako sa mu v tejto práci podarilo zachrániť aj kalich na prisluhovanie večere Pánovej. Šesnásť rokov sa mu darilo nevzbudiť podozrenie, že pokračuje v

kňazskej práci. Potom ho pravdepodobne niekto zradil, chytili ho, uväznili v Nitre a po troch rokoch zmocnili sa aj kalicha.

Ponúka sa otázka, ako mohol Hradský za takú dlhú dobu vykonávať potajomky kazateľskú činnosť. Ved' väčšie zhromaždenie ľudí bolo ťažko utajiť. Vysvetlenie je len v domnienke, že Šafarovský v čisto evanjelickom prostredí cítil sa osamelý a bol si vedomý, za akých okolností sa tu stal farárom. Asi nechcel vyhrocovať i tak dosť napätú situáciu. S Hradským chcel vychádzať dobre, ved' mu hneď v prvom roku pokrstil dieťa. Keď jeho sestru, ktorá s nim bývala, narodilo sa dieťa, za kmotru pozval Šafarovský vdovu po Michalovi Krmanovi. Keby sme vedeli koľko rokov pôsobil Šafarovský v Krajnom, mohli by sme túto domnienku považovať za hodnovernú. (nejasná poznámka dopísaná rukou).

Odhliadnuc od tejto domienky na veci nič nemení skutočnosť, že od zemských pánov trpeli nielen kňazi, ktorí neúradovali a žili v súkromí, ale trpel aj evanjelický pospolitý ľud, ktorý nútili prestúpiť do rímskokatolíckej cirkvi, ktorej farári robili nátlak tým, že odmietali krstiť, pochovávať, sobášiť a nútili ku katolíckym ceremóniám. Nepochybujem, že dosiahli istý úspech, o čom svedčia listiny tých, ktorí po vydaní Tolerančného patentu vystúpili z rímskokatolíckej cirkvi. Ľud vzdoroval tomuto násiliu. Hoci artikulárny kostol v Prietrži bol ďaleko, neľutovali ani času ani námahy, ale chodievali tam do spoločných zhromaždení. Tu sa stretali s údmí iných zborov, ktorých zastihol podobný údel. Vzjomne sa povzbudzovali a vo viere utvrdzovali. Domov sa rozchádzali v tom presvedčení, že nie oni sú prenasledovaní, ale vec Božia. S koľkým zanietením znela vtedy nábožná pieseň: Neboť nezanechá Pán svých služebníku... Svet sa radoval a oni plakali. Ich plač však premenil sa v radosť. Keď konečne zase sa ukázalo svetlo, Krajňanci sa všetci húfne prihlásili k evanjelickému vyznaniu.

Nepriatelia evanjelikov sa svojim víťazstvom nielen uspokojili, ale ako by ich oslepilo. Ohlušeni svojimi útokmi proti evanjelikom si nevšimli svet, ktorý išiel ďalej, nespozorovali, ako sa v ňom mení zmýšľanie. Zostali stáť na jednom mieste s upretým pohľadom len na evanjelikov a neobzerali sa, čo im deje za chrbtom. Pomoc prišla odkiaľ sa najmenej očakávala. Osvietenstvo prinieslo nové svetlo, ktoré roztrhlo putá cirkevného poručníctva, v duchovnom svete hlásalo slobodu svedomia a náboženskej znášanlivosti. Ťažko skúšanej cirkvi takmer po dvojstoročnom utrpení a zápasoch o bytie svitli lepšie časy. Po Márii Terézii -1740 - 80 - nastúpil na trón jej syn Jozef II., ktorý bol vychovávaný v osvietenskom duchu. Už ako spoluvládca po boku svojej matky spoznal, že neblahé pomery v krajine majú svoje korene v katolíckom kňazstve, najmä v neznášanlivosti a nenávisti jezuitov. Preto roku 1773 zrušil jezuitský rád a jezuitov vyhnal z krajiny. Protestantov tešil nádejou na lepšiu budúcnosť. A ako sľúbil tak aj urobil. Na rozdiel od francúzskeho a anglického osvietenstva, ktoré bolo zamerané aj protinábožensky, Jozefovo osvietenstvo žiada nielen slobodu svedomia, ale aj pobožný kresťanský život. A tak jeho prvým veľkým štátnickým činom bolo vydanie Tolerančného patentu roku 1781, ktorým upravil náboženské pomery evanjelikov v krajine. I keď evanjelici neboli celkom zrovnoprávnení s katolíkmi, predsa boli im dané aspoň najnutnejšie podmienky vývinu ďalšieho náboženského života a urobil koniec ich prenasledovaniu a utláčaniu. V úvode Tolerančného patentu sa hovorí, že každé násilné nútenie svedomia je škodlivé. Naproti tomu však opravdivá znášanlivosť v láske je užitočná jak náboženstvu tak aj obecnému blahu. Preto sa rozhodol túto znášanlivosť upevniť vo svojej krajine aj zákonom. Základnou myšlienkou patentu bolo, že pre náboženstvo nemožno nikoho trestať ani na tele ani na peniazoch. Každý môže slobodne vyznávať svoju vieru podľa vlastného svedomia. Preto kde je aspoň sto evanjelických rodín môžu si zriadiť cirkevný zbor a postaviť kostol a školu. Evanjelici môžu zastávať akýkoľvek verejný úrad a nemožno ich nútiť, aby skladali katolícku príslahu. Farár smie navštevovať aj filie zboru. Prestúpenia do evanjelickej cirkvi sú dovolené.

Pre patent mal Jozef veľa odporcov zvlášť vo vyššom katolíckom kňazstve, ba i sám pápež ho prišiel odhovoriť od patentu. Cisár trval na svojom. A práve tento odpor spôsobil, že hoci patent bol vydaný 25. okt. 1781, úrady ho vyše roka zatajovali. Evanjelici nečakali, ale keď sa dozvedeli o vydaní patentu, prostredníctvom svojich zástupcov už 8. februára 1782 odovzdali cisárovi písomne

svoje poďakovanie. Keď konečne v júni 1783 bol patent verejne vyhlásený a v slávnosť Sv. Trojice prečítaný na službách Božích v oboch artikulárnych kostoloch v Priertrži s Nitrianskej Strede, boli už porobené prípravy na obnovenie a zriadenie sa zborov, ktoré boli zanikli. V Priertrži sa zišiel 27. febr. 1783 konvent nitrianskeho seniorátu, podľa uznesenia ktorého sa mali zbory tak zriadiť, aby ich bolo hoci menej, ale aby boli početnejšie na duše. Podľa tohoto doporučenia Podkylava a kopanice u Boorov mali sa spojiť s Vrbovým. Tento návrh nebral do úvahy zriadenie zboru pred jeho zaniknutím ani vzdialenosť a komunikačné spojenie s matkocirkvou a preto ho zbor nebral do úvahy. Po uvedení patentu do života k matkocirkvi Krajné ako filie prináležali Podkylava, Hrachovište, korytniansko-podolské kopanice, u Boorov a príahlé osady a Očkov. Tento posledný pri vizitácii r. 1823 žiadal si privteliť sa k Vrbovému. Vrbové si robilo aj nárok na kopanice u Boorov. Údovia tejto filie sa však prosbopisom obrátili na superintendenta Samuela Stromského, v ktorom zdôvodňujú, prečo chcú zostať v cirkvi krajňanskej. Patrili k nej pred storočím, prispeli na výstavbu kostola, fary, školy, je bližšie, snádnejšie sa vykonajú bohoslužobné funkcie, školopovinným deťom v zime skôr nájsť ubytovanie v rodinách ako vo Vrbovom. Hoci príslušnosť ku Krajnému potvrdila i vizitačná listina z r. 1836, tento spor sa viedol s malými prestávkami na všetkých stupňoch cirkevnej správy ďalšie storočie. Právo sa vždy priznalo cirkvi krajňanskej. Spontánne si nežiadala filia pripojiť sa k Vrbovému. Akciu robili jedna-dve rodiny a predsedníctvo vrbovskej cirkve. Posledný pokus z popudu predsedníctva tejto cirkve bol koncom roka 1952, keď zo zboru odišiel farár Kolény a nový kňaz ešte nebol vyvolený a to jednoducho administratívnou cestou zhora vyriešiť spor. Náš zbor s tým nemohol súhlasiť. Z podnetu samotných údov tejto filie a so súhlasom zborového konventu vyniesol seniorálny konvent r. 1953 na Myjave uznesenie, že „sa ponecháva na vôli cirkevníkov kam ktorá rodina bude gravitovať. Príslušnosť treba zistiť zápisnične a rodiny zaviazat raz navždy, aby sa podobné preťahovania v budúcnosti neopakovali.“ Zo štyridsaťsedem rodín odišlo päť a od tej doby je pokoj. Aj tie odišli pravdepodobne len preto, lebo sa chceli vyhnúť príspevkom na pripravovanú opravu kostola.

Hoci cirkev vedela o patente, ale až po jeho vyhlásení mohla pristúpiť k obnoveniu svojho zboru, voľbe farára a k príprave na stavbu kostola. Keď jej žiadosť bola priaznivo vybavená už 24. júla 1783, cirkev sa obzerala koho pozvať sa farára. Situácia nebola jednoduchá, lebo v blízkych stoliciach nebolo farárov. Obrátili sa preto až do hontianskej, ktorá patrila k tým málo stoliciam, v ktorých si zbory mohli ponechať tie kostoly, ktoré vlastnili v dobe zasadania šopronského snemu. Z Drženíc si pozvali prvého farára po obnovení cirkevného zboru v osobe Mateja Mialoviča. Po jeho príchode sa prvé verejné služby Božie po päťdesiatych rokoch odbavili v obecnej stodole 14. sept. 1783. Vizitačná listina z roku 1803 uvádza, že služby Božie sa odbavili 12. septembra a po nej aj ďalšie listiny a každý kto čerpal z tohoto prameňa. Toto dátum je nesprávne, lebo podľa prepočtu kalendára nedeľa v tom roku pripadla na 14. septembra a nepredpokladám, žeby boli služby Božie odbavovali v piatok, keď nedeľa bola blízko. Toto dátum potvrdzuje sám farár Mialovič svojim zápisom v pokladničnom denníku, v ktorom v ten deň zapísal prvé milodary a ofery a spísal skromný inventár. Jeho zápis znej: *Introitus Ecclesiae Neo-plantatae Krajnensis, per Ad. Reverendum Dominum Mathiam Míalovich. signatur. Anno Domini 1783. Die 14. Septemb. Ex offertoris cum benenota oblatione.* V preklade: Úvod obnovej cirkvi krajňanskej zaznačený slova Božieho kazateľom Matejom Mialovičom. Roku Pánovom 1783. Dňa 14. septembra z ofier a milodarov.“ Bola to 14. nedeľa po Svätej Trojici a ofera a milodary činili 8.96 zlatých.

V časoch prenasledovania evanjelikov nebolo v Krajnom priaznivca, ktorý by hodnosťou svojho spoločenského postavenia bránil cirkev, prípadne zabránil odňatiu kostola. Predsa však z tej doby treba spomenúť chovanie sa jednej domácej rodiny. Spomienka o tom je aj vo vizitačnej listine z roku 1876, kde „ohľadom duchovnej horlivosti a stálosti pri cirkvi si zaslúži byť menovaná rodina Nebeských, ktorá hoci niekedy musela vytrpieť mnoho zlého od inovercov, predsa sa nedala odlúčiť od viery otcov.“ Spis o tejto rodine „*Documenta Nebeskianorum quibus liber ad sacra Evang. a. c. transitus per sacrat. Majestatem impertitus est* - Doklady, ktorými sa povoľuje rodine Nebeských slobodné užívanie ev. a. v. sviatostí“- sa nezachoval. Len ľutovať treba, že

predchodcovia z tohoto spisu neurobili aspoň závažnejšie výpisy, iste by nám to v mnohom ohľade objasnilo dobu temna. Nevieme čím sa mohla táto rodina zaslúžiť a vyznamenať, že dostala takéto výsady.

Vec neobjasňuje ani zápis v obecnej kronike, ktorý zaznamenáva testament zanechaný Michalom Nebeským. Testament spísal notár Štefan Erdelský r. 1843. Nebeský v ňom zanecháva značné obnosy cirkvi, „rozpomínajúc sa na tie veľké Božie dobrodenia, ktoré som dostal od jeho Jasnosti cisársko kráľovskej nesmrteľnej pamiatky Františka II. vo veci slobodného a verejného vyznávania viery podľa ev. a. v., áno, i na tie dobrodenia, ktoré mi po obdržaní takýchto slobôd preukazovala obec krajňanská.“ Tu treba poopraviť kronikára, ktorý uvádza, že František II. panoval v r. 1804 - 35. V skutočnosti panoval František I. a to v r. 1792–35, čo vzbudzuje podozrenie i vzhľadom na citované slová testamentu, že notár mal uviesť meno Jozefa II. Lebo správne poznamenáva kronikár, na čo by boli Michalovi Nebeskému výsady v dobe, keď tu bol už prosperujúci zbor a evanjelici mohli slobodne a verejne vyznávať svoju vieru. Nech sa veci majú akokoľvek, odpoveď na otázku, čím sa vyznamenala rodina Nebeských a vyslúžila si takéto výsady, by nám mohol dať len dokument, o ktorom nevieme kedy sa stratil. I v r. 1862 sa spomína istý kapi-tál po Nebeskom, darovaný cirkvi. Išlo o role, ktoré nápadníci pozostalosti mohli vyplatiť cirkvi.

I keď patent priniesol podstatnú zmenu do náboženských pomerov a vzkriesenie násilne zaniknutého zboru, ani jeho uzákonenie 26. zákon. článkom z r. 1791 neprináša ešte úplnú náboženskú slobodu. Organizačné zlepšenia a verejná bohoslužba si zaslúžili vďaka, ale nariadenia o uzatváraní krížnych manželstiev a prestupy z katolíckej do evanjelickej cirkvi boli v prospech katolíkov a boli prameňom mnohých sporov a trpkosti. Tieto otázky boli riešené až na sneme r. 1843 - 44 keď krížne manželstvá sa mohli právoplatne uzatvárať aj pred evanjelickým kňazom. Kto chcel prestúpiť z katolíckej cirkvi do evanjelickej, svoj úmysel oznámil v prítomnosti dvoch svedkov katolíckemu kňazovi. Toto oznámenie zopakoval o štyri týždne, o čom mu vydali svedectvo spomínaní svedkovia. S týmto svedectvom prestupujúci prihlásil sa u evanjelického kňaza o prijatie do cirkvi a tým bol prestup ukončený. Mnohí, ktorí s akýchkoľvek dôvodov sa stali katolíkmi s bránilo sa im či podľa zákona alebo nátlakom vystúpiť z katolíckej cirkvi a prestúpiť do evanjelickej využili túto príležitosť. Z tej doby sa nám zachovalo viacej takýchto svedectiev o prestupoch. To zároveň svedčí, aký bol dlhý proces konsolidácie zboru po vydaní tolerančného patentu. A tak tomu bolo aj v hospodárskej oblasti. Katolícky kňaz keď videl, že v Krajnom má už len dve, tri rodiny katolícke, presťahoval sa r. 1849 do Hrachovišťa. K takémuto rozhodnutiu donútili ho aj pomery za Slovenského národného povstania. Krajňanci sa začali voči nemu chovať nekorektne. Daniel Matyáš, krajňanský povstalec, pri výsluchu opísal, ako vošli do kuchyne rim. kat. fary, našli tam katolíckeho učiteľa a Ján Čúvala ho chytil sa ruku, vyviedol von a povedal mu, že má ísť na Brezovú, t. j. k Hurbanovi.

I po vydaní tolerančného patentu ešte cirkev prispievala na plat katolíckeho farára. Toto jej ťažké bremeno sa neskončilo ani kráľovským rozkazom, ktorý stanovil, že 13. júna 1791 je posledná lehota, kedy tieto platy majú prestať. A nebola to malá suma. Činila 294 zlatých a 30 denárov. Poplatky, ktoré aj po tomto termíne museli krajňanskí evanjelici odvádzať katolíckemu farárovi a učiteľovi svedčia, ako ťažko opúšťala katolícka cirkev svoje predchádzajúce postavenie.

Príchodom farára Jána Boora do Krajného, sa záležitosti ujal jeho brat Jozef Boor, ktorý bol krajnským sudcom v Komárne. Jeho pričinením sa vecou zaoberali verejné úrady. I konvent Preddunajského dištriktu sa zaujal ukrivdených Krajňancov a vec odovzdal generalnému konventu, aby na základe zákonného článku 26 z r. 1790 - 91 sa postaral o uľahčenie tohoto bremena. Vyše sedemdesiat rokov museli Krajňanci odvádzať katolíckemu farárovi drevo aj peniaze, ktoré mu nepatrili. Až nariadením ministerstva kultu a vyučovania zo dňa 2. febr. 1869 č. 119 bola cirkev i obec oslobodená od všetkých dávok, ktoré odvádzala pre katolíckeho farára s učiteľom v Hrachovišti. Zásluha na tomto oslobodení mimo práv obhájcu Jozefa Boora prináleží i generalnému inšpektorovi Gábielovi Pronayovi a superintendentovi Ludvikovi Gedulymu, ktorí sa postarali, aby sa splnil zákonný článok 53 z r. 1863, § 23.

Jozef Boor bol aj ináč nápomocný svojmu bratovi Jánovi a tak aj cirkevnému zboru, keď v ich mene v Pešti zúčastnil sa na kolaudácii zvonov. Zbor mu svoju vďačnosť za jeho služby preukázal tým, že ho prijal za svojho čestného úda.

Vojny, ktoré na prechode 18. a 19 boli častým zjavom, dotýkali sa aj cirkevných zborov a pospolitého ľudu. I ony zo svojich skromných prostriedkov mali na ne prispievať, aby dokázali svoje vlastenectvo. Mali v kostole oznamovať, cirkevníkov povzbudzovať, mladých ľudí oduševňovať k boju, aby ľudia ochotne plnili svoju vlasteneckú povinnosť. Poskromne mali domáceho plátna, ešte aj stým sa museli deliť na obvazy. Tieto vojnové roky s malými prestávkami trvali takmer päťdesiat rokov. Bieda, nedostatok, choroby, hlad boli ich sprievodnými znakmi. Keď nitrianský župan žiadal urobiť zbierku „na chudobných, k práci nespôsobilých delníku,“ dostal takú odpoveď, že i v tejto cirkvi pre neúrodu a iné skazy obyvatelia v biede sa nachádzajú, majú čo robiť, aby sa mohli proti nej obrániť.

Cirkevno zborový život niesol na sebe stopy všeobecných pomerov v krajine. Ešte viac cirkevného života sa dotýkali udalosti revolučných rokov 1848-49, po ktorých spolitizovaná cirkev bola pozbavená autonómie a potom rozdelená v patentálnych bojoch.

Po potlačení povstania, ktoré nebolo len na Slovensku, nasledoval r. 1850 „stav obleženia,“ celá cirkevná správa bola zrušená. Konventy sa smeli konať len prítomnosti cisársko kráľovského komisára. „Ruky i nohy drahej cirkvi našej tak boli po viazané, že bez vojensko politického povolenia ani len hnúť sa nesmela.“ Nové nariadenia, ktoré prišli v r. 1854 a 1856 o správe cirkevných záležitostí, nemali úspech pre odpor cirkevných inšpektorov. Až 1. sept. 1859 vydala vláda „Patent o vnútornom zriadení...“ Ale i tento mal odporcov len preto, že ho vydala vláda.

Slovenskí evanjelici videli v autonómii veľký dar Boží. Ale keď skúsili, ako v rukách nehodných, nábožensky a cirkevne ľahostajných ľudí sa autonómia zvrhla v anarchiu, privítali vydania cisárskeho patentu. Skoro totiž vycítili, že nie ohrozená ich náboženská sloboda, ale ich národnosť, keď svetskí predstavitelia v cirkvi (inšpektori) nadobudli prevahu v rozhodovaní o cirkevných veciach a usilovali sa prostredníctvom cirkvi o pomaďarčenie Slovákov.

Keď naša cirkev obdržala cisársky patent, zadržala 4. dec. 1859 Konvent, na ktorom sa oboznámila s patentom i ministerským nariadením. Uzniesla sa prostredníctvom seniorátu odoslať poďakovaciu listinu cisársko kráľ. Jasnoti za potvrdenie starých s udelenie nových práv cirkvi našej. Seniorálny konvent sa uzniesol, aby sa zbory zriadili podľa patentu. Hneď po Novom roku na konvente sa pristúpilo tajným hlasovaním k voľbe členov „zboru starších,“ ktorých bolo dvadsaťštyri a ďalších 140 „predstavených“ podľa počtu duší v zbore. Predsedom z úradu bol farár Pavol Štefánik ml. a zapisovateľom Ladislav Vannay, kaplán. Kurátorom sa stal Daniel Ďuriš a pokladníkom Tomáš Dlhý. Títo všetci boli po dve nedele po Zjavení ohlásení z kazateľne a potom v tretiu nedeľu uvedení do úradu. Cirkev v marci odovzdala svoj hlas na seniora Jánovi Trokanovi, farárovi kostolanskému a 6. mája hlas na superintendenta Dr. Karolovi Kuzmánymu, ktorý ako teologický profesor vo Viedni bol poradcom pri formovaní patentu. Zápisnica, ktorá začína rokom 1860 v úvode sa podrobne zaoberá udalosťami posledného desaťročia a začína slovami: „Nešťastná revoluce, ktorá r. 1848 čo nejaký divý orkán zahrmla nad hlavami našima, zbožila celou budovu života i občanského i cirkevního.“ K tomu treba poznamenať len toľko, že Slováci ju za nešťastnú - i keď nedosiahla to čo chceli - pokladať nemôžu.

Cisársky patent nemal dlhého trvania a ani patentálne zbory. Už vo februári 1861 senior Teszák víta Krajné v autonomnom senioráte a pri kandidácii farára Jána Boora 12. januára 1862 sa odvoláva na práva autonomnej cirkve. Po rakúsko uhorskom vyrovnaní na čas nastalo zmierenie medzi Maďarmi s Slovákami aj v cirkvi. Na prvom generálnom konvente r. 1867 zvolanom a zriadenom podľa starých cirkevných poriadkov nechýbalo sladkých rečí a uisťovaní z maďarskej strany, že chcú spravodlivo riešiť národnostnú otázku aj v cirkvi. Čoskoro sa však ukázalo, že heslo grófa Zaya: nebudme ani luteránmi, ani kalvínmi, ani katolíkmami ani židmi, ale budme Maďarmi, naplno roztočilo kolesá maďarizácie v cirkvi. Táto mala preniknúť i do živote bohoslužobného, keď biskup Gzékus, ktorý bol poverený redakciou novej bohoslužobnej agendy, požiadal najstar-

šieho biskupa L. Gedujyho, aby naložil seniorátom preddunajského dištriktu zadovážiť si túto agendu. Cirkevné listy keď túto vec komentovali (r. 1889 str. 195) ohradili sa proti snahám biskupa Czékusa. Svoju obavu pred podobnou snahou úradnej cirkvi v Uhorsku, nie najlepšie naladenej oproti slovenským evanjelikom, vyslovil i Michal Bodický, berúc do úvahy nielen pokusy o maďarizáciu, ale aj otázky vieroučné, že to bola agenda racionalistická. Nariadením cirkevné matricy museli sa viesť v maďarčine. Generálny konvent r. 1882 panslavizmus vyhlásil za kanovický priestupok. U Ľudevita Boora tento priestupok bol označený ako poburovanie proti stoličným a ministerským nariadeniam a dostal pokutu desať zlatých. U Michala Bodického ako dôvod na odsúdenie na desať dní žalára a sto korún peňažitej pokuty bolo to, že Podkylavcov do stoličných volieb r. 1906 vystrojil s bielou zástavou s nápisom: „Za tú našu slovenčinu!“ S nim odsúdili aj Martina Kostelného z Krajného, Štefana Vydareného z Podkylavy, tretieho sa meno nezachovalo. Každý mal sedieť päť dní a zaplatiť päťdesiat korún pokuty len sa to, že odniesli zástavy z fary Podkylavcom. Túto škodu im však uhradili. Bodickému po odvolaní sa prostredníctvom Dr. Milana Hodžu ako poslanca premenilo ministerstvo trest na dvesto korún a žalár mu odpustili.

Na ľudových školách sa začala maďarčina vyučovať povinne. Keď v tomto odbore neboli viditeľné výsledky, stoličný výbor nitriansky si sťažuje na ministerstve kultu a o svety, ktoré potom prostredníctvom generalného inšpektora Pronaya upozorňuje seniora Lešku 2. okt. 1889, že sa na krajňanskej škole nevyučuje maďarčine, lebo „ev. a. v. bráni snahe maďarského národa vo výučbe maďarskej reči.“ Ľudevít Boor, ktorého sa toto obvinenie týkalo, mal sa k nemu vyjadriť a seniorovi podať vysvetlenie. Odpoveď znela: „Predostretie prišlo ďalekou cestou. Mám česť odpovedať, že spomenuté predostretie zakladá sa na zlomyseľnej informácii.“ Podobná situácia sa opakovala o niekoľko rokov pozdejšie na Podkylave a Hrachovišti, keď dekan Pavol Štefánik 14. apr. 1902 na základe seniorálneho prípisu od biskupského úradu píše farskému úradu, že ministerstvo upozorňuje na nedostatočné vyučovanie maďarčiny. Je to zo strany ministerstva prvé napomenutie. Ak by sa situácia na týchto školách nezlepšila, druhé napomenutie by znamenalo, že by sa zmienené školy museli zatvoriť. Najprv trpeli pre vyznanie viery a potom od svojich vo viere preto, že sa s nim nestotožňovali v reči. Čo Bodický napísal v súvislosti s inou národnostnou otázkou, platilo aj tu: Nedali sme sa ani zohnúť oni zlomiť.

Tretia storočnica reformácie slávila sa už za nových pomerov a postavenia cirkvi. Po pretrepných útlakoch v predchádzajúcom storočí mocne obživil náboženského ducha. Keďže práve bolo uprázdnené miesto seniora jeho úmrtím, konsenior zaslal zboru len pastiersky list superintendenta s tým, aby zachovaný bol poriadok slávnosti v ňom obsažený. Hoci farár Pavol Štefánik mal v tom čase len päťdesiatšesť rokov, iste bol unavený mnohou prácou v touto rozsiahлом zbore, lebo Pauliny pri tejto slávnosti ho predstavuje ako „staručkého, sediaceho pred oltárom,“ ktorý vo svojej prednáške predstavil zásluhy Dr. Martina Luthera o cirkev evanjelickú. Kázeň na text Mt. 16,17 - 19 „O vyznaní Ježiše Krista“ prečítal jeho synovec Pavol Štefánik mladší. Pauliny ho označuje ako kaplána, v skutočnosti nim nemohol byť, lebo mal len osemnásť rokov a ordinovaný bol r. 1822, od kedy sa počíta jeho kaplánovanie v Krajnom. Slávnosť sa konala dva dni a to sobotu 1. nov. a v nedeľu 2. novembra 1817.

Štvrtá storočnica reformácie pripadla do obdobia prvej svetovej vojny a tak sa svätila síce spôsobom skromným, ale primeraným, lebo pre vojnové pomery to nebolo inak možné. Vojna prekazila pripomenúť si i 500 ročnú pamiatku mučeníckej smrti Jána Husa a keď to nebolo možné inak, zbor ju zasvätil spoločne s cirkvou myjavskou a brezovskou tak, že v každej cirkvi sa osobitne držala slávnosť s prednáškou či kázňou farára z druhého zboru.

Bodický chcel, aby i táto slávnosť nejako zasiahla do života cirkvi, preto už podľa uznesenia zborového konventu cirkvi 17. júna podala na seniorát nasledujúci návrh: Keď sa svätá pamiatka navrátenia sa k čistému slovu Božiemu, aby všetci navrátili sa k nemu v srdci, v dome, v chráme, zvlášť tým, keď každá cirkev prinavráti sa k pravovernému Kancionálu. Návrh v senioráte však ani neprejednali.

Refomačné liturgické služby Božie vykonali sa večer 31. okt. s prednáškou Michala Bodic-

kého „Čo sa stalo r. 1517?“ 4. novembra boli riadne služby Božie s kázňou na základe Jána 12,44-50 „Čo si máme pripomínať v 400 roku pamiatky reformácie? 1. Co sme dosiahli - svetlo v Kristu. 2. K čomu sme viazaní - chodiť v tom svetle.“ Po službách Božích bol zadržaný konvent, v ktorom bol predložený nasledujúci návrh na uzavretia: „Veriaci údovia cirkvi krajňanskej s povďačnou pokorou ďakujú milostivému Otcovi nebeskému. že vzhliadol láskave na cirkev svoju a očistil ju od bludov a nálezkov ľudských, že povzbudil aj ich otcov k prijatiu pravej známosti a posilňoval ich v pokušeniach a prenasledovaniach, aby ostali pri čistej pravde Božej. Vyznávajú, že aj oni chcú nielen sami zostávať v čistom slove a nestrpia ani v domoch ani v chráme, čo by sa protivilo slovu Božiemu, že budú a dajú vyučovať svoje dieťky v pravej známosti Božej.“ Keď kňaz prečítal tento návrh, všetci prítomní mužovia i ženy hlasite sa k nemu priznali a jednomyselne prijali.“ Počas konventu navrhnutá zbierka na sirotinec v Mikuláši vyniesla 68.- korún.

Keď po prvej svetovej vojne vytvorila sa Československá republika a po druhej svetovej vojne 1945 k národnej slobode pristúpili i nové spoločensko socialné vzťahy, zákonné úpravy pomeru cirkve a štátu zabezpečili úplnú rovnoprávnosť aj v interkon-fesijných vzťahoch. Cirkevno zborová práca sa slobodne rozvíjala jak v bohoslužobnom živote tak aj v ostatnej mravnonáboženskej činnosti cirkvi.

K o s t o l.

Bohoslužobný život kresťanských cirkví sústreďuje sa v kostole. Tak ako nie je možné presne určiť vznik zboru, tak predbežne nevieme ani to, kedy si cirkev postavila svoj prvý kostol. Už v predchádzajúcej stati som hovoril o tom, že ho nepostavili husiti. Neobstojí ani mienka, že ho postavili na takom mieste, aby mohol slúžiť obyvateľom obce ako ochrana v čase nepokojov. Proti tomu svedčí, že niet tu neprekonateľnej prírodnej prekážky, malý priestor okolo kostola, nedostatočný múr, ktorý ani neobopínal celý kostol a je skôr len hranicou medzi katolíckym a evanjelickým cintorínom, dnes už takmer nejestvujúci. Pod ľa vtedajších zvyklostí kostol a cintorín bývali na spoločnom pozemku. A na vyvýšenom pozemku ho postavili preto, že dole nebolo miesto, kde by nebol ohrozený povodňou.

Postavenie kostola sa kladie do posledného desaťročia šesnástého storočia a to do roku 1595. Bodicky sa domnieval, „že kostol bol postavaný ešte pred reformáciou, lebo - ako vidieť na ňom - bol viac raz prestavaný a k nemu pristavané, temer každé okno ja inej podoby.“ Tento dojem môže vyvolať jedine sanktuárium, ale pôvodná stavba je viditeľná. Kostol sám o seba malý nemohol byť ešte menší. Ak nevieme presne kedy bol kostol postavený, ale vieme presne, že v dobe protireformácie bol 22. januára 1733 násilne odobratý. Kanonická vizitačná listina rímskokatolíckej cirkvi v Hrachovišti z r. 1788 hovorí, že nie ja známe kedy bol kostol postavený, ale že sa vraj spomína ako veľmi starý a r. 1733 bol na rozkaz uhorského kráľa Karola III. od evanjelikov „naspäť vzatý“ a znovu odovzdaný do rúk katolíkov. Ak by sme toto tvrdenie brali doslova, potom by postavenie kostola spadalo do obdobia, keď Krajňanci ešte neprijali reformáciu. Bude to však tak ako s kalichom, že cirkev nemôže napísať, že si privlastnila to, čo jej nepatrilo. Keď uvažime, že r. 1720 sa Krajňanci pod prisahou osvedčili pred palatínskou komisiou na Myjave, že kostol si sami postavili a užívali ho dávno pred desaťročným prenasledovaním a šopronským snemom, i takéto osvedčenie sa podporuje správnosť mienky o časovom údaji postavenia kostola. Stodvadsať rokov nie je taká dlhá doba, aby títo starí mužovia nemohli počuť od svojich otcov s dedov, kto postavil kostol.

Pädesiat rokov Krajňanci slúžili Pánu bohu v chráme Božej prírody, v rodinách otcovia a matky boli kazateľmi a vyučovali svoje dieťky a v artikulárnom chráme v Prietrži utvrdzovali sa v spoločenstve viery s tými, ktorých stihol podobný údel.

Keď bol zverejnený tolerančný patent Jozefa II., Krajňanci sa utiekali s prosbou o znovu-zriadenie zboru s postavenie nového kostola k vysokému kráľovskému Konciliiu. Prosba bola priaznivo vybavená a dňa 24. júla 1783 prišlo úradné povolenie na zriadenie zboru a postavenie kostola. Krátko na to 11. sept. stoličná komisia, pozostávajúca z dedičov čachtického panstva to

verejne vyhlásila a zároveň určila miesto na stavbu kostola. Nariadenie ukladalo kostol postaviť na odľahlom mieste, hlavný vchod nesmel mať do ulice, nemohol mať vežu a musel byť dostatočne ďaleko od katolíckeho kostola. Voľbe padla na Čipčiny, kde stoliční vyslanci vymerali miesto pre nový kostol na vyťatom pozemku, čiže rúbanisku, ktorý podobne ako pozemok pod faru bol slobodným a nie poddanským pozemkom a nebol ničím zaťažený. Toto miesto zodpovedalo nariadeniu, lebo kostol, bol v tom čase dosť ďaleko od dediny, borovina ho delila od starého kostola, nachádzajúceho sa v úžitku katolíkov. Spomenutí vyslanci stolice povolili, aby sa služby božie po dobu, kým sa postaví nový kostol, odbavovali v obecnej stodole. Cirkev porobila prípravy, aby v nasledujúcom roku mohla postaviť kostol. Tak se aj stalo za prvého farára po tolerančnom patente Mateja Mialoviča. Kostol bol v osemnástu nedeľu po Sv. Trojici posvätený a odovzdaný na službu Božiu, čo pripadá na 10. októbra 1784. Mohutný kostol postavený z tvrdého materialu, kameňa, má v základoch dĺžku 13 siah, šírku 6 a výšku štyri siah. Bol postavený v typickom slohu tolerančných kostolov. Mal tri vchody, čelný a dva bočné. Pred severozápadným vchodom bola pristavená otvorená „žebračňa“ (tu sedávali žobráci prosiac o almužnu). Nad juhovýchodným vchodom bol umiestnený základný kameň s latinským nápisom: Has aeDes saCras atrVXIIt Isepho seCVnDo Kelnensls popVLVs regna tenente Deo. - Tento kostol s Božou pomocou postavil ľud krajňanský za panovania Josefa II. V tomto nápis je zároveň zakódovaný rok postavenie kostola, ktorý dostaneme keď spočítame veľké litery podľa hodnoty latinských čísiel. Druhá doska, ktorá bola pod základný kameň vsadená pozdejšie uvádza ako rok postavenia kostola 1783, čo nezodpovedá skutočnosti, avšak ako historikum ponechali sme ju na pôvodnom mieste. Pri generálnej oprava kostola sa juhovýchodné dvere zmenili na okno a aj nad nimi sa urobilo veľké okno, preto sa základný kameň musel vybrať a premiestniť sa do predsiene bočného vchodu.

Vo vnútri kostola boli štyri a štyri mohutné murované stĺpy, ktoré držali poval i pavlače umiestnené takmer okolo celého kostola i za oltárom, výmuc jedného okna, kde boli prerušené asi v dĺžke troch metrov. Oltár s kazateľňou bol posunutý takmer do jednej tretiny kostola - aby cirkev bola zhromaždená okolo slova Božieho - takže za nim boli umiestnené lavice dole i na pavlačoch. Pri takomto usporiadaní vnútra kostola i pre rozmernosť stĺpov takmer tretina prítomných nevidela ani na oltár ani na kazateľňu. To bola veľká nevýhoda, preto už Ján Boor uvažoval o odstránení toho to nedostatku, čo sa dalo riešiť len veľkým zásahom, preto k úprave nedošlo. Vieme si domyslieť, že okolnosti nedovolili úplne zariadiť vnútro kostola, že stalo sa tak postupne. Kostol nemal vežu. Až keď už väčšine kostolov bola postavená, bolo roku 1787 povolené stavať aj veže.

Sotva údovia zboru zabudli na pädesiatročné prenasledovanie, sotva sa vzchopili z bremien stavby kostola, prišla nová skúška viery. Naskutku sa nám zbor krajňanáký javí ako zbor mučenícky. Celé pokolenie pod ukrutným útlakom vedeli zachovať vieru i prvotnú lásku k neporušiteľnému slovu Božiemu. Nielen tlak nepriateľov, ale i divné Božie navštívenia neotriasli vierou Krajňancov. Takéto navštívenie prišlo 10. mája 1806, keď pri prvej jarnej búrke asi o tretej hodine odpoludňajšej blesk zasiahol kostol a tento svätostánok postavený len pred dvadsaťdva rokmi celý ľahol popolom. Hrozný oheň mimo strechy zničil oltár s kazateľňou, organ, pavlače a vôbec všetko horľavé, takže z kostola zostali len opálené múry. So zármutkom pozerali na očadené múry, sami nevediac čo robiť. Jedni opúšťali ruky, druhí, ktorí duchovne vyrástli z evanjelia Kristovho a v ktorých žil duch Hradských a Nebeských, spamätali i tých slabších a z lásky k slovu Božiemu a svätej cirkvi Kristovej, spoločne pustili sa do práce, ktorá vyžadovala nové obete. Cirkev bola odkázaná na pomoc iných zborov a ich dobrodincov. Štefánik nemeškal. Dňa 20. okt. 1807 dostal súhlas no prevádzania zbierok. Suplikanti vystrojení sprievodnými listinami podľa potreby v reči latinskej, nemeckej a maďarskej s popisom ohňa a rozsahu škôd a s prosbou o milodary, rozišli sa do celého Uhorska, ba až na Dolnú zem s tým odkazom: Činme dobre všetkým, ale najmä domácim viery. Gal. 6, 10. Prisažne sa zaviazali „pred obličajem Božím a pred mnohovážnou cirkvi,“ že uloženú povinnosť svedomite a verne vykonajú, milodary svedomite budú do knižočky zapisovať, aby sa cirkvi nijaká škoda nestala, na cestách sa budú chovať striedmo a triezlivo a vyhýbať sa budú ľahkomyselným a ničomným ľuďom. Z týchto vyslancov zachovalo sa len meno Vyskydenského,

ktorý zašiel najďalej a priniesol hojnú pomoc bratskej lásky. Kostol sa pomaly priviedol do pôvodného stavu na radosť a potešenie jeho údov, opäť sa stal ozdobou Čipčín a krajňanských hôr a dolín. Že to však trvalo dlhšie prezrádza aj jeden nápis na oltári a udáva, že bol postavený roku 1823.

Cirkev nad vyhorením kostola prejavila svoje pokánie, keď od toho času každoročne si druhú nedeľu májovú pripomínala ako kajúcu. Spomína sa to vo vizitačnej listine z roku 1876, ale kedy sa prestala pripomínať táto smutná udalosť, nevieme. Je však dobre z času na čas si ju pripomenúť, ako sa to robievalo za môjho účinkovania.

Keď sa po vyhorení kostola dokončili práce na jeho oprave, bol opäť ako novostavba a tak dlho bol s jeho údržbou pokoj. Ale po rokoch začalo všetko dozrievať k opravám. A to nielen krov, ktorý nebol taký silný ako prvý a cez šindlovú strechu už pretekalo na organ, mechy sa „rozglejili“, poškodili sa vnútorné ozdoby, zo stien na niektorých miestach opadávala omietka a aj lavice žiadali opravu, keď z predných opadla farba. Ján Boor, ktorý v tom čase sa stal farárom v Krajnom, mal dosť chuti a odvahy vziať na seba tieto starosti, hoci pri svojom príchode našiel zbor v zlom hospodárskom stave. Keď chcel už na jar r. 1866 začať s opravou kostola a niektorí ešte váhali a chceli odkladať, povedal: „Kto nemá chuti, ľahko vykrúti.“ Do opravy predsa sa však dali až v apríli nasledujúceho roku 1867. Cirkev kúpila drevo a na zhotovenie krovu zjedнала za 200 zlatých tesárskeho majstra Jána Nováka z Nového Mesta nad Váhom. Opravil sa aj organ a všetko čo opravu potrebovalo. Ako to pri takých prácach bývalo, šírili sa reči, že kurátor Martin Lukáč pri kúpe dreva stál viac na strane kupcov, ako na strane cirkvi. Farár Boor sa rozhodne postavil na jeho stranu a tak sa znovu ujal svojej funkcie, avšak ako pomocníka mu pridali skúseného muža Jána Kulišku z Podolských kopaníc, ktorý ako svedok mu pomáhal pri nákupoch všetkého materiálu.

Keďže kostol bez veže ani nemá podobu kostola, zároveň s novým krovom na prednom čele kostola postavila sa aj malá vežička pokrytá plechom. Kríž na ňu upevnili 5. mája 1867 a po vykonaných službách Božích posvätili. Celé obnovenie kostola spočítajúc do toho tesárske, murárske a ostatné práce stalo 1500 zlatých, ktorý obnos údovia zboru ochotne poskladali. Cirkev v tom období ustavične zápasila s finančnými ťažkosťami, preto jej dobre padla podpora z Podrovné Gustave Adolfa, ktorú jej sprostredkoval biskup Ľudovít Geduly, ktorý pozdejšie pri vizitácii videl potrebu pomoci tomuto síce na duši bohatému, ale na finančné prostriedky chudobnému zboru. Zápisnice z tej doby rad radom hovoria o finančných ťažkostiach a cirkev sa neobišla bez pôžičky. Pokus predávaním miest v kostole nemal úspech a nebol šťastne volenou pomocou. Ale Boor bol neúnavný pracovník, prekonal všetky ťažkosti a povzniesol zbor hospodársky.

Vo vizitačnej listine z roku 1876 zachoval sa popis kostola, ktorý najoriginálnejšie vystihuje jeho vnútornú podobu. Zneje: „Celý chrám na tento čas nachádza sa v dobrom stave. Pri zadnej časti má pristavenú sákrestiu a pred bočným vchodom na západnej strane „žebračňu.“ Oltár je drevený, pred nim drevená záhradka okrášlená rezbárskou prácou. V prostriedku oltára medzi dvoma stĺpami je upevnená kazateľnica, nad ktorou je umiestnený znak vševedúceho Tvorcu - ovenčené oko v trojuholníku - a na bokoch sú dve podoby anjelské, jedna nesie srdce Ježišovo, druhá olivovú ratolesť. Pred oltárom visí sklenený luster na šesť sviec. - Krstiteľnica je kamenná, v nej plechová misa a nad ňou medený kryt. - Organ s deväť mutáciami bez tremuli, s podnoškou, r. 1808 za 700 zlatých vtedajších peňazi zbudovaný. Robil ho akýsi mešťan Rajecký, naturalista. R. 1867 ho dôkladne opravil organársky majster Martin Šaško za 300 zlatých. - Chórus je na všetkých štyroch stranách, na ôsmych murovaných stĺpoch upevnený, na zeleno zafarbený, miestami pozlátkou ozdobený. Lavice jak na prízemí tak na pavlačoch upevnil stolár čachtický Andrej Regulár. Jeden nápis sa oltárom je tento: „Anno 1823 per Ludovicum Verner Pictorem et Inauratorem Tyrnaviensem. Ad majorem Dei Gloriam.“

Ján Boor sa nedožil storočnice pamiatky posvätenia chrámu. Tá sa odbavovala za jeho syna Ľudevita Boora. Už samotná skutočnosť, že slávnostným kazateľom bol hlbocký Dr. Jozef Miloslav Hurban dáva tušiť, že táto slávnosť bola veľkolepá a dôstojná. Hurban kázal na slová textu I. Petr. 1,22 - 25 a za hlavnú sadu si vyvolil:

O Slovu Božím, zúšťavajícím na věky:

A tu již budeme považovati,

1. předne to Slovo Páně bez ohledu na děje světa,
2. potom to samé Slovo v dějinách národu, a
3. naposled toto jisté Slovo v dějech cirkve této Krajňanské.

Veľmi obsiahla kázeň hlboko biblická vedľa cirkevného má aj národné zameranie, vzletným a na struny citov udierajúcim spôsobom na široko sa dotýka až čias pohanských v tomto kraji, začiatkov kresťanstva a osobitne radostných i žalostných udalostí z dejín zboru. Táto kázeň na žiadosti zboru vyšla tlačou na tridsaťosem stranách u Karola Salvu v Ružomberku r. 1890 pod titulom Slovo Páně zúšťava na věky. Hurban sa tohoto vydania už nedožil.

Údržba a opravy, ktoré kostol v nastávajúcich rokoch potreboval, za Bodického zaznamenali len výmenu dlážky za dlaždice z brúseného kameňa, ktoré dal doviesť s Rakúska, drevené okna sa vymenili za zväčšené železné a strecha sa v r. 1913 pokryla novým šindľom. Cirkevníci chceli, aby sa nová strecha napustila térom, aby mala dlhšiu trvácnosť. Bodický bol tej mienky, že to nie je potrebné, že i tak tridsať rokov vydrží a ak Krajňanci dovtedy nechytia sa prestavby alebo prístavby kostola, nie sú bodní, aby ho mali. Bola to tvrdá reč, zvlášť keď mimo spomenutých vecí na vylepšenie stavu kostola viac neurobil. Svoj omyl si priznal, lebo strecha nevydržala a už r. 1926 Mladen Kolény dal krov podľa potreby opraviť a strechu pokryť novou ľahkou krytinou eternitom, podobne aj na vežičke vymeniť zle dosky a novo ju oplechovať. Hodnota prác činila 17.245.-korún.

Kostol však chátral vo vnútri. Na jeho opravu nevyužila sa pomerne vhodná doba dobrej hospodárskej prosperity a cirkevnonáboženského uvedomenia na konci tridsiatych a na začiatku štyridsiatych rokov, bez ohľadu na politické napätie. Zborový dozorca Ján Cablk, ktorý veľmi pomohol obci pri regulácii potoka, ako riaditeľ Ústredného družstva roľníckych vzájomných pokladníc mohol zboru sprostredkovať výhodnú pôžičku, ktorá by sa v nasledujúcich rokoch ľahko vrátila. Vojnové časy opravu potom oddialili.

Keď som sa v roku 1953 stal v Krajnom farárom, zbor ma vítal v očakávaní, že za môjho pôsobenia sa kostol generálne opraví. A to bola doba najmenej vhodná. Ešte vždy trvala povojnová obnova a bolo ťažko dostať práve materiál, ktorý sme potrebovali, zvlášť železné preklady potrebných rozmerov a niektoré tehľarské výrobky. Pozornému oku neujde, že pri zhotovovaní povaly sa improvizovalo. Co bolo však najdôležitejšou prekážkou, bola práva prevedená menová reforma, po ktorej cirkev nemala nijaký finančný základ a práve tak aj cirkevníci. Ja som si medzitým robil predstavy, na aký spôsob by sa mal kostol opraviť. Ťažkosti neubúdali, ale objavovali sa nové. K nebývanej priemyselnej výstavbe pribudla kolektivizácia poľnohospodárstva. Cirkevní kom, napospol roľníkom vlastné hospodárstvo už príjmy neprinášalo a zo spoločného hospodárstva boli ešte príjmy malé. A práve kolektivizácia posunula opravu kostola dopredu, keď ona mala byť stimulujúcim prostriedkom. Popud vyšiel z verejnej cirkevnej správy a nám to bolo vítané.

Už prv v r. 1956 keď sa začalo uvažovať o oprave kostola už konkrétnejšie, požiadal som znalca chrámovej architektúry arch. Emila Edgara z Prahy o posudok vnútorného stavu kostola, ktorý ho charakterizoval takto: „Videl som typický tolerančný kostol, zodpovedajúci pomerom a skromnosti v dobe stavby. Vo vnútri kde čo dožíva, čo by sa malo napraviť s vylepšiť. Je to po stránke konštrukčnej až príliš ľudový, nevzhľadný a chatrný strop dreva, z ktorého opadáva náter. Čelá pavlačov pôsobia veľmi nepríjemne. Tiež oltár je dosť tmavý, farby stĺpov miestami paprikovo (špekovo) červené, sám o sebe je raritou. Je to, pokiaľ môj rozhľad siaha, na Slovensku jediný kazateľnicový oltár, bez oltarného obrazu. Vypuklá kazateľňa sedí príliš nízko nad stolom. Za oltárom je nižší priestor posledného poľa lodi. Ľudia tu sediaci sú odtrhnutí od ostatného zhromaždenia, nevidia na službu v oltári.“ Podľa jeho predstáv vnútro kostola malo sa zmeniť len tým, že by sa spoza oltára odstránili lavice, oltár by sa posunul k prednej stene, zvýšil by sa strop a svetlejšie farby náterov a stien mali vyvolať radostnejší dojem. O mojich predstavách na prestavbu

sa vyjadril, že „sú jasné, realistické, ale predstavy netechnika a nevytvárnik, ktorý sa potrebuje uistiť, že sú správne.“ Plány na generálnu opravu zhotovil arch. Jurej Tvarožek z Brezovej. Podľa mojich predstáv chórus mal byť o niečo kratší, aby bolo lepšie vidieť do oltára, ale dal som sa presvedčiť odborníkovi, čo sa dnes javí ako nedostatok. Po vybavení formalít stavbu prevzal Okresný stavebný podnik z Myjavy. Generálna oprava sa týkala len vnútra kostola. Roku 1959 na Veľkú noc sa naposledy odbavili služby Božie v kostole. Počas prestavby v letnom období sa služby Božie odbavovali pod lipami pri kostole alebo v zborovej sieni. Odborník fy Riegel z Krnova rozobral a uskladnil organ, aby ho pozdejšie previezli na prestavbu do továrne. Potom vnútro kostola sa začalo búrať a vyprázdňovať. Len teraz sa ukázalo, že táto oprava bola už prepotrebná, keď mimo časti z dubového dreva ostatné bolo červom prevrtané a oltár zvlášť. Ukázal sa aj svedok vyhorenia kostola. Keď sa rozobrali podvoje dolných dverí, strana, ktorá bola obrátená do múra, bola opálená. Možno z nedostatku dreva, ale skôr zo šetrnosti, ohorené podvoje po istej úprave znovu použili tak, že ohorenú časť obrátili k múru.

Zásady, podľa ktorých sa oprava prevádzala boli praktické a estetické. Chrám svojimi rozmerami na veľkosť zboru bol pomerne malý. Potrebný priestor sa musel získavať *pavlačmi*,*1 ktoré až na prerušenie pri jednom veľkom okne lemovali kostol dookola. Osem rozmerných stĺpov, ktoré držali pavlače a strop, zaberalo veľa miesta. Prístup na pavlače bol dvojimi dverami pri čelných a bočných dverách. To všetko pôsobilo dojmom preplnenosti, zlej viditeľnosti a tesnoty. Zo starého kostola zostali len štyri múry. Premenou dolných dverí na okno, nad ktorým sa vyrúbalo druhé väčšie ako aj pridaním tretieho okna na čelnej stene získalo sa viac svetla. Šesť stĺpov, ktoré nesú pavlače zaberá priestorovo jediný murovaný stĺp. Vystrojenie kostola zariadením z červeného smreku zjemnilo železobetonové konštrukcie. Na oltár i kazateľňu je vidieť z každého miesta v kostole. Strop sa zdvihol asi o 80 centimetrov, preto je kostol vzdušnejší. Hrubá stavba sa ukončila toho istého roku a na Vianoce sa už ako v provizóriu odbavili služby Božie v kostole. Nasledujúceho roku sa ukončilo vnútorné zariadenie, ktoré vyhotovilo Družstvo uměleckých řemesel v Račiciach na Morave. Len prestavba organa sa uskutočnila až v prvej polovici r. 1961, aby kostol v osemnástu nedeľu po Sv. Trojici bol odovzdaný na službu Bohu. Posviacku vykonal Dr. A. L. Katina, biskup Západného dištriktu, ktorý svoju posviacajúcu reč založil na texte II. Kor. 6,16. Hlavnú myšlienku: My sme predsa chrám Boha živého, rozviedol nasledovne: 1. z pevného materialu ho stavajme, 2. pre spolubývanie s Bohom ho zariad'ujme, 3. očisťovaním sa pre večnosť ho posväcujme.

Slávnostnú kázeň na text Ž. 21, 4 povedal niekdajší kňaz krajňanský Mladen Kolény a zboru sa prihovril senior myjavský Ladislav Letrik. Liturgovali Branislav Kolény z Částkova, Michal Oravec z Kostolného a Alexander Vyletel z Vrbového. Domáci kňaz Ján El'ko prečítal históriu stavby a dirigoval spevokol, ktorý predniesol mohutný chorál na slová 91 žalmu.

Náklady na celú opravu činili 425 tisíc. Z darov spomeniem milodary Krajňancov v Amerike, ktoré boli v hodnote oltára so zábradlím, to je asi 25 tisíc. Generálna podporoveň prispela v sume 7000.- Kčs. I milodary zborov seniorátu a odpredaný starý material uľahčili finančné bremeno. To niesli predovšetkým údovia zboru a treba pre históriu zaznamenať, že ochotne a vdáčne a to jak v peniazoch tak aj v ručných prácach.

Vonkajšok kostola sa však generálne neopravoval. Keď sa približovalo dvesté výročie pamiatky posvätenia chrámu, urobila sa aj vonkajšia oprava, ktorá pozostávala z výmeny všetkých okien za dvojité, zo zhotovenia závetria v kostole pri čelných dverách, z obloženia steny za oltárom červeným smrekom, z nových dverí na zvonici, oškriabania starej omietky a nahodenia nových omietok s brizolitom a to aj na zvonici. Tieto práce sa robili svojpomocne vo forme dobrovoľných ručných prác asi dvetisíc hodín, len odborné práce robili murárski majstri. Tieto práce boli sťažené nedostatkom lešenia, dielcov a časovou obmedzenosťou majstrov. Tu treba zvlášť spomenúť vedúceho stavebnej čaty tunajšieho JRD Štefana Dlhého, ktorý sa podujal na všetky organizačné práce, keď autami družstva doviezol všetok potrebný material. Vôbec prostredníctvom JRD sme dostali aj lešenia aj niektoré materiály, ktoré by sme ináč ťažko zadovážovali. Br. Štefan Dlhý má veľkú

zásľuhu na úspešnom dokončení vonkajšej opravy kostola. Spomenúť treba aj Štefana Gráfa, ktorý so synom týždeň pracovali a tak vytvorili základ pre nastúpenia väčšej pracovnej skupiny, ktorá potom cez dve soboty dokončila kostol. Pre pokročilosť jesene zvonica, sokle a schody sa urobili na jar. Zároveň s touto prácou sa vymenili všetky odkvapové zvody a všetky plechové časti sa natreli ochrannou farbou. Vežičku opravili a natreli špecialisti bez lešenia. Náklady na túto vonkajšiu opravu kostola činili 160,000.-

V roku 1970 sa do kostola inštalovalo elektrické kúrenie siedmymi akumuláčnými pecami s ventilátorom. Inštalačné práce s podzemným káblovým vedením od stĺpa do kostola a z kostola do zvonice s cirkevnej kancelárie, v kostole k peciam ako aj rozvodná doska stáli 70 tisíc korún.

Stať túto končím úprimnou prosbou:

Duch Tvuj vzdelávej stále, zde Tvou cirkev v Tve známosti, by vzrústala k Tve chvále ve vši pravé pobožnosti.

Z v o n y.

Nedeliteľnou súčasťou kostola a služieb Božích je veža so zvonami. Keď roku 1733 evanjelikom v Krajnom odobrali kostol, utratili tým aj vežu aj zvony. Či už v tom čase boli na veži zvony a koľko ich bolo nevieme. Môžeme sa len domnievať, že zvony nadobúdali sa postupne, lebo posledný bol nadobudnutý r. 1810. Zvony v tom čase mali funkciu nielen cirkevnú, ale i obecnú, keď slúžili na oznamovanie poplachov, zvlášť požiarov. V každom prípade zvony neboli cirkevné, ale obecné a tak aj po obnovení zboru ich mohli evanjelici naďalej užívať a katolícky farár nemohol zakázať, aby sa zvonilo na evanjelický pohreb, hoci tam, kde evanjelici nemali vlastných zvonov, katolícki farári nedovoľovali zvoniť na evanjelický pohreb. Výnimky boli veľmi zriedkavé.

Keď po tolerančnom patente r. 1781 si evanjelici začali stavať kostoly, nebolo dovolené postaviť k nim aj veže. Až keď už väčšia čiastka cirkví mala kostoly postavené, len potom (1787) vyšlo nariadenie, ktoré dovoľovalo ku kostolu postaviť aj vežu. Dlhé roky cirkev krajňanská v tomto ohľade nič nepodnikla a užívala len obecné zvony na starej veži. Keď sa krajňanským farárom stal Ján Boor, naliehavou sa stala stavba nového krovu a celej strechy na kostole a začalo sa uvažovať aj o stavbe veže. Z toho však zišlo iste pre nedostatok finančných prostriedkov alebo pre rozsiahlosť stavby. Ale začalo sa uvažovať aj o podelení zvonov, ktoré sú síce umiestnené na katolíckej veži, ale sú obecné a to v obci čisto evanjelickej. Poriadok a cirkevné zákony to žiadajú, aby evanjelická cirkev mala svoje vlastné zvony. Nemožno žiadať, aby evanjelici, ktorí až na tri rodiny tvoria obec, robili údržbu a opravovali katolícku vežu. Konečne tomu neodporuje ani vysoká cisárska vláda, aby sa zvony mohli podeliť, alebo vyplatiť.

Boor už roku 1864, ako ho k tomu konvent poveril, jednal o veci rim. kat. farárom v Hrachovišti a ten návrh cirkvi prijal. Po dohovorení spoločného postupu, krajňanská obec a cirkev vystupovali ako jedno spoločenstvo a rozdelenie žiadajú z dobrého úmyslu:

1. aby pri spoločnom užívaní nevznikali trenice (evanjelici zvonila na Veľký piatok, katolíci nie)
2. že všetok náklad na opravu zvonov a veže znáša ev. cirkev,
3. že ev. cirkev má úmysel postaviť vlastnú vežu.

Návrh na podelenie počítal, že najväčší a stredný zvon pripadne evanjelikom a najmenší katolíkom. Nakoniec odpoveď prišla v tom zmysle, že evanjelici dostanú len najväčší, 449 funtov vážiaci zvon s nápisom: hoc opus fieri curavit eccl Krajnensis status evangelicorum anno 1810, ak obec krajňanská dokonale opraví vežu zvonku a zvnútra.

Táto odpoveď sa neľúbila konventu (2. febr. 1866), preto sa osvedčil, že ak obec opraví svojimi silami vežu a dá ju do dobrého stavu, že potom nepristúpi k deleniu zvonov, ale v tom starootcovskom úžitku v ktorom stojí, bude zotrvať aj v budúcnosti. Ale na konvente 26. apríla 1868 prišiel s novou iniciatívou notár Žigmund Erdelský. Po ukázaní na okolité cirkve ako sa vzťahujú, len krajňanská zaostáva, keď za osemdesiat rokov si nevedela nadobudnúť vlastné zvony. Je čas zobudiť sa z driemot. Podal konventu návrh, aby sa cirkev „od katolíckej veže a spoločných zvonov oddelila a samostatné zvony sama pre seba zaopatrila si hľadela.“ Zároveň konventu predložil aj zoznam darcov súkromnej zbierky, ktorá vyniesla 729 zlatých. Po prečítaní

menoslovu darcov hneď na konvente urobil sa úpis ďalších darcov, ktorý činil 179 zlatých. Konvent si osvojil návrh Erdelského, každú nedeľu sa otázka nových zvonov oznamovala z kazateľne a dobrovoľná zbierka sa až do svätodušných sviatkov ponechala. Vieme si domyslieť nadšenie, ktoré sa vytvorilo na tomto konvente, keď učiteľ Michal Zatkálík zakončil zápisnicu, čo predtým nebývalo, slovami: Zdar Buh!

Namiesto veže cirkev nad strechou kostola postavila len malú vežičku, ale po štvorročných prípravách po tomto konvente pristúpila ku stavbe zvonice. Postavili ju domáci udovia cirkvi zbehlí v murárstve a v tesárstve. Posledná oprava ukázala, že mala zmenenú podobu v tom, že okná siahali až po základ.

Tri zvony, ktoré si cirkev objednala, ulial s prvotriedného materiálu vo Viedenskom Novom Meste Ignac Hilczer, ale korunami dľa svojho nového vynálezu ich opatril rodák od Trnavy Jozef Pozdech v Pešti. Najväčší zvon vážil 820, prostredný 489 a najmenší 246 kg. (1641, 978.3 a 493 funtov). Celý náklad na zvony aj so stolicami činil 4444 zlatých.

Zvony boli takto prizdobené:

Najmenší bol opatrený obrazom Krista Pána kľáčiaceho a modliaceho sa, nad nim anjel Pánov v oblaku s krížom a kalichom. Text: Sk. sp. 4,32. Verš: Kde v cirkvi a obci svornosť, Tam duch svätý a horlivosť.

Prostredný má obraz Krista Pána na kríži. Text: Žalm 107. 1. Verš: Oslavuj Boha Syone, Pobožný - v každej hodine. Kedyž hlas tvých zvonov zazvoní, Nech se lid tvuj Pánu kloní.

Najväčší má obraz: Trojicu Svätú. Text: Rim. 1, 16. Verš: Otcum na hrob pomník dala, Dítčiam poklad zanechala. Kedyž tři zvony zbudovala. Cirkev ev. a. v. Krajňanská, Hallelujah!

Na každom z týchto zvonov stojí toto: Majetnosz cirkvi Ev. a. v. Krajňanské i s filiám 1868. Živých volám k pracováni, Mrtvých volám k spočívání.

Kolaudáciu zvonov v Pešti vykonal Boorov brat Jozef Boor, ktorý bol stoličným sudcom v Komárne.

Zvony boli modlitbou a slovom Božím prežehnané a odovzdané na službu Božiu cirkvi v druhú nedeľu adventnú 1868, keď v kostole kázal konsenior a farár vrbovský Pavol Košacký na text Rim. 15, 4 - 13 a vonku pri zvonici posväcujúcu reč povedal senior a farár kostolanský Ján Trokan. Liturgickú časť odbavil Ladislav Vánnay, farár myjavský.

Po skončení slávnosti prvý raz na zvonoch začali zvoniť farár Boor, učiteľ Michal Zatkálík a notár obce Žigmund Erdelský a po požehnaní sa ľud rozíšiel.

Z príležitosti posviacky zvonov farár Ján Boor napísal a na slávnosti osobne predniesol báseň, o ktorej som vedel, ale v cirkevnom archíve ani v knižnici som ju nenašiel. Usilovným hľadaním a dopytovaním sa, pre náš zbor som ju dostal z Holíča ochotou tamojšieho zboru a brata farára Proksu.

Báseň je zaujímavá v každom ohľade. Je predovšetkým prejavom radosti a úprimnej vďaky Bohu. Dáva nám nazrieť do vtedajších pomerov. Náklad na zvony bol veľký a možno svet sa spytoval, kde cirkev nabrala toľké tisíce. Boor odpovedá, že „Duvěra v Boha, pracovité ruce, to naše poklady, to naše tisíce.“ Na rozložených nivách Považia i doma na kopaniciach Krajňanec ťažko pracoval a aj z tohoto potu sa dal vytvoril taký poklad ako sú zvony.“ Títo tri zvony Dosvedčují toho, že i chudoba může vykonáti mnoho.“ Treba priznať, že Boor sa usiloval v každom ohľade o zveladenie zboru, ale verše veľkodušne pomlčali, že zbor zápasil s finančnými ťažkosťami. Zápisnice z tej doby zaoberajú sa podlžnosťami údov zboru na povinných príspevkoch, pôžičkami i podlžnosťou zboru. Podporou z generálnej podporovne i odpustením seniorálnych poplatkov sa zboru pomohlo. Ľud bol ochotný, ale chudobný, preto prostriedky sa zhromažďovali pomaly. Ešte v roku 1870 bola podlžnosť na zvony s úrokami 1492 zlatých a keď v r.1871 zbor musel všetko vyrovnať, Boor vypožičal potrebnú sumu od svojej sestry Márie, od cirkvi nitriansko stredňanskej, zo seniorálnej pokladne a od vd. Márie Školudovej z Dehtíc. Po roku báseň vyšla tlačou u Škarniela v Skalici pod názvom: Verše, které při slávnosti posvěcení nových zvonu v cirkvi Ev. a. v. Krajňanské v neděli II. adventní roku P. 1868 přednášal a na památku jednoročné služby

jejich vydal Ján Boor, miestni farár a děkan Nitránský. Boor opatril toto vydania veľmi hodnotnými poznámkami pod čiarou, ktoré sa dotýkajú nielen zvonov, ale rôznych oblastí zboru a jeho údov a zachval nám vzácné historické faktá. Cirkev vtedy tvorili: matkocirkev Krajné 2299 duší, Podkylava 546, Vrbovská strana 127, Hrachovište 202, Korytnánské a podolské kopanice 189, Očkov bez udania, spolu 3363 duší. Všetci cirkevníci boli stavu roľníckeho.

Z týchto boorovských zvonov sa nám zachoval len jeden. Za prvej svetovej vojny koncom septembra r. 1916 prišli rekviranti, aby na základe nariadenia vzali dve tretiny váhy zvonov na vojnové účely. Práve bol pohreb, na ktorom sa zvonilo naposledy. Všetci ľudia, ktorí boli na pohrebe, zhromaždili sa okolo zvonice. Zvlášť ženy boli rozhorčené, Bodický, aby zabránil výtržnostiam, videl, že treba tíšiť, lebo akýkoľvek odpor by spôsobil ešte väčšie zlo. Prišiel aj notár so žandárom, viac ako len svedkovia, ak by sa niečo prihodilo. Bodický povedal zhromaždeným, že vezmú dva zvony, taký je rozkaz, sprotiviť sa nemôžeme a nesmieme, a keď museli obetovať synov, bratov, manželov, otcov, nesmú ľutovať mŕtvy kov, ktorý možno nahradiť. Pri plači svoju reč zakončil modlitbou. Keď rekvirant odmontoval veľký zvon a to isté chcel urobiť aj so stredným, Bodický sa rozhodne postavil na odpor. Nakoniec sa ukázalo, že rekvirant mal príkaz na veľký a malý zvon. Cirkev síce dostala za odobraté zvony ako náhradu 4000 korún, ale táto strata se nedala peniazmi zaplatiť a zvlášť nie vojnovými.

Po skončení vojny keď se krajanovia v Amerike dozvedeli, že cirkev je bez zvonov, urobili medzi sebou zbierku, ktorá vyniesla 40,000.- Kčs. Vyznačil sa najmä bývalý mendík Ján Horák a Štefan Talába z Nebojsi. Nové dva zvony namiesto utratených vyhotovila firma Karel Šilhavý z Pardubic, za 74,200.- Kčs, tak že s pridaním sumy ze odňatých zvonov s úrokami a s pridaním dobrovoľných obetí sa zvony ľahko nadobudli. Tieto dva nové zvony vážia 14 metrických centov. Nápis na nich sú tie isté ako boli na odobratých zvonoch, len bolo no nich pridané, že boli nadobudnuté za úradovania farára M. Kolénynov. Posviacke zvonov bola 5. okt. 1922 - na pamiatku posvätenia chrámu. Vykonali ju biskup Samuel Zoch a kazateľom bol senior Július Bodnár z Vrbového.

Zvony došli na železničnú stanicu do Brezovej. Odtiaľ sa prevážali na vozoch. V ústrety im išli družbovia a družice, aby ich doprevádzali. Jeden zvon sa cestou uvoľnil a padol z voza a roztrhol zásteru Kataríny Marônkovej, ktorú škodu ako chudobnej jej cirkev nahradila. Bolo jej šťastím, že neutrpela aj ujmu na zdraví. Ale to nebolo jediná nehoda..

Štefan Vavák, cestár, ktorý býval pod zvonnicou si spomína, že ako štrnásťročný chlapec pomáhal v tom istom roku mendikom zvoniť na malom zvone. Počul, že se odrazu zmenil jeho hlas. Keď sa zvon zastavil videli, že je puknutý. Keď umiestnili veľký zvon do stolice a začali na ňom zvoniť, jeho hlas nebol dosť zvučný a cirkevníkom sa nepáčil. Chyba bola pravdepodobne v jeho forme, lebo bol vysoký a úzky. A tak obidva zvony sa museli nanovo preliať. Keď umiestňovali potom do stolice už preliaty zvon veľký, stala se tiež nehoda. Ťažký zvon, keď už len málo chýbalo do potrebnej výšky, keď sa zlomili hrady na ktorých bola uviazaná kladka, padol na zem. Hrady, na ktorých bol položený na zemi, tlmili jeho pád a tak sa nič nestalo.

Roku 1970, keď bolo už ťažko získať zvonára a na takéto mohutné zvony boli potrebné dvaja, boli zvony elektrifikované a uspôsobené aj na automatické zvonenie na poludnie a večer. Kabelizácia k zvonom bola pripravená už s elektrickým kúrením v kostole. Zvoniť možno so zvonice, sákrestia a cirkevnej kancelárie u automaticky. Táto investícia celého mechanizmu činila 26,300.-Kčs.

Pravidelne sa zvonieva na poludnie a večer na strednom zvone, v sobotu a nedeľu na veľkom. Na služby božie v nedeľu sa zvoní ráno o ôsmej hodine na veľkom, o deviatej na strednom a o desiatej na všetkých zvonoch. Na nešpor prvý raz sa zvoní na veľkom, druhý raz na všetkých troch. V predvečer výročitých slávností, na poludnie v prvú výročitú slávnosť a na Silvestra o polnoci sa zvoní na všetkých zvonoch. Mimo týchto zvonení v minulosti zvonilo sa po polnoci v lete o druhej a v zime o tretej hodine a večer v lete o deviatej a v zime o desiatej hodine. Toto zvonenie však vykonávali obecní noční strážnici a zaniklo s ich funkciou r. 1954.

Mŕtvym sa zvoní nasledovne: Dieťa: chlapec tri, dievča dve verše na malom, mládenec tri,

panna dva na strednom a dospeli: muž tri a žena dva verše na veľkom. Potom nesleduje zvonenie na všetkých troch zvonoch. Pri výročí smrti sa nezvoní, zvonenie na poplach sa prevádzalo bitím srdca na jeden bok. Dnes sa zvony na oznamovanie poplachu neužívajú, lebo sú na to zvučnejšie a tak účinnejšie prostriedky.

Boor pri oprave kostola pomýšľal na stavbu veže, ale v tej dobe a v hospodárskej situácii v akej sa zbor nachádzal, to bolo nad jeho možnosti. Zostalo len pri zvonici, kedy pri posviacke zvonov vyslovil nádej: Dá Buh, že skoro príjete i výše, Tam hoře nad kostel do věžové skryše. Táto jeho nádej sa nesplnila do dnešného dňa. Nemôžem hovoriť za svojich predchodcov len za seba. Hoci za môjho úradovania investície do nového diela, generálnych opráv a údržby išli do miliónovej sumy a v posledných rokoch do generálnej pokladne, seniorátu a Generálnej podporovne sa podstatne zvýšili (25.000.-) táto generácia bola by schopná zabezpečiť finančné prostriedky na stavbu veže. Veža je však stavba technická, ktorú môže robiť len podnik, ktorý má na to odborné kádre a potrebné stavebné mechanizmy. A také podniky majú dnes iné povinnosti. Ale aj zvonica splní svoje poslanie, len by sme počúvali hlas zvonov a išli tam, kam nás volajú.

K a l i c h y.

Mimo kríža a Biblie najpotrebnejším bohoslužobným predmetom je kalich a patena. Na prvom kalichu, ktorý zbor užíval, bol vyrytý nápis: Galix Krainensis, kostolník Wavra Kofejko, V. Nikolas Zanichovich 1601. Bodicky sa domnieva, že darcom tohoto kalicha bol kostolník Kofejko s Zanichovich bol prvým farárom. Tento kalich slúžil cirkevnému zboru aj po jeho zániku r. 1733, keď kňazovi Jánovi Hradskému sa podarilo jeho existenciu zatajiť, ukrývať i potajomky ho užívať až do r. 1749, keď bol chytený u väznený. Ešte tri roky niekto kalich ukrýval a nevieme ako sa potom dostal do rúk zemského pána, grófa Erdödyho. Či niekto zradil? A či ukrývateľ zo strachu pred pokutou sám ho odovzdal? Hrachovišťskí katolíci ho neužívali. Michal Bodický, ktorí túto správu podáva vyslovil pochybnosť, žeby ho chceli naspäť dať, hoci by sa to patrilo, ale sa pravdepodobne nepokúsil naspäť ho získať. Na moje informácie o kalichu v r. 1955 už tamojší kňaz nič nevedel o jeho jestvovaní. Pravdepodobne kalich bol inam predisponovaný a ako iné vzácne pamiatky cirkevného charakteru zo Slovenska dostal sa do maďarského Ostrihomu ako sídla biskupskej diecézy, pod ktorú časť Slovenska patrila dlho aj po vytvorení samostatného československého štátu.

Na kalichu bol aj druhý nápis, ktorý znel: Revindictus de manibus haereticis per Exellsum D.C. Georgium Erdödy, lud. Curiae munifice restauratus Anno 1752. (Naspäť vzatý z rúk sektárskych Exell. pánom grófom Jurajom Erdödy, kráľovským najvyšším sudcom, bohate obnovený r. 1752) Táto formulácia má prestížne odôvodnenie: cirkev predsa nemôže pripustiť fakt, že berie pre seba to, čo jej nikdy nepatrilo.

Keď sa cirkevný zbor obnovil r. 1783, už na prvých službách Božích sa prislúhovala Večera Pánova. Ako prvá výdavková položka pokladničného denníka ja zapísaný nákup spovedného vína. Nikde však nie je zaznačená kúpa kalicha. Je medený, pozlátený. Používal sa až do roku 1863, už aj v tej dobe opotrebovaný, zachoval sa až doteraz. Superintendent Lud. Geduly pri vizitácii nariadil, ak by sa kalich mal užívať, aby ho cirkev dala pozlatiť. Ale cirkev už tak neurobila, lebo mala v úžitku dva kalicha s patenami z r. 1863 a 64, prvý z milodarov jednotlivých dobrodincov z Pešti za dvadsaťpäť zlatých z farebného kovu a druhý takisto z Pešti od dobročinného spolku ženskej evanj. podporovne postriebrený. Tieto kalichy boli skromné, ale poslúžili svojmu účelu. Obidva kalichy sa zachovali. Na víno sa používali tri cínové krčahy.

Za pôsobenia Ľudevíta Boora sa cirkev rozhodla nadobudnúť si nový kalich s patenou. Začala naň zbierku r. 1887 a rok nato bolo zozbieraných už 110 zlatých. „Strieborný v ohni pozlátený kalich“ s potenou krásne umelecky zdobený stál 170 zlatých. Nádobku na oblátky striebornú, vo vnútri pozlatenú k nemu prikúpili r. 1907. Na kalichu na dolnom okraji podstavca je nápis: Vlastnosť cirkve ev. a. v. krajňanskej 1889. Na nádobke: Cirkev ev. a. v. krajňanská 1907. Keďže tri cínové džbány, ktoré cirkev mala sa už nehodili k novému kalichu, r. 1913 Bodický urobil

zbierku, ktorá vyniesla 153 zlatých. Za 140 zlatých kúpili džbán z činského striebra vo vnútri pozlátený a za zvyšok kúpili striebornú konvičku ku krstu svätému.

Zbor asi dostatok kalichov na prisluhovanie Večere Pánovej v kostole. Nebol však vystrojený vhodným, ba žiadnym kalichom na prisluhovanie Večere Pánovej v domácnosti starcom a nemocným. A tak užívali sa len staršie, z úžitku vyradené kalichy, ktoré neboli vhodné na prenášanie. Na môj popud filie Hrachovište a Podkylava darovali na zakúpenie kalicha a príslušenstva po 300.- a Korytnánske kopanice a u Boorov po 250.- Kčs. Prostredníctvom Tranoscia objednaná strieborná súprava stále 1640.- Kčs a obsahuje v kufříkovom obale kalich vo vnútri pozlátený, takisto pozlátenú patenu, kríž a dva svietniky a dve pochromované púzdra na sviece. Súprava bola posvätená seniorom Pavlom Sklenárom v poslednú nedeľu po sv. Trojici r. 1956.

Kalich a patena sprostredkujú spoločenstvo viery s Pánom Ježišom ako ho prejavujeme prijímaním Večeri Pánovej. Počet hodovníkov pri stole Pánovom je hodnotením našej viery a nášho vyznávania Ježiša Krista. Údaje posledného storočia nám ukazujú smutný úpadok. K Večeri Pánovej pristúpilo v r. 1876 spolu 3384 svedníkov, v r. 1906 počet sa zvýšil na 4054, ale r. 1953 poklesol na 1187 a r. 1983 na polovicu 517 svedníkov.

Ak hovoríme, že nemáme hriechu, sami seba klameme, a nieto v nás pravdy. I. J. 1,8. Preto je medzi vami mnoho slabých a nemocných, a mnohí odumierajú. I. Kor. 11, 30.

K a n o n i c k é v i z i t á c i e .

Jednou z povinností, ktorú uložila žilinská synoda r. 1610 novozvoleným superintendentom, bolo pravidelne vizitovať zbory na území svojej superintendencie. Kanonické vizitácie boli slávnosťami, ktoré i v krajňanskom zbore patrili obyčajne k dobám šťastnejším a jasnejším, času pokoja a dobrobytu zemskeho. V takom čase duchovného rozváženia a pocitu rozmáhania sa evanjelia, vykonal prvú kanonickú vizitáciu superintendent Izák Abrahamides, prepoš z Bojníc, r. 1611. V ďalších dvoch vizitáciách vykonal Martinom Tarnócim r. 1658 a Danielom Krmanom 1706, už nebolo nijakého znaku a stopy tohoto radostného sviatku. Konali sa v dobách, keď cirkev už prešla búrkami prenasledovaní a nové ju očakávali. V medziobdobiach a potom celé storočie, keď biskupi nemohli vizitovať svoje zbory, vizitátormi boli ľudia boží, ktorí poznali slovo Božie a poznali na sebe jeho útechu a posilu. O tých vizitáciách v ukrytých krajňanských dolinách a horách neboli spísané nijaké vizitačné protokoly, tam len stiesnené srdcia prijímali posilu a úľavu od tých, ktorí vládli slovom Božím a ktorých srdcia bili tou životnou silou, ktorá veri evanjeliu Kristovmu.

Až po sto rokoch stretáme sa so superintendentom Danielom Crudym, ktorý 26. apríla 1803 mohol už za nových, pre cirkev lepších podmienok, vizitovať. O dvadsať rokov 13. augusta 1823 vizitoval pravoverný luteranský biskup Michal Kováč - Martíny. Skoro nato 25. mája 1836 nasledovala vizitácia Samuela Stromského, prvého superintendenta, ktorý sa opovážil kvôli svetákom zavrhnúť Symbolické knihy. Posledná vizitácia v pravom slova zmysle konala sa až 9. sept. 1876 a vykonal ju potrebám zboru naklonený biskup Ludvik Geduly.

Pri takých príležitostiach mimo superintendenta kázal i domáci kňaz na predom určený text. Tak v prítomnosti Kováča - Martínyho kázal Pavol Štefánik ml. z Lk. 11,28 „Proč tí blahoslavení jsou, kteříž slovo Boží slyší.“ Stromský vyznačil všetkým farárom jeden text Ef. 4,11. Sám nevedel slovensky, preto vo všetkých cirkvách povedal jednu a tú istú kázeň. Boor kázal na text Lk. 20, 9-19.

Vizitácie boli slávnostné. Cirkev už na hranici chotára vítala biskupa s veľkým sprievodom. Hoci sa tak dialo vo všedný deň, služby božie boli hufne navštívené, aby popri domácom kňazovi vypočuli si aj kázeň biskupa a brali účasť na konvente. Zo zápisnice zboru o poslednej vizitácii sa dozvedáme, že už v apríli kňaz na konvente informoval o vizitácii a povzbudil prítomných, aby ochotne pomohli pri práci, ak niečo kurátori začnú opravovať na cirkevných budovách. V máji sa vedelo, že vizitácia bude v septembri. Kňaz vyzval, aby sa cirkev pripravila na príchod biskupa, opravila kostol, faru a školu, aby nielen v srdci a duchu, ale i navonok mala všetky veci v poriadku. I teraz najväčšou starosťou bolo, kde vziať peniaze na krytie všetkých týchto výdavkov. V auguste

bol oznámený termín vizitácie na 9. septembra. „Radostnú návštevu tú cirkev vďačne prijme a k ni sa slávnostne pripraviť chce.“ Kňaz konventu predložil otázku, či cirkev má nejakú žalobu proti kňazovi alebo učiteľovi, sby sa to mohlo zaznačiť do protokolu. Odpoveď znela: nie. Podobne ani títo nemali nič proti cirkvi. Výdavky spojené s vizitáciou, nehľadiac na náklady na opravy, neboli veľké. Mimo štóly biskupovi boli výdavky za päť funtov masla a jedného baranca.

Kanonické vizitácie podstatne v zápisniciach zachovávali ten istý poriadok. Po dátume vizitácie v úvode sa zaznačili mená všetkých prítomných z úradu i podľa vyvolenia. Po krátkych dejinách zboru bol uvedený zoznam v zbore účinkujúcich farárov s krátkym životopisom. Podobne i vnútorný stav cirkve s jej duchovný život, stav cirkevných budov, príjmy kňaza a učiteľa, hospodárenie zboru, sťažnosti s žiadosti.

Z vizitačných listín sa nám zachovali tri. Zo štvrtej urobil odpis farár Ján El'ko. Posledná zápisnica z r. 1876 spísaná farárom Jánom Boorom je písaná v kralitčine a je najobsiahlejšia. Základné údaje o zbore - vznik, dejiny zboru a menoslov kňazov - preberá jedna zápisnica z druhej a tak sa často preberali aj chybné údaje. Tak je to s prvou vizitáciou, o ktorej udávajú že sa konala r. 1612, podľa Pavlínyho 1611, ako aj s prvými potolerančnými službami Božími, ktoré sa mali konať 12. sept, v skutočnosti podľa zachovaného dokladu sa konali 14. sept. 1783, štrnástu nedeľu po Trojici.

Zápisnica z r. 1783 spomína niektoré vzácnejšie latinské doklady ako Odpis kráľovského nariadenia, ktorým sa v Krajnom povoľujú náboženské úkony, Menoslov kňazov a ich životopisy. Dokumenty rodiny Nebeských o kráľovskom povolení užívania sviatosti ev. e. v. cirkvi. Nariadenie ministerstva kultu z 2. febr. 1869 č. 119, podľa ktorého cirkev i obec Krajné sa oslobodzujú od peňažných a naturálnych dávok pre rim. kat. kňaza a učiteľa v Hrachovišti. Je ťažko pochopiteľné, že medzi tými málo archivnými listinami sa mohli stratiť také dôležité pamiatky.

Mimo spomínaných vizitačných návštev cirkevný zbor pri rôznych príležitostiach navštívili ďalší biskupi, ktorých návštevy mali misijný charakter. Tak sa stalo 5. okt. 1922, keď zbor privítal biskupa Západného dištriktu Dr. Samuela Zocha z príležitosti posviacky nových zvonov. V roku 1954 tak urobil generálny biskup Dr. Ján Chabada, keď sme ho pozvali z príležitosti konfirmácie mládeže, ktorú konfirmoval. Konečne v r. 1961 previedol posviacku generálne obnoveného kostola biskup ZD Andrej Ľudovit Katina.

Či vizitačné návštevy superintendentov a či návštevy biskupov boli vždy požehnaním pre rozváženie ducha a svedectvom, že Pastier našich duší vždy sa stará o svoj ľud, aby skrze vieru v Krista rástol na vnútornom človeku.

Vizitačné listiny nám zachovali zaujímavé údaje, podľa ktorých v jednotlivých obdobiach si môžeme urobiť jasné predstavy o živote zboru. Z historického hľadiska iste najcennejšou by bola zápisnica, ktorú r. 1611 na vizitácii spísal superintendent Izák Abrahamides. Preto citujem z nej to málo, čo zaznačil Paulíny.

„Majetok cirkvi a dôchodky farské zaznačili sa pri prvej vizitácii r. 1611 nasledovne:

„Jest tu jeden kalich stříbrný pozlacený a miska, dve šálky, osem obrusov, dva koberce, dva ručníky, jedna kamže.

Kostel nemá dúchodku žádných, než toliko měsíčný kollekta, která nyní ustanovená jest.

Dúchodky kněžské: Od každého domu jako ve Vařovcech dáva se 1 vrbovská merice žita, 2 kurence, 1 slepice a koláč. Hoferi dávají po jedné meci ovsa. Povinní jsou take sousede dřivi dávati farari svému.

Role a louky. Farníci vyklčovali jednu kopanici na Dúbravici a zaslíbili ji přičinit každého roku. Item. Adam Mýtný máje jednu kopanici v záloze sedmi zlat. dal dopusti ji dobrovolne k užívání farári krajňanskému týmto spůsobem: Jsetli by dedicove položili tech 7 zlatých, aby se jim ta kopanice navrátila, namísto pak té, aby se koupila kopanice jiná pro faráře.

Item. Jest jedna kopanica v Rudníku, pri té samé jest louka farská, na niž býva tri vozy sena. - Slibili tu vrbinu, kteráž jest pri fare vyklčovati, aby byla louka. - Sedecimam má ze všeho, což se dožmuje.

Dúchodky rektorské: Stravu svou má rektor u faráre. Hofer každý dáva jemu per den 4.- Dostáva tretí časťku peněz chrámových. - Dostáva snopky od každého hospodára 5, nebo 6 nebo 7. Naposledy ná kollektu s kalichem na tri výročné slávnosti.“

Ako vidieť, pre začiatok to bol vokátor skromný, ale stačil na primerané živobytie. Pretrvával až do zaniknutia zboru. Pavlovi Štefánikovi st. r. 1786 vokátor stanovil v hotovosti 100 florintov, 100 meric žita, 12 siah dreva, čo sa r. 1802 u obilia rozpísalo pre Krajné 66 a 2/3, pre Podkylavu 33 a 1/3 pre Hrachovište a Kopanice od domu po pol merice, len Ján Kožák platil celú mericu. Štoly za bohoslužobné funkcie boli diferencovane podrobne rozpísané vzhľadom na charakter funkcie. Mimo toho cirkev sľúbila každoročne jačmeňom zasieť štyri merice, dať voz sena a dva otavy i dostatok slamy podľa potreby. Roku 1803 skalický zbor veľmi pozýval Štefánika, sľubujúc mu pohodlnejší život a mnohé výhody, medzi iným aj „víno k obveselení.“ Keď sa o tom Krajňanci dozvedeli, dojednali s obcou, že dokiaľ obec bude vlastniť pivovar, kto ho bude mať v árende, bude povinný z každej várky pol okovy dávať farárovi. Vokátor vo svojej podstate sa zachoval až do najnovších čias, len sa upravoval podľa hospodárskej situácie zvlášť pri štólach, dopĺňal platom podľa kongruovho zákona a mimo naturalného bytu so všetkým čo k tomu patri, výročitých ofier, milodarov pri funkciách, zanikol po vydaní zákona o hospodárskom zabezpečení cirkvi v r. 1949 s bol nahradený štátnym platom. Toto opatrenie si vyžiadali novo sa upravujúce poľnohospodárske pomery, keď cirkevné role boli začlenené do hospodárstva jednotných roľníckych družstiev.

Spočiatku aj inventár zboru obsahoval len to najnutnejšie, predovšetkým kalich s patenou a bohoslužobné rúcho - kamža. Po roku 1790 rozšíril sa aj o menší kalich pre nemocných na infekčné choroby, o čierne oltárne rúcho a potom aj o kancelárske zariadenie, stôl, stoličku, lavice a policu pre knižnicu. Až za M. Kolényho k pokladni, ktorá bola zároveň skriňou pre matriky, pribudla aj trojdielná skriňa a kancelársky stôl. Toto vystrojenie kancelárie bolo veľmi skromné a už nezodpovedalo ani veľkosti zboru ani úrovni bývania, veď niektorí cirkevníci mali bohatšie a krajšie vystrojené svoje príbytky ako cirkev. A cirkev tak mohla urobiť už prv, lebo prostriedky mala a nebolo ich do čoho investovať, až nakoniec sa pri menovej reforme znehodnotil. Keď sa porobili všetky dôležitejšie práce v zbore, farár J. El'ko zariadil kanceláriu moderným, vkusným a účelným nábytkom.

O čom v minulosti niet zmienky je príručná teologická knižnica, ktorá by slúžila kňazovi k vzdelávaniu a príprave ku kázni. Väčším nedostatkom však bolo to, že pre knižnicu sa nezadovážili knihy, ktoré napísali miestni farári. Takou bola báseň Jána Boora napísaná z príležitosti posvätenia zvonov, kázeň Ľudevita Boora z príležitosti tristoročnej jubilejnej slávnosti Knihy svornosti, Bodického postila a Pamäti a rozpomienky. Ani Tranovského kalendáre neboli odložené, hoci v r. 1913 bol v ňom obsiahly článok Bodického o Krajnom. Toto všetko postupne aj so starými postilami či výkladmi zozbieral Ján El'ko.

Ak bol skromný hnuťelný inventár, ani nehnuteľný - role a záhrada - nebol nikdy veľký. Mimo role darovanej Adamom Mýtnym, podobným spôsobom podaroval roľu Michal Nebeský r. 1852. Mimo toho r. 1786 odkúpila cirkev pre úžitok farára za 50 zlatých záhradu od kostolníka Martina Holotu, „aby ji užíval jako svou vlastní na věčnost.“ A konečne r. 1802 kúpila ďalšiu roľu za 210.50 zlatých. Celková výmera rolí a záhrad bola 2 ha. Asi takú výmeru však bezplatne dala do úžitku cirkvi obec, ktoré cirkev užívala takmer sto rokov.

Ak pred sto rokmi čítame v zborových zápisniciach ako cirkev zápasila s hospodárskymi problémami, ale aj pri chudobe svojich údov žila a budovala hoci s ťažkosťami, dnes takéto ťažkosti nemáme. Zato však vtedy boli kostoly plné. Dnes zápasíme o istotu viery a úprimnú zbožnosť. Preto aj dnes v cirkvi je vítaná každá návšteva biskupa či seniora, lebo prináša rozváženia ducha a obživuje vieru. Preto tak verím, že i misijná návšteva generalného biskupa Dr. Jána Michalku z príležitosti dvestého výročia pamiatky posvätenia chrámu bude patriť „k tým dobám šťastnejším a jasnejším, času pokoja a dobrobitu zemskeho.“

F a r a.

O prvej fare vieme len toľko, že stála pod kostolom na mieste i dnes zastavanom. Odobratím kostola zanikla aj fara. Keď sa cirkev obnovila, postavila nielen kostol, ale aj faru. Podľa svedectva Uroša Boora, syna Ľudevítovho, fara stála v priestore nad pivnicou a terajším múrom a bola postavená „na výšku.“ Mala teda nad základnými obývacími priestormi nadstavbu iných miestností, ktoré však už nemali takú vnútornú výšku a mohli slúžiť na obývanie i ako komory.

Príchodom farára Jána Boora navrhol krajňanský kurátor aspoň čiastku fary prikryť novou slamou. Táto práca sa často opakovala, až r. 1879 sa zistilo, že „farské stavění k cíli svému se ubíra a dokonalú opravu vyžaduje.“ Celý krov bol spráchnivělý a bolo ho treba vymeniť a prikryť šindlom. Ján Boor už túto prácu neurobil lebo bol ťažko chorý s po smrti manželky krátko na to i on zomrel v tom istom roku.

Ľudevít Boor, ktorý zaujal miesto po svojom otcovi, rozhodol sa pre stavbu novej fary na mieste kde stála stodola, teda kde fara stojí dnes. Roku 1883 činila základina na tento účel 500 zlatých. Roku 1886 sa v dištriktuálnej zápisnici zaznamenáva, že „Krajné dopravilo a otvorilo novú skôstnú faru. Náklad obnášal 4256 zlatých. „Ako rok postavenia fary sa uvádza 1884. Na tie časy to bola ozaj reprezentačná budova. Bola pokrytá bridlicou. Stolárske práce veľmi výhodne boli zhotovené v Kolíne. Preto aj náklady na stavbu mnohým sa zdali veľmi malé. Za Bodického sa upravil dvor postavením podperného múra a za Kolényho strešná krytina se vymenila za cementovú škridlu. Hoci budova na pohľad zachovalá, vnútorne už nezodpovedala modernému bývaniu. Táto modernizácia sa previedla za J. Elku nielen vnútornou úpravou, ale aj zavedením vodovodu a posta-vením kúpeľne.

F a r á r i.

Vizitačná zápisnica z r. 1876 medzi vzácnějšími listinami uvádza aj latinský spis Životopisy farárov, ktorí pôsobili v Krajnom - Qui pastores fuere Krajinæ, eorumque biographia. Ak v tom čase pisateľ vizitačnej zápisnice Ján Boor zaznamenal mená farárov podľa onoho spisu, tak ani tento najstarší prameň nebol úplný. A tak na základe aj ďalších dokladov v Krajnom pôsobili nasledujúci farári:

1. Kto bol prvým farárom v Krajnom nevieme s určitosťou povedať. Michal Bodický vyslovil domnienku, že to bol V. Nikolas Z a n i c h o v i c h, ktorého meno je uvedené na vyššie spomínanom kalichu z r. 1601. O živote menovaného nie je nič bližšie známe. Asi tu pôsobil do roku 1623, keď je už známe meno ďalšieho farára.

2. Aadreas S a l a d i n u s – Bodický: Šalatovič, Kolény: Slatinský. Bol rodom z Dubnice. Do r. 1623 pôsobil ako rektor školy na Myjave. Keď ho pozvali za farára do Krajného, do tejto funkcie ho 27. júna 1623 ordinoval superintendent Mikuláš Fidicinis. Pôsobil tu do r. 1630.

3. Matej C r u d y 1631 - 32. Rodák z Bojníc, syn otca Šimona Crudy. Začínal tiež ako rektor v Hlohovci. Tamže sa stal aj farárom, keď bol 6. augusta 1630 ordinovaný v Bojniciach Basilom Fábry. R. 1631 prešiel sa farára do Krajného, ale už rok nato prijal pozvanie za farára na Starú Turú.

4. Ján Š p i l k i n u s 1633 - 48. Bol kaplánom v Čachticiach. Do Krajného ho pozvali 1633 a pôsobil tu až do r. 1648, keď odišiel do Jablonice. Ako tamojší farár 12. januára 1649 bol na seniorálnej kongregácii v Sobotišti a podpísal seniorálne zákony.

Po Špilkinusovom odchode nemáme údaje o obsadení miesta farára medzi rokmi 1649 - 81. Zistili sa síce mená dvoch, doteraz neznámych farárov, ktorých pôsobenie uvádza sa v rokoch, ktoré nespádajú do tohoto obdobia a kedy tu pôsobili iní farári. Toto sa dá vysvetliť len tým, že to boli roky politických nepokojov a silne protireformačné, zvlášť obdobie desaťročného prenasledovania 1671 - 81. V takýchto obdobiach obyčajne rektori školy aspoň čiastočne nahradzovali službu farára.

5. Martin L a n d e s i u s - Landovský - rodom z mesta Kolína, Čech. Ako rok jeho pôsobenie sa uvádza 1643, avšak nevieme dĺžku jeho pôsobenia. Keďže r. 1638 zbor vizitoval superintendent Martin Tarnóci, to znamená, že zbor v tom čase mal farára. Pôsobil tu Landovský až dovtedy? Ale už roku 1660 František Nádašdy II. v obvode svojej pôsobnosti prenasledoval

evanjelikov, vyhánal kňazov a odoberal kostoly.

6. Ján R á c s s y - 1687. Ani o ňom nie sú nijaké bližšie údaje. Obecná kronika spomína len rok a to, že bol slova božieho kazateľom.

7. Ján L e v i u s II. Bol synom Jána Leviusa I., farára v Moravskom Lieskovom. Kde začínal svoja pôsobenie nie je známe, ani kedy prišiel do Krajného. Je však isté, že bol ordinovaný 10. febr. 1667 v Ilave superintendentom Joachimom Kalinkom za asistencie Jána Augustiniho, farára v Lednici a Jána Sartoriusa, farára v Dubnici. Za začiatok jeho pôsobenia v Krajnom mohli by sme podľa vtedajších zvyklosti považovať aj rok jeho ordinácie. Iné pramene však uvádzajú, že po prestatí desaťročného prenasledovania ožila aj cirkev krajňanská a po šopronskom sneme 1681 povolala za farára Ján Leviusa II. Pri voľbe seniora 1693 hlasoval za Jána Michalidesa, farára brezovského. Zomrel ako farár krajňanský r. 1703.

8. Eliáš L á n y, Lipták z Boce, po šopronskom sneme bol povolaný za kantora do Trenčína. Za farára do Krajného bol ordinovaný dňa 21. nov. 1703 superintendentom Jakubom Zablerom v Bardejove. Tu sa však dlho nezdržal, ale už nasledujúceho roku 1704 odišiel do Kysuckého Nového Mesta, kde bol potom vyvolený za seniora.

9. Daniel Pepich - Pepikius - syn Šimona Pepicha, farára v Štiavničke, v trenčianskej stolici. V Krajnom začínal ako rektor a po uprázdnení kňazskej stanice vyvolili ho za farára. Ordinovaný bol Štefanom Pilárikom v Banskej Štiavnici 27. sept. 1704. V rokoch 1706 - 1707 zastával funkciu saniorálneho notára. Roku 1707, 17. marca zúčastnil sa kongregácie seniorátu brenecko-čachtického na Starej Turej a podpísal poverovaciu listinu pre vyslancov na ružomerskú synodu. Na zákony branacko-čachtického seniorátu 16. febr. 1713 sa podpísal ako sen. notár.

10. Daniel S t r á n s k y - syn Jána a Kataríny Nedeckej. Narodil sa r. 1681. Nad jeho otcom bol vynesenejší rozsudok smrti 16. marca 1696 pre obranu náboženských práv. Za sedem rokov sa skrýval na rôznych miestach. Syn Daniel v tom čase utiahol sa na štúdiá do Žitavy. V poslednom otcovom prenasledovaní - 1708 - 24 - vrátil sa Daniel do svojej vlasti r. 1712 a stal sa ihneď farárom v Krajnom, ale už roku 1713 prešiel do Zemanských Kostolan, potom po troch rokoch do Kostolných Moraviec do r. 1720 a napokon bol vyvolený do Kremnice za farára pre obidve národnosti. Tam zomrel 2. jan. 1755 vo veku 74 rokov. Pohrebné kázeň z jeho pohrebu od neznámeho autora sa nachádza v kremnickom cirkevnom archíve.

Jeho krátke pôsobenie v Krajnom je včlenené do obdobia úradovania Daniela Pepicha. Je to tretí kňaz, ktorého meno sa doteraz medzi krajňanskými farármi neuvádzalo. Zaznamenávam bez poznámky, ako to uvádza Ján Mocko: Daniel Stránsky a jeho doba.

11. Michal K r m a n - syn superintendenta Daniela Krmana a Kataríny Klaudy, narodil sa 24. sept. 1690 na Myjave. Základné školské vzdelanie nadobudol doma, vyššie v Nemecku v Wittenbergu, čo rodičom robilo nemalé starosti, keď mimo Michala mali na štúdiách mimo domu ešte dvoch synov. Keď po rokoch strávených v Nemecku túžobne ho čakali doma, k starostiach a žiaľom v cirkevnom živote, pribudli ešte aj nepríjemnosti s jeho návratom, ktoré sa ťahali od roku 1714 až do jesene 1717. Senický tridsiatnik Adam Palugyay totiž odobral Michalovi, vracajúcemu sa z Nemecka knihy a školské veci. Spor sa dostal až na stoličný súd, ba Krman sa 1. sept. 1717 obrátil na samého cisára Karola VI. Roku 1715 bol povolaný za kaplána na Myjavu a tamže aj ordinovaný svojim otcom. Roku 1719 prešiel za farára do Krajného. Tu od roku 1721 založil a viedol matriky. V tom istom roku 1. októbra sa mu narodil z manželky zemanky Zuzany Melčickej syn Daniel. Zákony saniorátu podpísal 26. jan. 1726. Do obdobia jeho pôsobenia spadajú ťažké zápasy o bytie či nebytie cirkvi a o záchranu kostola zvlášť. K tomu niesol i obavy o svojho otca a sestru Katarínu, ktorá sa rozišla so svojim manželom, Mathesiusom po jeho prestúpení do rim. katolíckej cirkvi a pravdepodobne žila na Myjave alebo v Michalovej rodine v Krajnom. Toto všetko mu pri práci v rozsiahlom zbore uberalo na zdraví a sile a tak zomrel mladý začiatkom marca a pochovaný bol 5. marca 1731. Jeho manželka zostala bývať v Krajnom a zdržiavala sa tu ešte aj r. 1737 a po odňatí kostola držala pri krste dieťa sestry prvého katolíckeho farára Šachorovského Anny Molnárovej. (17. nov. 1733) Krman tu bol aj pochovaný.

12. Matej A u g u s t í n y, rodom z Liptovskej Boce. Študoval najprv v Šoproni a potom r. 1719 šiel do Wittenbergu. Po návrate odtiaľ stal sa najsamprv správcom školy v Necpaloch a po vysvätení 26. júna 1721 na Myjave superint. Danielom Krmanom, kaplánom po boku staručkého Andreja Žanského (zom. 1725) a po jeho smrti farárom. Za farára do Krajného bol povolaný 22. marca 1731, ale už r. 1732 odišiel do Trenčína. Kronikár k jeho náhlemu odchodu poznamenal, že urobil tak „bez vôle Krajňanu,“ ale dôvodom mohlo byť aj to, že „slaninu mu ukradli.“ V Trenčíne stal sa seniorom. Zomrel r. 1753.

13. Ján H r a d s k ý. Narodil sa v Bzinciach r. 1701. Jeho rodičia boli Ján Hradský, slova Božieho kazateľ tamojšieho zboru a Anna Korbelíková. Učil sa najprv v Trenčíne, Banskej Bystrici a Prešove, potom pokračoval na gymnáziu v Žitave Gorlici a Dražd'anoch. Naposledy r. 1719 odišiel do Lipska a Halle a konečne od 28. nov. 1724 bol vo Wittenbergu. Zostrený postoj superint. Daniela Krmana proti pietizmu a jeho prísnosť voči hallským študentom spôsobili, že keď sa Hradský po prvých rokoch štúdia v Nemecku vracal domov, (1722, 23 ?) Krman ho podozrieval z pietizmu a tak ho podrobil niekoľko dní trvajúcej skúške. Po skončených štúdiách prešiel do Berlína, kde v rodinách baronov Porstia a Wobesera za šesť rokov bol vychovávateľom. Na naliehania rodičov vrátil sa do svojej vlasti a prijal pozvania za farára cirkevného zboru v Krajnom. Ordinoval ho Samuel Antoni 7. marca 1732 v Čenteku. Tu zastával verejne úrad len jeden rok a 22. jan. 1733 po násilnom odobraní kostola nútený bol faru opustiť. Býval však tu aj naďalej súkromne, bez povolenia, no nie v záhalke. Cirkevníkmi skrývaný aj v zavražďovaní vykonával svoje povinnosti. Zvestoval slovo Božie nielen krajňanom, ale aj susedným zborom od Myjavy po Nové Mesto, ktorí sa po kopaniciach raz tu. raz tam sa šesnásť rokov zhromažďovali, ukrývajú aj kalich, ktorý po jeho odchode predsa padol do rúk katolíkov. Tam v chráme prírody kľakal na kolená v modlitbách, prosiac pomoci a posily pre seba i ku zvesti slova svojho Spasiteľa. Od toho času nosí úbočie kopanice pod Bukovinou meno „Kňazské“ a podobne aj údolie za Drieňovicou pomenovanie „Podsvätosťou.“ Tam sýtil telom a krvou Pánovou svoj ľud zomdlený. R. 1749 zradné duše ho zapredali, netušene bol zľapaný, povrazmi zviazaný a odvedený do nitrianskeho žalára. Tam sedel zovretý súc ťažkými putami, od ktorých mu opuchli nohy. Na prihovor nejakého priaznivca, Mária Terézia vydala príkaz, aby bol prepustený na slobodu. Vyslobodeného viacero cirkvi akoby o závod povolávalo za farára. Ale on ani jedno pozvania neprijal, avšak na žiadosť baróna Ferdinanda Zayho išiel za dvorného kazateľa do Podľuzian. kde pôsobil v r. 1750 - 52. Keďže až r. 1754 „z pečlivosti slovenskej cirkvi“ v Modre stal sa tam farárom, je ťažko zistiť čo robil za obdobie jedného roka, či sa neopakovala krajňanská história, že skrývajú sa, potajomky kázal ľudu Podhoria. V Modre pôsobil až do roku 1769, keď zomrel ako 68 ročný. Smrť mu priskorilo ťažké utrpenie vo väzení. O jeho pilnosti vo vypracovaní kázni zaznačil Martin Lauček, že nikdy nevystúpil na kazateľňu bez vypracovanej kázne, ktorú položil pred seba a občas do nej nazrel. Nad touto novotou pohoršili sa mnohí poslucháči. Spozorujúc to kázal, že čo dobrí pastieri a kazatelia úradujú tí, ktorí dobre premyslenú a na papier položenú kázeň z rukopisu prednášajú, naproti tomu ti, čo extemporizujú - kážu spamäti bez prípravy - sú nájomníci a pletkári. Lauček na to poznamená: múdre ! Hradský napísal prácu: *Disquisitio epistolica utrum coelibatus médium abtinendae summae perfectionis evangelicae sit?* Ad summae rever. Dr. Samuelem Michaelidem novisol . Zittau 1733.

Nie je bez zaujímavosti, že prvý rim. kat. kňaz v Krajnom Šachorovský, pokračoval od 23. jan. 1733 v zápisoch v matrike zavedenej Michalom Krmanom zaznačil do nej: *Kodem die -17. nov. 1733 baptisavi infantem Ioannam natam ex parents clsrissimo domine Ioanem Hradský at Anna Melčický...* Toho dňa -17. nov. 1733 pokrstil som potomka Jána narodeného s rodičov osvieteného pána Jána Hradského a Anny xxxxxx.*2

Pädesiat rokov prešlo od odobratia kostola a vyhnania posledného farára Jána Hradského, keď po vydaní tolerančného patentu sa mohla cirkev obnoviť. „Zdalo sa nám to ako vo snách“ a tak sa cirkev rýchlo zriadila a hľadala si farára v stoliciax, na ktoré sa nevzťahovalo nariadenia o artikulárnych chrámoch a kde bolo viacej kňazov. Odtiaľ prišiel prvý potolerančný farár.

14. Matej M i a l o v i č – Schmidt: Mialovič, ale on sám v pokladničnom denníku sa

podpísal ako uvádzam - Narodil sa v Pukanci 9. marca 1727. Študoval v Istebnom, Deviči (Prandorfe) Levoči a v Banskej Bystrici. R. 1752 stal sa preceptorom v Čabe, r. 1754 povolali ho za rektora do Uhrovca, kde pôsobil päť rokov. Za farára do Zemanských Kostolan v tekovskej stolici bol ordinovaný 24. jan. 1760, odkiaľ r. 1769 prešiel do Drženíc. Keď Krajné dostalo súhlas na zriadenie zboru, povolalo si ho za farára a 14. sept. 1783 odbavil po pädesiatich rokoch prvé verejné služby Božie. Pripadla mu ťažká úloha nielen zorganizovať zbor, ale predovšetkým postaviť nový kostol, čo pod jeho vedením horliví údovia zboru do roka aj urobili. Postavil aj faru. Mialovič však netešil sa dlho zo skvelého diela. Koncom januára r. 1786 dostal horúčku, v ktorej 9. februára zomrel, vyplniac bez jedného mesiaca 59 rokov. Cirkev s veľkým zármutkom ho pochovala na tunajšom cintoríne, ale jeho hrob sa nezachoval. Služi ku cti zboru, že jeho manželku -vdovu mnoho rokov hmotne podporoval.

15. Pavel Š t e f á n i k st. Narodil sa v Senici 4. jan. 1761. Do škôl chodil v Prietrži, Bratislave a na univerzite v Jene. Po návrate z Nemecka povolala si ho cirkev krajňanská, keď mu 5. marca 1786 vyhotovila vokátor a 12. marca zaujal miesto farára. Boli to roky vďačnej, hoci ťažkej organizátorskej práce. Jeho prácu si všimla cirkev skalická, ktorá sa na neho r. 1802 obrátila s pozvaním, aby prešiel k nej. Keď sa o tom dozvedeli Krajňanci, prichádzali za nim s otázkami, či mu niečo ohýba, či má nedostatok, či má nepokoj alebo či mu niekto ublížil. Štefánik nemienil opustiť tento početný zbor, ktorý ho miluje, kvôli nejakej domnelej pohodlnosti. Zbor mu potom upravil vokátor, v ktorom je zaujímavá položka. Keďže obec vlastnila „pivovar“, nájomca z každej várky bol povinný farárovi odvieť holbu piva. Malo to vyvážiť skalické „víno k obveselení?“ Do roku 1812 bol dekanom novomestského obvodu. Celé obdobie Štefánikovho obdobia bolo poznačené mnohými ťažkosťami, spojenými s napoleonskými ťaženiami, rôznymi povstaniami, ktoré ochudobňovali krajinu a tým najviac trpel pospolitý ľud. K tomu všeobecný nedostatok, občasný hlad, rôzne epidémie, to všetko sťažovalo aj cirkevnú prácu. A v takýchto podmienkach sa Štefánik dožil aj smutnej udalosti, keď bezmocne sa musel pozerieť 10. mája 1806 na horiaci kostol. Súdiaz podľa dátumu zhotovenia oltára, táto unavujúca práca na obnove kostola mu trvala dvať rokov, do r. 1826. Posledných desať rokov jeho pôsobenia pomáhal mu ako jeho osobný kaplán jeho synovec Pavel Štefánik mladší. Štefánik ako učený muž mimo materinskej reči a bibličtiny rozprával latinsky a nemecky. Pôsobil tu štyridsaťpäť rokov až do svojej smrti. Zomrel 3. dec. 1831 a je pochovaný na tunajšom cintoríne. Kamenný pomník ukazuje miesto jeho odpočinku a je jediným pomníkom nad hrobami tu zosnulých farárov. Na pomníku má tento nápis: P.M.S. PIIS MANIBUS ADMOD RNDI CLARISS AC EXIMII DOMINI PAULI S T E P H A N I K QUONDAM ECCL.CEVA.V.KRAINENSIS PER LXV ANNOS V.D.MSTRI FIDELISS MERITISSIMI NATI MDCCLXI DIE IV.IAN. DENATI MDCCCXXXI V. DEC. II M .P.P. GRATACONSANGVINITAS.

16. Pavel Š t e f á n i k ml. Bol synovcom predchádzajúceho. Narodil sa v Senici r. 1799. Študoval v Senici a v Bratislave. Po dokončení teologických štúdií povolal si ho za kaplána strýko a tak bol ordinovaný v Modre superintendentom Michalom Kováčom - Martinym. Desať rokov pracoval v tejto funkcii, súc strýkovi dobrým pomocníkom v starobe. Po jeho smrti zbor si ho vyvolil za farára. Seniorálnym pokladníkom bol v r. 1838 - 44. V zápasoch Dr. J. M. Hurbana o platnosť Symbolických kníh proti racionalizmu, synkretizmu a unionizmu stál po jeho boku. Za manželku mal dcéru sobotiškého farára Ludoviku Šulekovu. Bol starým otcom generála Dr. M. R. Štefánika. Šťastne a požehnane tu pôsobil až do svojej smrti 29. nov. 1861. Jeho hrob sa nezachoval. Nim ukončila sedemdesiatpäťročná éra Štefánikovcov.

17. Ján Juraj B o o r bol údom tej rodiny Boorovcov, ktorá na celé storočie sa zapísala do dejín cirkvi i národa. Základy tejto tradície položil jeho otec, taktiež Ján Boor, pôvodne krajčír u Horných Boorov, ktorý sa presťahoval do Vrbového. Tu pre svoju rozvážnosť získal si úctu a dôveru a stal sa rychtárom. Pre horlivosť v pobožnosti zaujímal popredné miesto aj v cirkvi. Chcel, aby jeho synovia boli učenejšími a váženejšími od neho, preto im hovorieval: „Čo ako ťažko, predsa vás vyučiť dám, aj keď vám nič iného po mne nezostane, i tak vás doma nenechám.“ A tak

sa aj stalo. Dvaja synovia boli farármi a jeden krajinským sudcom v Komárne.

Ján Juraj B o o r narodil sa vo Vrbovom 30. apríla 1826. Jeho matka Juliana r. Šukahík ho odumrela ako päťročného. Keď sa otec po čase oženil s Julianou r. Décsy, vdovou po beckovskom mäsiarovi Jánovi Ambrovi, mal v nej dobrú matku. Jeho prvým učiteľom bol Jozef Štúr, ktorý mu dal základy nielen z občianskych a náboženských vedomostí, ale vzbudil v ňom aj túžbu po vzdelaní, ktorú vedel jeho otec doma ešte viacej rozplameniť. Ako jedenásťročného zaviedol ho otec do Kajalu, aby sa naučil maďarskej reči. Po roku, hoci s plačom, išiel do Modry. Na vyššie štúdiá odišiel do Šopronu. Tu zhromažďoval slovenských študentov, aby sa cvičili v slovenčine. Svoje práce uverejňovali v časopise Veniec, ktorý Boor redigoval. Keď sa profesori dozvedeli o ich počínaní národnom, spolok zakázali. Nato mnohí študenti opustili Šopron, jemu to však otec nedovolil. Až r. 1846 prešiel na teológiu do Bratislavy a potom do Viedne. Tu však vypukla revolúcia, preto sa vrátil domov, ale ako sám poznamenal, dostal sa z dažďa po odkvap. Hurbanovské vojská boli takmer na chotári Vrbového, kam poslali list, aby sa mesto vzdalo. Tento list Boor opísal a poslal Dolnodedinárom, ktorí ho o to požiadali. V ten istý deň prišla maďarská garda a začalo lapanie podozrivých, ktorému neušiel ani on ani jeho brat Jozef. Obaja boli postavení pred náhly súd. Podľa pusteného chýru mali byť na druhý deň obesení, čo keď sa otec dopyčul, náramne si to pripustil k srdcu, upadol do pomätenosti a o tri mesiace zomrel. Jozefa oslobodili, ale Ján bol pol roka v okovách vo väzení v Nitre, odkiaľ ho začiatkom februára vyslobodil c. k. generál Šimunčič. Toho istého roku 1. mája ho ordinoval superintendent Stromský.

Po krátkom kaplánovaní v Kostolnom bol druhú nedeľu adventnú 9. decembra 1849 vyvolený za farára na Bukovec. Do stavu manželského vstúpil 16. júla 1850 v Krajnom s Hermínou r. Šulekovou, dcérou po sobotíšskom farárovi, ktorá tu bývala u svojej sestry, manželky farára Štefánika. Tu sa im narodili štyri dietky. Na Bukovci však nezostal dlho, lebo už 28. mája 1855 si ho vyvolila cirkev v Nitrianskej Strede. Tu sa im narodila dcéra. Zlepšili sa sociálne pomery rodiny, pre to sa mobil lepšie šatiť a v spoločenskom živote živšie si počínať. Ale ani tu sa Boor dlho nezdžal, lebo už začiatkom roka 1862 si ho jednoglasne za svojho farára vyvolila cirkev v Krajnom.

Boor bol neúnavný pracovník. Kam prišiel, všade priložil ruku k dielu. Na Bukovci opravil kostol. V Nitrianskej Strede postaral sa o role pre cirkev a kostol s pristavaním novej veže pripravil k opozdenej storočnici pamiatky posvätenia, ktorá sa nemohla vykonať v roku 1848 a tak ju odbovovali až r. 1858.

Do Krajného prišiel Ján Boor v dobe, keď kostol i fara už dochádzali, lebo sa im blížila storočnica. Za svojho pôsobenia v Krajnom vydal veľa energie, aby zbor povzniesol duchovne i hospodársky. Každá konventuálna zápisnica z tej doby je svedectvom, koľko úsilia medzi sociálne slabším ľudom musel vynaložiť, aby záležitosti zboru dal do poriadku. Slabý krov, ktorý bol postavený po vyhorení kostola vymenil za nový, silnejší a opatril ho novou strechou, zároveň s pristavaním vežičky nad strechou. Roku 1868 postaral sa o rozdelenie zvonov z veže prvého kostola, postavil zvonnicu a opatril ju troma krásnymi zvonami. Konečne pred vizitáciou roku 1876 opravilo sa aj vnútro kostola podľa potreby.

Boor však rôznych funkciách pracoval aj mimo zboru. Bol dekanom novomestského obvodu. Ako seniorálny vyslanec zúčastnil sa v auguste 1862 na dištriktuálnom konvente na Myjave. Bol členom seniorálneho výboru na obstarávanie slovenských kníh pre školy, členom komisie na preskúmanie dištriktuálnych účtov. Bol aj stoličným výborníkom nitrianskej stolice.

Ján Boor bol vyhľadávaným rečníkom a mal aj literárne vlohy. Mimo vydávania spomenutého študentského časopisu Veniec, ako samostatná brožúra bola vytlačená jeho báseň „Verše, ktoré pri slávnosti posvätení zvonu...“ Niektoré jeho práce zostali v rukopise a až roku 1983 bol zverejnený jeho cestovný denník, ktorý s prácami iných mladých štúrovcov vydalo nakladateľstvo Tatran v knihe Pút' po otčine.

Starosť o početnú rodinu i pôsobenie vo veľkých zboroch uberali z jeho síl. Studené kostoly, mnohé bohoslužobné funkcie, v zime početné pohreby pod šírým nebom privodili mu nakoniec ťažkú u nevyliciteľnú chorobu, ktorá do trápila niekoľko rokov. Na radu lekárov odobral

sa na vyšetrenie do Viedne. Podľa jeho slov lekári zistili, „že by som mal žilu, ktorá sa prez hrtan križuje, nadutú, ktorá nemoc síce neni smrteľná, ale dlhotrvanlivá a že z nastydnutia a presilenia pošla“. Stalo sa tak roku 1868. Táto skutočnosť bolestne sa dotkla jeho manželky, ktorá mysliac na najhoršie, upadla do ťažkej nemoci, keď však o desať rokov pozdejšie jej traja už odchovaní synovia boli zmobilizovaní do vojny v Bosne a Hercegovine, obávajúc sa o ich životy bola postihnutá malomyselnosťou a srdečná choroba ju začala trápiť, ktorej 4. marca 1879 podľahla v pädesiatom roku života. Ak Boor pri svojej pädesiatke napísal „doteraz mi bolo sveta žiť“, v tom čase do vizitačnej listiny zapisuje „a súc otcom sedem dietok očakávam ešte na povolanie Božie, kedy pôjdem a uzriem Božiu tvár.“ V takomto stave žiada zbor, aby mu pozval kaplána. Jeho synovia Ján a Ľudevít mu pomáhali. Od Nového roku 1879 už nevykonával nijaké funkcie a po smrti manželky píše: „Navidomoči zo dna na deň slabnem, blíži sa posledná hodina, čas rozdelenia nastáva. Avšak Boh je mocný, v Neho verím a dúfam. Jestli ináč usúdil Pán, nech sa stane jeho vôľa.“ Krátko nato ducha svojho Bohu poručil, dožijúc sa 53 rokov života. Cirkev krajňanská takto za pol roka utratila svojho duchovného otca i matku. Zomrel 29. septembra 1879, podľa historika „pritiahnúc si skorú smrť z čiastky aj sám.“ Nevieme kam mieri táto poznámka, ale vyčerpanosť najpravdepodobnejšie bola príčinou choroby i smrti.

Príkladný život týchto manželov bol vzorom spokojnosti vo všetkých potrebách, úctyplnej snaživosti dieťaťa príkladne vychovať, čím lepšie vzdelávať, aby boli užitočnými členmi ľudskej spoločnosti. Ich šetrnosť neprechádzala do lakomstva. Z takýchto cnosti vyrastali ich detky.

18. Ľudevít August B o o r, syn Jána a Hermíny r. Šulekovej narodil sa 30. augusta 1855 na Bukovci. Základného vzdelania sa mu dostalo v škole v Krajnom, ale aj na školách a maďarskou vyučujúcou rečou, aby sa jej naučil. Vyššie školy navštevoval v Modre, Revúci, teológiu v Bratislave a vo švajčiarskej Bazilei. Ordinovaný bol v Bratislave 27. júna 1878. Kaplánovať začal u svojho chorého otca, ale prijal pozvanie aj do Nadlaku, odkiaľ sa však skoro vrátil k chorému otcovi. Keď krátko po matkinej smrti zomrel i otec, senior Trokan ho najsamprv ustanoví sa administrátora zboru, ktorý ho potom vyvolil za svojho farára. Tu vstúpil do stavu manželského s dcérou tunajšieho notára Hermínou Erdélskou. Z toho manželstva sa narodili detky Uroš, Oľga, Milena a Dušan.

Ľudevít Boor s mladíckou horlivosťou pustil sa do svojej práce. Už jeho otec mal starosti s opravou starej fary, preto sa rozhodol postaviť novú faru, ktorú dištriktuálna zápisnica hodnotí ako skvostnú. Za jeho účinkovania postavila sa aj škola na Kopaniciach a na Podkylave u Pagáčov. Dokazoval sa nielen ako dobrý organizátor v práci, ale i ako horlivý zástanca cirkvi. Nielen jeho otec, ale aj Ľudevít a všetci jeho súrodenci sú označovaní ako národovci. Sám bol pokutovaný pre panslavizmus a obvinený, že bráni vyučovaniu maďarčiny na školách. Hoc vekom mladý, zastával funkciu seniorálneho a potom aj dištriktualného zapisovateľa v reči maďarskej. Pamätný je jeho návrh so zborovým dozorcom Dr. Milošom Štefanovičom na dištriktuálnom konvente v Liptovskom Mikuláši 1894, aby dištrikt vyslancov na generálny konvent, „na ktorom sa koná svojvoľne a možnosť obrany parlamentarného rokovania nie je možná a znemožňovaná, ani nevolil ani nevysielal.“ Tým rozbil celý konvent. I on bol dobrým rečníkom, preto z príležitosti tristého výročia knihy Svornosti bol kazateľom na pastorálnej konferencii v Častkove. Kázal na text Izaiáša 8,9-13. Nie div, že chýr o ňom išiel ďaleko. Pozvanie do Čiernej za Dunajom neprijal, ale prijal pozvanie do Nadlaku po smrti Andreja Szeberíniho, kde ho roku 1895 ku boku Karola Hrdličku za mladšieho farára vyvolili. Po smrti Hrdličkovej stal sa starším farárom.

V Nadlaku sa pre Boora rozšíril obzor jeho práce. V takomto prostredí sa nemohol obmedziť len na cirkevno - zborovú prácu, ale podmienky ho priam nútili pracovať aj na poli kultúrno vzdelávacom a hospodárskom. Za jeho účinkovania cirkev si postavila ďalšie školy, nadobudla zvlášť budovu zvanú „Hungaris“, neskoršie hotel „Slovák“, potom tzv. slovenské gymnázium (lyceum). Založil Ľudovú banku a Potravný spolok, k hmotnému povzneseniu nadlacksého ľudu. R. 1912 zadovážil pre kostol dvojmanuálový organ. Keď sa bezohľadne násilnícky presadzovala maďarčina ako vyučujúci jazyk na školách, vtedy v r. 1909 na návrh Ľudevíta Boora konvent schválil pekné a

oduševnené uznesenie: „Vyučovacia reč na nadlackských cirkevných školách bude na večné časy slovenská“. Avšak najväčšou jeho národnou a vlasteneckou zásluhou bolo, že po skončení prvej svetovej vojny s viacerými nadlackskými činiteľmi žiadal pred delimitačnou komisiou, aby Nadlak nepripadol do trianonského Maďarska, ale do Rumunska, za čo ho Rumunská vláda vyznamenala vysokým radom a stal sa členom prvého povojnového rumunského senátu. Kostol, v ktorom pôsobil bol jeden z najväčších na Dolnej zemi, ktorý pojal až do päťtisíc ľudí.

Po živote naplnenom prácou na vinici Pánovej pre zbožnosť evanjelického ľudu a pre zachovanie jeho reči s národného cítienia vo vzdialenom svete, zomrel 5. marca 1924 v 69 roku života.

19. Michal B o d i c k ý sa narodil 25. sept. 1852 v Španej Doline z otca Samuela Bodického a matky Márie tiež Bodickej. Rodičia pochádzali z Nemeckej, teraz Partizánskej Lupče. Otec pôvodne obuvník sa postupne vypracoval na učiteľa a notára v Sebedíne a potom v novohradskom Vereši, teraz Červeňany. Tu chodil do základnej školy. Gymnazialné štúdiá absolvoval na slovenskom evanjelickom gymnáziu v Revúcej, mimo ročníka 1867/68, kedy chodil do maďarského gymnázia v Lučenci, aby si osvojil maďarskú reč. Svoj pobyt a dianie na revúckom gymnáziu opísal vo svojich „Rozpomienkach a pamätiach“, ktoré monografia revuckého gymnázia často cituje. Po maturite odobral sa študovať na teologickú fakultu do Viedne. Po piatich semestroch jeden rok pobudol v Erlangene. Ordinovaný bol v Pešti Dr. Gustavom Seberénim, biskupom banského dištriktu. Dva roky kaplánoval v Sennom u svojho ujčeka Andreja Bodického, kam bol uvedený druhú nedeľu adventnú po ordinácii 9. nov. 1875. Miesto farára zaujal na Pondelku, kam si ho vyvolila tamojšia cirkev r. 1877. Tu blahodárne pôsobil osemnásť rokov nielen cirkevne, ale aj národne a osvetovo. Jeho pôsobenie v tomto zbore zanechalo hlboké a požehnané stopy. V cirkvi pondelskej práve tak ako aj pozdejšie v krajňanskej dlho prežívala takmer „bodickovská“ tradícia. Pre živé národné uvedomenie márne sa snažil Bodický nielen na výnosnejšiu f aru, ale do zboru kde by sa plne vyučili jeho schopnosti. Maďarské vedenie cirkvi mu v tom vždy prekazilo. Konečna po mnohých ťažkostiach sa dostal do Krajného r. 1895. Rozsiahly a ľudnatý zbor si vyžadoval všetky jeho sily, ale aj jeho rozhladenosť a rozhodné vedenie.

V novom prostredí pre Bodického pracovné podmienky boli odlišné od prechádzajúceho pôsobiska. Ak ho prekvapilo, že krajňanská cirkev má len jeden kostol, tak si ťažko zvykal v tomto kostole takému zástupu ľudí, ktorí bol väčší ako počet údov pondelskej cirkvi. Skoro sa však prispôbil novým pomerom a získal si údov zboru ako kazateľ i ako človek svojim bezúhonným konaním. Hospodárska práca v zbore ho až natoľko nezdržovala. Výmena drevených okien v kostole za železné, brúsené dlaždice namiesto kameňa a prikrytie strachy novým šindľom, to bolo všetko. V Hrachovišti sa postavila nová škola. Školy vôbec boli záležitosťou jeho srdca, ale neváhal súhlasiť aj s tým, aby sa stavali aj štátne školy. Jeho práca siahala aj za hranice zboru pri konaní vnútorného misijnej práce a pastorálnych konferencií. Nebolo oblasti cirkevného a národného života, aby na nej Bodický nemal účasť. Ba ešte aj študentov pripravoval súkromne ku gymnazialným skúškam. Z mnohých spomeňme aspoň Ivana Krasku. Ľudu usiloval sa pomáhať aj tým, že ho učil správne pastovať zemiaky a používať umelé hnojiva. Bol predsedom Potravného spolku, ale ako sa sám vyjadril, bol rád keď tieto práce nemusel robiť. Organizoval stoličné voľby a sám bol členom stoličného výboru. Nakoniec táto nespočetná práca vyčerpala aj tohoto statného muža. Len vďaka jeho životospráve - prísny abstinenc a nefajčiar - sa jeho choroba srdca dala zvládnuť. Bodický od teraz mával už aj kaplánov. Najťažšiu situáciu mal v práci národnej. Tu sa ukázal nielen smelým, ale nadmieru rozvážnym. Hneď pri príchode mal ťažkosti a tým, že ho údovia zboru vítali bielo červenými zástavkami. Za prvej svetovej vojny pri rekvirácii obilia ako predseda rekviračnej komisie zastal sa občanov a keď vedel že musia dať obilie, taký návrh predostrel, ktorý vyhovoval ľuďom a ktorý vrchnosť prijala. Podobne pri rekvirácii zvonov nedovolil svojvoľne odobrať hociktorý zvon, ale len toľko koľko patrí. Pri skončení vojny postavil sa proti drancovaniu a zorganizoval ľudí, ktorí v obci zabezpečili poriadok až do ustanovenia úradnej moci.

Avšak Bodický si postavil aj trvalejší pomník svojho života. Na pastorálnej konferencii v

Pukanci bol jedným a osnovateľom novej bohoslužobnej agendy, známej ako Braxatorisovej. Usilovne pracoval i národne a literárne, aby horlil, budil a štepil. S jeho článkami sa stretáme v Národných novinách (1874 - 1935) kde sa prejavil ako verný syn slovanského ľudu, bojujúc za jeho práva. Nie menej usilovne prispieval do Cirkevných listov (1887 - 1935). Keď cirkev bola v podruží cudzích, nezatajil lásku k svojetu a vernosť k Lutherovmu dedičstvu. Vždy sa prejavoval ako prísny luteránsky ortodox. Obdivujeme Bodického pilnosť a neúnavnosť, majú pred sebou štyri zbierky kázni „Svědectví víry“ na epištolicke, evanjeliové, starozmluvné a opäť na evanjeliové starocirkevné texty. Okrem súhrnných zbierok uverejnil viaceré kázne v Evanjelickom kazateľovi. Tak dosahuje jeho tvorba úctyhodný počet, okolo dvesto kázni. Podľa zatriedenia prof. dr. Michalku v Kázňových smeroch, Bodický sa vo svojich kázňach predstavil ako zástanca biblicko-konfesionálneho smeru. Charakteristickým znakom jeho kázni je biblickosť. Vystupuje ako kazateľ, ktorý má posvätnú úctu pred Bibliou. Hľadá na ňu očami luteránskeho teológa. Cenným je aj to, že už v svojej dobe sa venoval sociálnym otázkam vo svojich kázňach. Hodnotné sú najmä preto, že dávajú výraz osobnému svedectvu, čo malo veľký vplyv na poslucháčov. Bodický patril k prvým kazateľom, ktorý v kázňach zanechal bibličtinu a kázal slovensky. Mnohé kázne a homílie uverejňoval aj v cirkevných časopisoch, alebo vyšli v samostatných výtlačkoch.

Bodický mal zvláštnu záľubu v cirkevných dejinách. Napísal „Krátky dejepis cirkvi kresťanskej pre ev. a. v. ľudové školy“. Napísal životopis Jána Kolára, životopisy profesorov revúckeho gymnázia, „Históriu ev. a. v. cirkve Pondelskej“ a články o postavení slovenskej evanjelickej cirkvi v Uhorsku.

Michal Bodický svojou odbornosťou, iniciatívou i pracovitosťou vynikal nad priemer. A predsa sa mu v cirkvi nedostalo vyššej cirkevnej hodnosti. Voľby seniora prehral o jeden hlas. Po vytvorení samostatnej Československej republiky sa na naho akosi zabudlo. Predsa však nakoniec bol pozvaný za profesora a dekana na teologickú vysokú školu do Bratislavy, čím sa ocenila jeho doterajšia práca. Po dvadsiatichpiatich rokoch opustil Krajné a od januára 1921 nastúpil svoje miesto na teológii, kde ešte desať rokov blahodarne pôsobil. Ale nezaháľal ani na dôchodku, ale napísal svoje „Rozpomienky a pamäti“, ktoré mu vydala Matica slovenská. Toto dielo je bohatým prameňom nielen cirkevného, ale aj národného života na Slovensku. Nakoniec treba spomenúť i takú nepodstatnú vec, že Bodický svoje národovectvo preukazoval i tak, že až do staroby nosieval slovenské vyšívane koše.

Ako zvláštnosť treba spomenúť, že Bodický si želal, aby na jeho pohrebe nebola kázeň, len čítanie textu 2K 5,1 - 5 a po ňom aj modlitba. Tak sa aj stalo, keď po pracovitom živote zomrel 23. dec. 1935 a pochovaný bol v Bratislave na cintoríne pri Kozej bráne.

Michal Bodický bol verným služobníkom Pánovým, ktorý neúnavne pracoval na rozkvet Božieho kráľovstva na zemi so všetkou pokorou, spoliehajú sa len na milosť Božiu. Nie menší bol aj v službe svojho vtedy ukrivdeného národa, ktorý až do smrti nosil v svojom srdci.

19. Mladen K o l é n y narodil sa 14. decembra 1893 v Slovenskom Aradáči na Dolnej zemi z rodičov otca Jozefa a matky Márie r. Abaffy. Jeho otec bol ev. učiteľom. Ľudové školy vychodil v rodisku a jednu triedu vo Veľkom Bečkeregu, aby sa naučil maďarskej reči. Tam chodil i do štyroch nižších tried gymnázia, ktoré bolo rímskokatolícke. Vyššie triedy absolvoval na evanjelickom gymnázii v Békés Čabe. Ak v Bečkeregu ho neuspokojil katolícky duch výchovy, tak ani v Békés Čabe nemohol byť spokojný, lebo hoci to bolo najväčšie stredisko Slovákov evanjelikov, veľmi sa tam maďarizovalo. Po maturite r. 1914 išiel na teológiu do Bratislavy. Začala prvá svetová vojna. Ako teológ ošetroval ranených v rôznych nemocniciach, vzdialených až na talianskych hraniciach. Členov, ktorí tvorili krúžok slovanských teológov, počtom štrnásti, označovali ako panslávov. Keď r. 1918 zložil odbornú i kňazskú skúšku, ordinoval ho v Bažských Ďarmotách biskup Bedrich Baltík. Vrátil sa k rodičom a začiatkom roka 1919 stal sa kaplánom v Dolnej Strehovej. Za kaplána do Krajného bol toho istého roku v novembri povolaný Michalom Bodickým, ktorého manželke bol synovcom. Po odchode Bodického do Bratislavy bol tu vyvolaný za farára.

Práca po vojne, hoc v novozriadenom štátnom útvare, nebola ľahká. Cirkev nadobudla za

utratené zvony dva nové. Kostolná strecha pokryla sa eternitovou krytinou a vežička novým plechom. Starý, už dožívajúci organ nahradil nový v r. 1931. Kostol sa osvetlil zavedením električky. Už za Bodického sa donieslo z Ameriky falošné učenie jehovistov, ktorému čelil bohatou misijnou činnosťou. Veľkými pomocníkmi mu boli kapláni a to nielen v bohoslužobnej práci a výkonoch, ale v plnej miere sa mohlo na školách vyučovať náboženstvo a rozvíjala sa spolková činnosť. Mimo tejto cirkevnej práce bol správcom kolónie sociálneho detského domova z Rimavskej Soboty, ktorého chovanci boli umiestnení po rodinách zboru.

Mnohá práca ho vyčerpávala a hoci duch bol hotový, telo cítilo slabosti. Po vojne, keď v nových zmenených pomeroch na všetku prácu nestačil, bol začiatkom decembra 1952 preložený do Jablonoviec v Honte, kde ešte sedem rokov požehnané pracoval.

Podvečer svojho života strávil u syna Branislava, farára v Častkove, kde 30. jan. 1968 zomrel a bol tam aj pochovaný.

20. Ján Eľk pochádzal z Tušickej Novej Vsi - cirkevný zbor Pozdišovce - kde sa narodil z rodičov Jozefa a Zuzany rod. Varkondovej. Základné vzdelania nadobudol v reformovaných školách v Tušiciach a Horovciach a jeden rok na ev. a. v. škole v Pozdišovciach, Na radu farára, pozdejšieho biskupa Júliusa Krčméryho na gymnázialné štúdiá odišiel do Prešova na Evanj. kolégium. Tu zmaturoval 1939 a dal sa zapísať na Slovenskú evanjelickú bohosloveckú fakultu do Bratislavy. Po jej absolvovaní a po zložení kaplánskej skúšky bol dňa 27. júna 1943 ordinovaný prof. Dr. Jánom Jamnickým, dekanom fakulty.

Matka bola reformovaného vyznania. Pre značnú vzdialenosť evanjelického kostola rodina chodievala aj do reformovaného. Doma sa spievalo z dvoch spevníkov a tak už v školskom veku poznal mnoho piesni a ich melódií. K rozmnoženiu cirkevného spevu ešte viac prispelo prostredie evanjelického internátu, kde mal možnosť naučiť sa aj hre na organ. Vo funkcii organistu často poslúžil v reformovanom kostole a aj jeho učiteľ Ján Žiak v Pozdišovciach umožňoval mu cvičiť sa v odbavovaní služieb Božích. V obidvoch kostoloch dostalo sa mu možnosti i slovo Božie zvestovať.

Prešov, bohatý na evanjelickú históriu a so živým cirkevno zborovým životom, umožňoval mu zapojiť sa do tejto práce. Na službách Božích pre študujúcu mládež robil organistu. Zúčastňoval sa na práci v združení mládeže. Na teológii sa venoval tým najmenším v Nedeľnej škole. Ako kaplán prednáša práve o tom, ako pracovať s dieťkami. V Trenčianskom senioráte bol predsedom seniorálneho výboru mládeže.

Kaplánovať začal v Kokave nad Rimavicou po boku Hugo Hanesa, vlastne len zastupovaním kaplána, ktorý vykonával vojenskú službu. Za riadneho zborového kaplána bol menovaný do Púchova k Petrovi Škodáčkovi, kde nastúpil od septembra 1943 pôsobil tam až do konca februára 1946. Pôsobenie v tomto rozsiahlom zbore, ku ktorému v tom čase patrila i Považská Bystrica, dalo mu v plnej miere rozvinúť všetky schopnosti, čo on aj robil. To sa najlepšie ukázalo za slovenského národného povstania, keď v neprítomnosti kňaza za osem mesiacov spravoval zbor a ochránil aj imanie kňaza. Zbor si vážil jeho prácu, čo preukázal aj tým, že k stanovenej kaplánskej odmene mu odhlasoval osobný prídavok. Začiatkom marca 1946 odišiel za kaplána do Krajného, ale už v polovici apríla ho pozvali za farára na Lazy pod Makytou. Tu vylepšil farský príbytok, elektrifikoval faru, kostol, v kostolných laviciach dal zhotoviť drevené dlážky a z cirkevnej hory nachystal dostatok reziva pre prípadné budúce opravy, čo sa pozdejšie ukázalo ako predvídávavé. Tu vstúpil do stavu manželského s Ruženou r. Záleskou, učiteľkou, rodom z Rimavskej Píly.

Krajňanci sa rozpamätali na jeho krátke pôsobenie a po odchode Mladena Kolénynho si bo jednomyseľne pozvali za svojho farára, kam prišiel 2. marca 1953. Ešte pretrvávali všetky znaky povojnového obdobia. Krátko po jeho príchode previedla sa menová reforma a cirkev zostala takmer bez finančných prostriedkov. Kostol potreboval generálnu a fara veľkú opravu. Takmer celé obdobie jeho pôsobenia bolo poznamenané opravami cirkevných budov. Postupne prebudoval a zmodernizoval vnútro a potom aj vonkajšok fary, z hospodárskych budov zriadil zborovú sieň so všetkým vybavením a kanceláriu vybavil novým nábytkom. Po prevedení generálnej opravy vnútra

kostola s jeho novým vystrojením a prestavbou organa, vybavil ho aj elektrickým kúrením a elektrifikovaním zvonov. Konečne sa ohradil aj kostol. Vonkajšia oprava kostola a zvonice sa previedla ako súčasť prípravy ku dvestoročnici. (Podrobnejšie vid' výročité správy ku konventom a dejiny zboru). Všetky tieto práce sa preťahovali zvlášť preto, lebo zo sociálnych dôvodov nebolo vhodné zvyšovať cirkevné príspevky.

Ale nielen práce vykonal aj na poli duchovnom. Mimo služieb Božích v kostole aj po filiách a kopaniciach odbavoval nešporné, štedrovečerné a silvestrovské služby Božie, pokiaľ bolo možné zadovážiť vhodné miestnosti. Učil náboženstvo na všetkých školách. Vykonal pastoriáciu. Za jeho pôsobenia sa v zbore dvakrát odbavoval seniorálny konvent a viackrát Večera Pánova pre kňazov. Za tri funkčné obdobia bol seniorálnym pokladníkom a referentom na seniorálnych konventoch pre hospodárske záležitosti zborov a ďalšie obdobie pre štatistické a bohoslužobné záležitosti. Pri rôznych príležitostiach bol vyhľadávaným liturgom. Prednášal na seniorálnych porádach a prispieval do Cirkevných listov a Evanjelického posla. Nadovšetko však k dvestému výročiu obnovenia zboru a posvätenia chrámu napísal dejiny cirkevného zboru.

Pri návale starosti o cirkevný zbor nezabúdala sa venovať svojej rodine. Po príklade Jána Juraja Boora všetky jeho deti nadobudli vysokoškolské vzdelanie. Dcéra Viera Noemi stala sa zubnou lekárkou, synovia Dušan inžinierom jadrovej fyziky, Bohuslav a Ján strojníkmi inžiniermi a najmladší Ivan farárom.

Farár Ján El'ko pracoval na vinici Pánovej rád a z práce mal radosť. Robil ju však v pokore, že „ak Hospodin nestavia dom, márne sa namáhajú stavitelia.“ Ž 127,1. Na všetku svoju prácu konanú v zbore pozeral s vierou apoštolov „Ani ten, čo sadi, ani ten, čo polieva, nič nie je, ale Boh, ktorý dáva vzrast.“ 1 K 3,7. Nakoniec aj na ňom, ako na jeho predchodcoch, mnohá práca zanechala svoje stopy. Dobrorečil však Hospodinu, že mohol zažiť povznášajúcu slávnosť dvestého výročia pamiatky posvätenia chrámu a so všetkými údmi zboru ako pomník spoločného usilovania ho odovzdať budúcim pokoleniam. Kostol mu bude svedkom jeho snaženia.

Š k o l y.

Reformácia dávala veľký dôraz aj na vzdelanie. Po zboroch budovali sa cirkevné školy nielen v mestách, ale aj no dedinách. Evanjelická cirkev mala mnoho významných škôl rôzneho typu.

Nemám doklady o tom, žeby v Krajinom bola cirkevná škola už pred zriadením cirkevného zboru. Ale vizitačná listina z roku 1611 už spomína učiteľské dôchodky a tak, do tohoto obdobia dávame aj začiatok školy. Škola bola jednotriedna, vybudovaná pod kostolom a učilo sa v nej až do roku 1862 (terajší Valáškov dom). V tom čase na sklonku pôsobenia Pavla Štefánika ml. a pri príchode Jána Boora, postavila sa nová škola s väčšou triedou a lepším bytom pre učiteľa, ku ktorej za Michala Bodického sa pristavila druhá trieda. Sem do školy chodievali nielen deti z Krajného, ale aj z kopaníc a do istého času aj z filií, ba až z Očkova, kým sa nepostavila škola na Kopaniciach, resp. kým sem prináležal.

Roku 1877 stoličný výbor oznámil cirkvi, že malo by sa v nej postaviť päť škôl. V Hrachovišti chodili deti do rim. katolíckej školy. Pričinením Michala Bodického r. 1906 kúpili starú krčmu, v ktorej sa vyučovalo až do roku 1912, kedy na jej mieste postavili od základu novú školu.

Korytnianske kopanice si postavili prvú školu r. 1881 a v r. 1906, druhého septembra bola posviacke základného kameňa novej školy s kázňou Michala Bodického na Žalm 118,19-25.

Na Podkylave u Pagáčov postavili školu r. 1882 podľa návrhu staviteľa Jána Čináka z Hradišťa pod Vrátnom, ktorý školu postavil so všetkými murárskymi, tesárskymi a stolárskymi prácami. Školu začali stavať v máji a v 18. ned. po Trojici v prítomnosti dekana Pavla Štefánika bola odovzdaná do úžitku.

Po výstavbe týchto škôl senior Ján Leška 7. dec. 1882 tlmočil cirkvi výzvu toho istého výboru, aby sa postavili školy v Žadovici a v Matejovci a žiadal oznámiť, čo sa v tejto veci podniklo alebo podnikne. Senior píše: „časy sú zlé a nebezpečné, nech cirkev nečaká, aby ju bolo

treba nútiť k tomu, čo by - mala robiť z vlastnej pohnútky.” Farár Ľudevít Boor trefne odpovedal: Ťažko dohnať to, čo sa za tristo rokov zameškalo.

V horných kopaniciach (Matejovec a okolie) vyučoval síce „nutný” učiteľ v priestrannom Gábrišovskom dome, v ktorom sa tiesnilo 60 -70 dietok a mal v ňom aj svoje bývanie. Avšak tento sirotsky dom vo verej dražbe vzal do árendy žid. Darmo 27. sept. 1863 obyvatelia i cirkev sa odvolali k slúžnovskému úradu, aby sa dom vrátil ku školským účelom. Slúžnovský súd zmluvu potvrdil a tým sa žaloba skončila. Žid z domu urobil krčmu. Na zborovom konvente 16. mája 1876 sa domáhajú postaviť si školu. Je tam sto domov, od krajňanskej školy sú ďaleko, učiteľov si sami vydržujú. Gazdovské domy nevyhovujú, v zimnom období je v nich tma, ani miestnosť nemôžu dostať, dietky potrebujú byť samé, aby ich nikto nerušil, potrebujú teplo, aby neprechladli.

Príklad Matejovca nie je ojedinelý. Cirkev so školskými otázkami mala vždy starosti. Druhým problémom bývali kvalifikovaní učitelia. Mala ich len škola v matkocirkvi. Inde učili poväčšine len takzvaní „nutní“ učitelia. Na území vtedajšieho Nitrianskeho seniorátu zo 186 učiteľov bolo 50 „nutných.“ Darmo nadriadené vrchnosti nútili zbory, aby sa postarali o riadnych učiteľov. Nebolo ich. A táto situácia trvala takmer až do skončenia prvej svetovej vojny r. 1918.

Kto to boli tí „nutní“ učitelia sa dozvedáme z odvolania Nitrianskeho seniorátu vo veci exekutívneho vymáhania podľnosti do krajinského učiteľského penzijného ústavu. Krajňanská cirkev mala zaplatiť 560 zlatých. V odvolaní sa píše: Učiteľov, za ktorých sa táto suma exekvuje nikdy nebolo. Boli ovšem na kopaniciach od tamojších rodičov z roka na rok najímaní iní a iní ľudia, remeselníci, roľníci, pod menom učiteľov, ktorí zväčšia v súkromných domoch, hneď v jednom, hneď v druhom mieste učili dietky najprvotnejším a najpotrebnejším známostiam v čítaní, písaní, rátaní, v speve a náboženstve, ale žiaden z nich nebol riadne povolaný, ani vokátorom opatrený a všetci boli ministerialnými nariadeniami opakovane o učenie vypovedaní a žiaden z nich nikdy z penzijného krajinského fondu penzie, alebo podpory ani haliera nedostane.

Školopovinných detí bolo veľa, ale jedna tretina z nich nechodila do školy. V roku 1873 zo 440 dietok 128 nechodilo do školy. Na príčine boli nielen veľké vzdialenosti, ale i sociálne pomery, keď deti si nemali v zime čo obliecť a obuť. Na konvente 25. marca 1872 učiteľ hovorí, že zákon ukladá, aby žiaci chodili do školy osem mesiacov, ale badá, ako mu denne žiakov ubúda a ako vidí, že si ich rodičia zadržujú doma pri práci. Ale chce, aby deti aspoň z toho, čomu ich v zime naučil, zložili examen, avšak vo vyučovaní bude pokračovať. Nebolo tomu tak len na konci, ale aj na začiatku školského roka. R. 1877 si sťažuje, že už je 5. dec. a škola je stále prázdna. Za takýchto okolností si žiaci nemohli osvojiť veľa vedomostí, preto sa v r. 1877 zriadila v matkocirkvi opakovacia škola, ktorú navštevovala mládež 12 - 15 ročná dvakrát v týždni. Vyučoval farár za odmenu 20 krajciarov za žiaka.

Do školy sa chodievalo obyčajne od októbra do konca apríla. V matkocirkvi bola školská dochádzka menej ako osem mesiacov, školský rok sa končil „examenom“ - skúškou, na ktorú farára pozvali osobitnou pozvánkou s programom skúšky. Examen sa zúčastňovali aj rodičia. Od prvého zaznamenaného exzamenu z r. 1863 sa jeho program v podstatných veciach zachovával, len v jednotlivostiach sa obmeňoval. Na prvom mieste sa skúšali biblické histórie, potom jednotlivé časti Lutherovho katechizmu, Šulekov katechizmus, evanjelické alebo epištolicke texty určitého obdobia cirkevného roka, výpovede z Písma svätého spievanie nábožných piesní a cirkevný dejepis. Druhá časť skúšky sa týkala výučby zemepisu, prírodopisu, fyziky, počtov, krasopisu a prednášania básničiek. Ako svedčia doklady, examen sa nezúčastňovali všetky deti, ktoré chodili do školy, ale bola to pre všetkých veľká slávnosť.

Za prvej svetovej vojny deti chodili do školy v zmenšenom počte jednak preto, že starší museli doma pomáhať matkám keď otcovia boli vo vojne, jednak pre veľkú drahotu nemohli si kúpiť ošatenie a obuv a konečne, že ich nikto nenútil, aby chodili do školy. Niektorí rodičia si učili deti doma.

Odmena i kvalifikovaných učiteľov nebola veľká. Bola ustanovená vokátorom a pozostávala z naturálií, hotovosti i z doplatku od štátu, ktorý nebol istý. Na koledu a rôzne kantácie nebolo

možné sa spoliehať. Podľa krajinského nariadenia senior 2. júna 1873 ukladá zrušiť „sobotný groš“, ktorý si učiteľ sám vyberá a voliť iní spôsob, ako mu to slušne nahradiť.

Žiada sa ešte pripomenúť výučbu maďarskej reči na cirkevných školách. Senior Leška prípisom z 2. okt. 1889 na základe biskupského listu oznamuje farskému úradu, že ministerstvo kultu a osvety na základe hlásenia stoličného výboru nitrianskeho oznámilo generalnému dozorcovi Pronayovi, že na krajňanskej škole sa nevyučuje maďarčina, lebo ev. a. v. farár bráni snahe maďarského národa vo výučbe maďarskej reči.” Senior žiada farára L. Boora, aby sa k spomínanej veci vyjadril a dal mu vysvetlenie. Odpoveď: Predostretie prišlo veľkou okľukou. Mám česť odpovedať, že spomenuté predostretie zakladá sa na zlomyseľnej informácii. Podobný prípad 4. apr. 1902 oznámil aj dekan Pavel Štefánik, že ministerstvo upozorňuje na nedostatočné vyučovanie maďarčiny na podkylavskej škole. Ak nenastane náprava, školu zatvorí. Náprava nenastala a školu nezatvorili.

V cirkevnom zbore pôsobili títo učelia – rektori:

M a t k o c i r k e v   K r a j n é:

1. 1645 Martin L a n d e s s i u s, označený ako kazateľ slova Božieho. Keďže v tom roku cirkev mala farára, môžeme predpokladať, že bol rektorom, čo bolo bežné.

2. Tomáš G a b a s. 1667.

3. 1675 Michal G u c h i n s k ý.

4. 1677 Michal D i o n y s i u s (podľa „Nota“)

Michal Dionysius, syn Mikuláša Dionysia a Doroty Milenkovej, narodil sa v Karlovej v turčianskej stolici roku 1679. Okolo roka 1700 prišiel do Krajného, r. 1703 odišiel do Beckova, odtiaľ do Boboty v trenčianskej stolici, kde potom i za farára bol vyvolený a ordinovaný 1. febr. 1706 Danielom Krmanom. (podľa Paulínyho)

5. 1685 Ján K a l i n k a

6. 1690 Mikuláš Z e h e n i r u s.

7. 1694 Daniel P e p i c h alias Ambrosiades, (Pauliny 1703) potom farár v Krajnom.

8. 1703 Eliáš L á n y, najprv rektor, potom farár v Krajnom.

9. 1708 Martin P e p i c h.

10. 1712 Martin M a l a t i d e s, podpísal zákony seniorálne 1712.

11. 1715 Štefan M a t i n y, podpísal zákony sen. 1724.

P o t o l e r a n ě n o m   p a t e n t e:

12. Ondrej G a š p a r i d e s narodil sa v hontianskej stolici v Lazanoch 1. dec. 1756. Bol rektorom v Bohuniciach, odkiaľ spolu s farárom Mialovičom prišiel do Krajného za učiteľa 14. sept. 1783. Zomrel 29. marca a bol pochovaný 31. marca 1802. Pri jeho pohrebe kázal Ondrej Lačný, farár vrbovský a parentoval Juraj Bobok, farár lubinský.

13. Samuel B o r o v s k ý, nar. v Trenčíne 16. aug. 1783. Najprv bol préceptorom v Uhrovci u rektora Ondreja Blažku, potom u Gašparidesa. Po jeho smrti bol vyvolený za rektora krajňanskeho. Roku 1816 ho povolali za farára do Jasenovej na Orave.

12. Samuel Ž a r n o v i c k ý bol rodákom z Nového Mesta n. Váhom. Vyvolený za rektora bol roku 1816, ale toho istého roku odišiel za kaplána do Trenčína a potom roku 1819 za farára do Ozoroviec.

13. Michal Z á h o n, osvietenec, rodom z Trenčína. Najprv bol préceptorom na Myjave, potom tamže notárom a v tak funkcii pôsobil v Krajnom v rokoch 1804 - 1816. Potom si ho cirkev vyvolila za rektora pod podmienkou, že sa zriekne notárstva. Vo funkcii učiteľa tu pôsobil v r. 1817-1843.

14. Michal Z a t k a l i k, syn Jána Zatkálíka a Anny Prepelícovej, mešťanov v Sobotišti, narodil sa 31. marca 1815. Študoval v Sobotišti, Modre a Bratislave. Roku 1836 stal sa rektorom v Hlbokom a v októbri r. 1843 prešiel do Krajného, po voľbe 10. sept. 1843. Roku 1870 pozývala ho na próbu cirkev myjavská. Nie sú istý vyvolenia a po prosbách cirkvi, aby ju po 27 rokov práce neopúšťal a po povýšení vokátora zostal tu až do svojej smrti r. 1894. V roku Slovenského

národného povstania bol kapitánom v Hurbanovom vojsku. Bol nielen dobrým učiteľom, ale pracoval aj osvetove. Žil len zo svojho povolania. Ako potrebný, pilný a zdarný v účinkovaní dostáva dvakrát mimoriadnu odmenu zo základiny gen. inšpektora Zsedényho. Keď mu ubúdalo síl, povolal si za pomocníka Žigmund» Erdelského, švagra, čo cirkev schválila a potvrdila a od roku 1884 svojho syna

15. Žigmunda Z a t k a l í k a, diplomovaného učiteľa organistu. Narodil sa v Krajnom z otca Michala a matky Františky Erdélskej 23. marca 1861. Šesť tried gymnázia absolvoval v Bratislave a učiteľský ústav v Modre. Po boku svojho otca pracoval od r. 1884 a od 23. sept. 1884 bol vyvolený za učiteľa organistu. Nemal kvality svojho otca. Jeho jedinou učebnou pomôckou bola palica a voľný čas trávil s puškou v chotári. Pôsobil tu do roku 1924.

16. Ľudevít T o m a l a, diplomovaný učiteľ. Narodil sa v Žaškove 1884 z otca Ľudevita, ev. farára a Ľudmily Dropovej. Na gymnáziu študoval v Banskej Štiavnici a Banskej Bystrici a učiteľský ústav v Prešove, kde r. 1905 maturoval. V Krajnom začal učiť mladších žiakov od 10. okt. 1905. Koncom augusta 1909 odišiel do Paludzky pri Liptovskom Mikuláši. Vyučoval verne a svedomite. Pre chudobné deti zanechal svoj jednomesačný plat.

17. Adam N o v á k z Melčiec, narodil sa 6. okt. 1889 z roľníckych rodičov. Maturoval v Modre. Učiť začal 26. okt. 1909 mladších žiakov. Odišiel v októbri 1913.

18. Martin P e t r u c h a, narodil sa 5. nov. 1897 v Krajnom. Z popudu Michala Bodického chodil najprv do meštianskej školy vo Vrbovom a potom na učiteľskom ústave v Banskej Štiavnici maturoval roku 1924. Učiteľom - organistom bol v r. 1924 - 1930. Potom prešiel na Štátnu školu.

19. Ján M a j t á s, rodák z Lubiny, za jeho pôsobenia cirkev mala už len jednu triedu, ktorá kooperovala so štátnou školou. Br. Kolény ho charakterizuje ako snaživého učiteľa, ktorý riadi i spevokol a ako dobrého hudobníka. V mimoškolskej činnosti sa prejavil ako dobrý organizátor Potravného a Úverného družstva. Roku 1946 odišiel za organistu do Trenčína.

Vo fíliach a na kopaniciach spočiatku učili „nutní“ učelia. Prvý záznam pochádza z roku 1664. Boli to jednoduchí muži z pospolitého ľudu, ktorí vo svojej dobe preukázali dobrú službu cirkvi i rodu. Vyučovali v prenajatých miestnostiach, alebo aj vo vlastných príbytkoch. Až koncom devätnástého a začiatkom dvadsiateho storočia začalo pribúdať kvalifikovaných učiteľov.

P o d k y l a v a :

Samuel S o p ó c i - Drievsky. Jeho osobné dáta nie sú uvedené a dozvedáme sa o ňom len z korešpondencie seniora Lešku z roku 1882, že zo školy ho vyhostilo vysoké ministerium a biskup Geduly sa o ňom vyslovil, že bol kriminálne trestaný a vyhlásený za nespôsobilého vyučovať.

Karol T r e s k ý narodil sa v Modre 11. júla 1882. Meštiansku školu i učiteľský ústav absolvoval doma, kde 25. júna 1902 nadobudol učiteľský diplom. Na Podkylave pôsobil od 1. okt. 1902 do 29. okt. 1907, kedy prešiel do Nového Mesta n. V. Bol to dobrý učiteľ, za jeho pôsobenie bola kúpená záhrada na užívanie pre učiteľa, harmónium na nacvičovanie nábožného spevu, strecha školy pokrytá novým šindľom a okolo školy uderený nový betonový múrik. Pozdejšie sa stal školským inšpektorom

Ján Z a j a c pochádzal z Tisovca, kde sa narodil 21. okt. 1886. Štyri triedy gymnázia absolvoval v Banskej Bystrici a učiteľský ústav v Prešove 27. júna 1907. Na Podkylavu bol vyvolený 17. nov. 1907. Keďže škola nedostávala štátnu podporu, cirkevníci si ho platili sami. Po vojne 15. okt. 1919 odišiel do Tisovca.

Gustáv D o b á k z Krupiny, narodil sa 8. aug. 1900. Školy vychodil doma a v Banskej Štiavnici. Bol vyvolený do Hožian v Bačke, ale po vojne sa vrátil a vyvolili ho na Podkylavu.

Gustáv D o b r í k. Osobné dáta nie sú známe. Dozvedáme sa o ňom zo zápisnice napísanej 29. júna 1920 na Podkylave Michalom Bodickým, keď zhromaždení cirkevníci sa radili, ako sa Dobrikovi odmeniť za jeho vernú prácu a usilovnosť vôkol dietok. Uzavreli, že mu v jaseň pri zosype dajú 6 q reži a to každoročne, kým bude na Podkylave učiteľom. Naučil dietky pekne mätko rozprávať. Odišiel do Sobotišt'a a tam spáchal samovraždu (vraj z nešťastnej lásky).

M a t e j o v e c :

Jozef M r á z z Dobšiny, nar. 16. marca 1888. Učiteľskú odbornosť nadobudol v Lučenci, kde skúšku zložil 23. júna 1906. V Matejovci si ho vyvolili 9. sept. 1906. Keďže žiadna štátna podpora na učiteľský plat tu ešte povolená nebola, cirkevníci sa zaviazali dať učiteľovi na jeden rok celý plat 800.- korún. 23. febr. 1908 prešiel do Hrachovišťa.

H r a c h o v i š t e :

Daniel H a t a l a pytlíkár z Myjavy, ktorý mnoho rokov učil na myjavských kopaniciach a potom v krajňanských Dolinách. Roku 1899 svojou usilovnosťou nadobudol si učiteľský diplom v Banskej Štiavnici. Zomrel na Myjave 1901 a po nom učil jeho syn Samuel Hatala.

Helena S t r n á d o v á z Dolného Kubína 1903 - 1904.

Michal M o l n á r, nar. 14. dec. 1882 v Veľkom Lome v Novohrade. Do gymnázia chodil v Banskej Bystrici a učiteľský ústav absolvoval v Prešove, kde maturoval 20. júna 1902. Učil najprv mladších žiakov v Krajnom, kde pôsobil od 1. okt. 1903 do 10. okt. 1905, potom od 1. okt. 1906 do 29. nov. 1906 v Hrachovišti. Bol dobrým učiteľom, spôsobilým organistom a viedol početný život. Na jeho miesto prišiel

František Z a u n r z Moravského Sv. Jána, nar. 1886. Štyri triedy gymnázia absolvoval doma a učiteľský ústav v Modre. Účinkoval od 2. jan. 1907, odišiel 2. febr. 1908 na Poriadie, vrátil sa v decembri 1909 a r. 1913 odišiel do Vaďoviec.

Michal K u c h á r i k sa narodil v Modre 27. marca 1888 a tam aj vyštudoval. Do Hrachovišťa ho vyvolili 15. nov. 1908. Štátna podpora pre neho nebola udelená, lebo odoberal Národné noviny. Neboli v stave ho sami platiť, preto odišiel na staroturanské kopanica Dúbrava. v sept. 1909. Dobrý učiteľ a organista.

Ján V a l a š t a n, nar. 15. febr. 1892, rodák z Békéš Čaby. Štyri triedy gymnázia vychodil doma a učiteľský ústav v Arade. Ako výpomocný učiteľ začínal doma, potom začiatkom októbra ho vyvolili do Hrachovišťa. Do vojny odišiel 19. okt. 1914 a vrátil sa v marci 1915. Tento príkladný, pilný učiteľ odišiel v januári 1919 za výpomocného učiteľa na meštiansku školu na Brezovú. Bol to výborný hudobník a pozdejšie aj skladateľ zvlášť zborových spevov a ostal známy ako Dolinský.

K o p a n i c e korytnansko - podolské.

Ján P a k a n bez osobných dát sa uvádza r. 1688.

Samuel M i k u l i k, nar. 1866 v Dobšinej. Tam vychodil štyri triedy meštianskej školy a učiteľský ústav absolvoval v Lučenci 1903. Na Kopanice vyvolili ho 1. okt. 1905 a pôsobil tam do 2. febr. 1909, kedy odišiel na štátnu školu na lubinské kopanice. Zo sebeckých dôvodov, aby sa tam dostal, bez vedomia cirkvi dal zapísať korytnanskú školu za maďarskú s tým narobil mnoho mrzutosti.

Margity Š p e t k o v á, nar. vo Zvolene 29. okt. 1886. Základné školy vychodila doma, učiteľský ústav v Satmare. Pôsobila tu od 22. sept. 1909 až do skončenia vojny, keď v týchto prevratných časoch pod rozličnými neprajnými zámienkami ju z Kopanic vypovedali, ale ako píše Bodický, Pán jej to obrátil na dobro, lebo v tom čase sa uvoľnilo jedno učiteľské miesto v Krajnom, kam ju vyvolili.

Podľa vizitačnej listiny z roku 1876 bolo v krajňanskej cirkvi 598 školopovinných detí, z nich chodili do školy 395. V školskom roku 1906/1907 ich bolo 526 a v r. 1919/1920 586. To je zároveň doklad o populácii, lebo dnes na Základnej osemročnej škole v Krajnom je zaškolených všetkých, i neevanjelických detí, čiastočne aj z Hrachovišťa spolu 318.

Na území cirkevného zboru zrušilo sa šesť škôl osem triedami a vyučuje sa len v Krajnom.

D o s l o v.

Nedomnievam sa, že som spísal všetko, čo sa v dejinách cirkvi krajňanskej stalo od jej založenia. Snažil som sa zachytiť najdôležitejšie udalosti a zachovať ich pre budúce pokolenia, aby neupadli do zabudnutia. Čo je napísané, to trvá! Vyhľadal som niektoré veci, ktoré doteraz neboli známe, iné som doplnil alebo opravil a tak uviedol na správnu mieru. Už som vyslovil svoje poľutovanie nad tým, že niektoré závažné spisy sa stratili. Neviem, či by pomohli rozšíriť naše

vedomosti a priniesli nové faktá, lebo zdá sa mi, že hoci ich Ján Boor uvádza vo vizitačnej listine z r. 1878, neuvádza mená farárov, ktoré sa inde spomínajú. Ako som už spomínal v texte, nie vždy sa preverovali skutočnosti a chyby často sa opisovali a prechádzali zo spisu do spisu. Kto bude chcieť, môže tieto dejiny doplniť o nové skutočnosti, ktoré vyhladá, alebo ku ktorým príde celkom náhodou, čo sa tiež stáva. Pri nezrovnalostiach niektorej udalosti obrátil som sa obyčajne na farský úrad, ktorý mi mohol poskytnúť informácie, ak mal o tom nejaké pramene. Stalo sa tak napr. pri mene Mateja Crudyho, o ktorom ten istý Paulíny raz píše, že z Krajného odišiel na Starú Turú a na inom mieste, že zo Starej Turej prešiel do Krajného. Podobne pri mene farára Jána Leviusa II. sa uvádzajú v dvoch prameňoch rozliční rodičia, miesto narodenia aj úmrtia, len deň ordinácie bol rovnaký. A práve tento dátum mi kázal zistiť, čo je správne. Pre toho pravého mi pomohol br. farár z Moravského Lieskového, ktorý v dejinách tamajšieho zboru našiel malú poznámku, že syn Jána Leviusa I. bol farárom v Krajnom. Niektoré nezrovnalosti som vysvetlil hneď v texte. Preto aj historikov - i Paulínyho - i zdanlivo vieryhodné listiny, pokiaľ možno, treba si overiť.

Pri rozsiahlej práci so správou cirkevného zboru, ktorý pri mojom nástupe bol početnejší na duše, bolo viac funkcií a učil som náboženstvu na ôsmych školách, až po generálnej oprave kostola, fary a ostatných budov, slovom, po uvedení do dobrého stavu všetkých hospodárskych záležitostí, mohol som začať robiť výpisy z rôznych prameňov k týmto dejinám. Bol to predovšetkým skromný zborový archív, ale poskytol mi mnoho dobrých podkladov, rôzne dejiny a zápisnice, ako to uvádzam v zozname použitých prameňov. Na dejinách som pracoval dlhšie, najviac v zimnom období. Nakoniec v časovej tiesni i nemoci, ktorá sa hlásila, upustil som od niektorých nepodstatných vecí. Ktorého z mojich nástupcov to bude zaujímať, môže tým rozšíriť tieto dejiny.

Pozornosť by si zaslúžili i zboroví dozorcovia, námestní dozorcovia i kurátori, zvlášť, ktorí pochádzali z nášho ľudu. Cirkev krajňanská mala síce v minulosti za zborových dozorcov výtečných národovcov akým bol Dr. Miloš Štefanovič, Dr. Július Markovič i jeho syn a Ján Cablk, ale o ich pôsobení sa Michal Bodický vyjadril: „Každému farárovi by bolo dobre, keby sa nemusel zapodievať majetkovými vecami. Pravda, vzdialený dozorca nemohol, čo by aj chcel. Tým hodnostárom, voleným z nášho ľudu podľa predstavy Michala Bodického môžem vydať najlepšie svedectvo o ich pomoci v hospodárskych záležitostiach, čo je aj zachytené v mojich výročitých správach.

Konečne ďakujem tým, ktorí mi prispeli radou, alebo požičali rôzný historický materiál, alebo ma naň upozornili. Hoci som si vedomý, že táto moja práca má aj svoje nedostatky, najmä technického rázu, ukončil som ju s uspokojením, že cirkevný zbor ešte nemal takého kompaktné svoje dejiny a tým som mu, tak verím, preukázal dobrú službu k dvestoročnici kostola 1784 - 1984.

P ô v o d c a.

Použité pramene a literatúra.

1. Archiv cirkevného zboru - listiny.
2. Vizitačné listiny z r. 1803, 1823, 1836 a 1876.
3. Pokladničný denník z r. 1783
4. Zápisnice cirkevného zboru v Krajnom.
7. Pamätihodné udalosti v cirkvi ev. a. v. Krajňanskej od r. 1906.
6. Zápisnice Nitrianskeho seniorátu.
7. Zápisnice Preddunajského dištriktu od r. 1861.
8. Paulíny Ladislav: Dejepis superintendencie nitranskej zv. 2 a 4, vydal Ján Bežo v Senici 1893.
9. Kvačala Ján dr. Dejiny reformácie na Slovensku 1517 - 1711. Tranoscius Lipt. Mikuláš 1935.
10. Neckar Ľudevít: Dejiny evanj. cirkvi na Slovensku, Tranoscius Lipt. Mikuláš 1942.
11. Bodický Michal: Tranovský evanj. kalendár r. 1913.
12. Kubica Milan Dr.: Tranovský evanj. kalendár r. 1972.
13. Bodický Michal: Rozpomienky a pamäti, Matica slov. 1933.
14. Bodnár Július: Boorovci, cyklostyl.

15. Boor Ján: Verše pri posväcení zvonu. Skalica 1869.
16. Varsík Branislav Dr.: Husiti a reformácia na Slovensku do žilinskej synody. Univ. Komenského Bratislava 1932.
17. Dugáček Michal a Ján Gálik: Myjava, Obzor Bratislava 1985.
18. Kolény Mladen: Správa cirkvi ev. a. v. krajňanskej z r. 1931.
19. Slávik Michal Dr.: Slovenskí národovci, Trenčín 1945.
20. Kronika obce Krajné.
21. Edgar Emil, arch. Praha: Dva listy cirkevnému zboru.
22. Škrovina Otto: Z histórie Turčianskeho evanj. seniorátu a jeho zborov. Knihtlačiarsky uč. spolok, Martin, 1929.
23. Hurban J. M. Dr.: Slovo Páně zostáva na veky, v Ružomberku tlačou Karola Salvu 1890.
24. Krman Daniel ml.: Itinerárium, cestovný denník z r. 1708 - 1709, Vydavateľstvo Slov. akad. vied, Bratislava 1969.

Obsah:

<i>Predslov 1</i>
<i>Obec Krajné 2</i>
<i>Z dejín cirkevného zboru 4</i>
<i>Kostol 15</i>
<i>Zvony 20</i>
<i>Kalichy 23</i>
<i>Kanonické vizitácie 24</i>
<i>Fara 27</i>
<i>Farári 27</i>
<i>Školy 36</i>
<i>Doslov 40</i>

Veta významovo doplnená: *pavlačmi*,*1

Meno Melčický bolo autorom zrušené xxxxx *2

V Krajnom 6.8.2014

© kronikar@krajne.sk

Prihláška

Na 8. ročník celoštátnej súťaže Slovenská kronika 2014

(odoslaná na: Národné osvetové centrum, Nám. SNP 12, 812 34 Bratislava 1
dňa 24.9.2014)

Ján El'ko: Z dejín ev. a. v. cirkevného zboru v Krajnom

Ján El'ko, farár ECAV v Krajnom od roku 1953 do roku 1987. Počas služieb Božích 27. decembra 1987 náhle skonal a tak zavŕšil svoju dlhoročnú službu v zbore. V roku 1946 krátko

pôsobil v cirkevnom zbore ako kaplán.

Pri príležitosti 620. výročia prvej písomnej zmienky o obci Krajné, obecné zastupiteľstvo a starosta obce udelili Jánovi El'kovi v zmysle Štatútu obce Krajné a uznesenia Obecného zastupiteľstva v Krajnom pod č. 3/2012 časť A bod 10 zo dňa 30.8.2012 Cenu obce Krajné - in memoriam.

V Krajnom začal pôsobiť 2. marca 1953 v zložitom období, kedy cirkev ostala bez finančných prostriedkov. Cirkevné budovy vyžadovali väčšie opravy, kostol potreboval generálnu opravu. S porozumením a za podpory svojich farníkov počas dvoch rokov (1959 až 1961) bol kostol rekonštruovaný. Potom sa pustil do prestavby, modernizácie fary, z hospodárskej budovy zriadil zborovú sieň, organizoval práce na úprave okolia kostola a fary, aby cirkevný zbor mohol dôstojne osláviť 200. výročie posvätenia chrámu. Podporil myšlienku výstavby domu smútku.

Cenu prevzal syn Ing. Ján El'ko

Ján El'ko nie len svojou pastoračnou prácou na ktorú bol cirkevným zborom ECAV do Krajného prizvaný, ale aj spoločensko organizačnou prácou povzniesol zbor, o ktorej píše skromne vo svojej práci, ktorej najväčším prínosom je pohľad do histórie zboru. Aby sa jeho dielo uchovalo a hlavne sprístupnilo všetkým záujemcom, rozhodol som sa o prepis kópie strojopisu, ukončeného roku 1984, pri príležitosti 200. výročia posvätenia chrámu. Snažil som sa plne zachovať jej formu a štýl, text je čiastočne jazykovo a gramaticky korigovaný. Je korigovaný text písaný strojom podľa korekcií, ktoré potom urobil autor rukou a korekcie zjavných preklepov, ktoré nekorigoval. Gramaticky nesprávne, viackrát opakujúce sa slová, sú ponechané v pôvodnom znení (nejedná sa o preklep). Napr: priepadliská, ôsmých, šesnásť, šesnástého, devätnástého, dvadsiatého, dvadsiatich-piatich, pädesiat, povinnosti, rôzný, rôzné, rôznych, rôzného, seniorálny, krajciarov, reži, material, sezonné, oltarného, útiskoch, katolíckého, úrokami, ...

Fotografie v prílohe za textom sú priamo z môjho filmového archívu, potom kópie fotografií od blízkych príbuzných na zobrazených fotografiách. Najviac historických fotografií mám prefotografovaných z obdobia priprav publikácie Jána Lukačku, Krajné 1392 – 1992. Kolorovaná perokresba kostola na obale je kópia od akademického maliara Štefana Pavelku.

K pamiatke 230. výročia posvätenia chrámu venuje Ivan Gálik.

V Krajnom 18.9.2014

© kronikar@krajne.sk

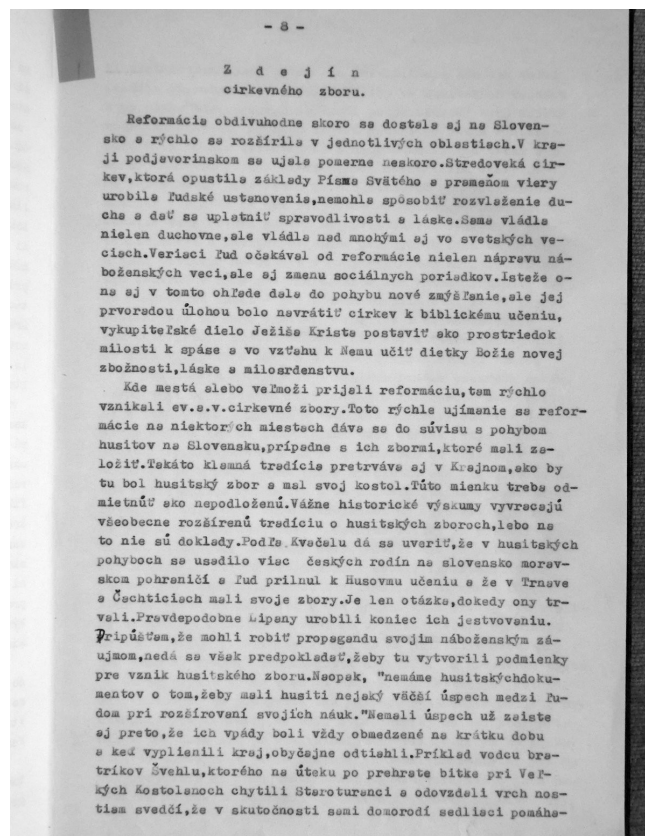
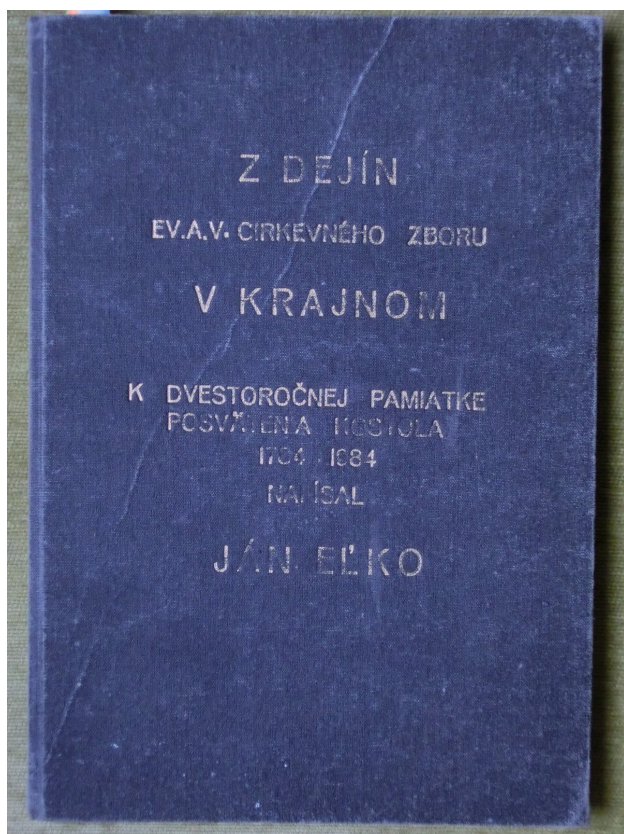
Novo spracovaný historický dokument Jána El'ku, Z dejín ev. a v. cirkevného zboru v Krajnom, bol kronikárom obce prihlásený do 8. ročníka celoštátnej súťaže o najlepšiu kroniku, monografiu obce a mesta **Slovenská kronika 2014**. Organizátorom súťaže je Národné osvetové centrum, v spolupráci s ďalšími spoluorganizátormi a mediálnou podporou týždenníka miest a obcí Obecné noviny vyhlásili 8. ročník celoštátnej súťaže Slovenská kronika 2014. Súťaž bola vyhodnotená 26. novembra 2014 v Martine, kde práca získala Cenu za dokumentovanie dejín cirkevného zboru.

Obrazová príloha ku kronike

Evanjelická cirkev augsburského vyznania v Krajnom

1784 – 2014

Významné dielo Jána Elku, - Z dejín ev. a. v. cirkevného zboru v Krajnom

Kostol ECAV v Krajnom (foto r. 2003)

Kostol bol v osemnástu nedeľu po Sv. Trojici posvätený a odovzdaný na službu Božiu, čo pripadá na 10. októbra 1784. Mohutný kostol postavený z tvrdého materialu, kameňa, má v základoch dĺžku 13 siah, šírku 6 a výšku štyri siah. Bol postavený v typickom slohu tolerančných kostolov. (str. 16)

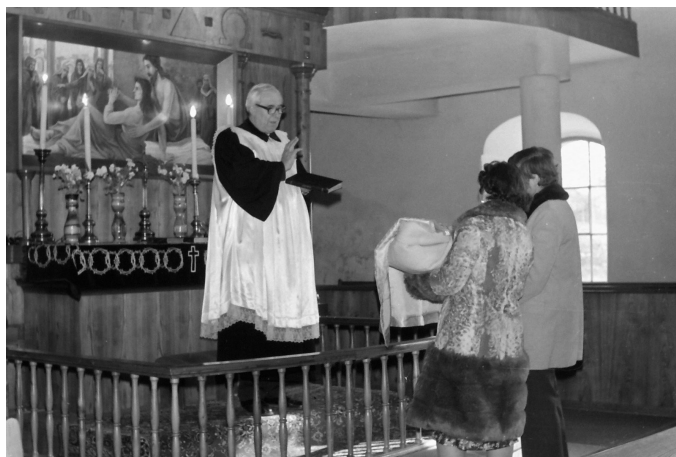
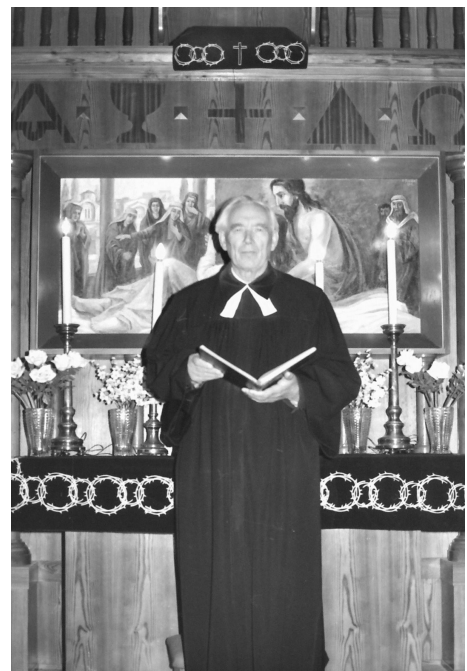
Posvätenie opraveného kostola v osemnástu nedeľu po Sv. Trojici 1.10.1961. Hostia a cirkevní funkcionári. V prvom rade zľava štvrtý je Alexander Vyletel z Vrbového, ďalej Mladen Kolény, Ján El'ko a Pavol Pakány.

Slávnostnú kázeň na text Ž. 21, 4 povedal niekdajší kňaz krajňanský Mladen Kolény a zboru sa prihovoral senior myjavský Ladislav Letrik. Liturgovali Branislav Kolény z Částkova, Michal Oravec z Kostolného a Alexander Vyletel z Vrbového. Domáci kňaz Ján El'ko prečítal históriu stavby a dirigoval spevokol, ktorý predniesol mohutný chorál na slová 91 žalmu. (str. 19)

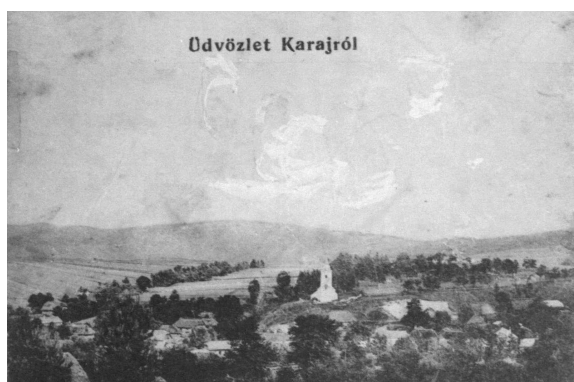
Konfirmandi v roku 1958, ročník 1944, moje spolužiačky a spolužiaci. Zažili sme ešte starý kostol, v ktorom sme vstúpili konfirmáciou do duchovnej dospelosti. Zažili sme aj vyučovanie náboženskej výchovy starým pánom farárom Kolénym, ktorý vyžadoval od žiakov veľkú disciplínu, používal pritom metódy kategorického imperatívu, platné ešte v starých školách. Príchodom nového pána farára Jána El'ku zasvietilo slniečko aj nad našou detskou roztapašnosťou.

Kostoly

Historické pohľady na terajší r.k. kostol Sv. Michala Archanjela

Fotografia zvonice, kostola a fary ECAV v Krajnom z roku 1990

Fotografia kostola a fary ECAV v Krajnom a domu smútku z roku 1990

V Krajnom 18.9.2014

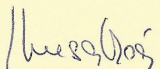
Národné osvetové centrum
Slovenský národný archív
Slovenské národné múzeum – Múzeá v Martine
Združenie miest a obcí Slovenska

udeľujú v súťaži

Slovenská kronika 2014

Cenu za dokumentovanie dejín cirkevného zboru
**Evanjelickému cirkevnému zboru a. v.
v Krajnom**

Martin 26. novembra 2014

PhDr. Jana Kresáková
generálna riaditeľka NOC

PhDr. Radoslav Ragač, PhD.
predseda poroty

